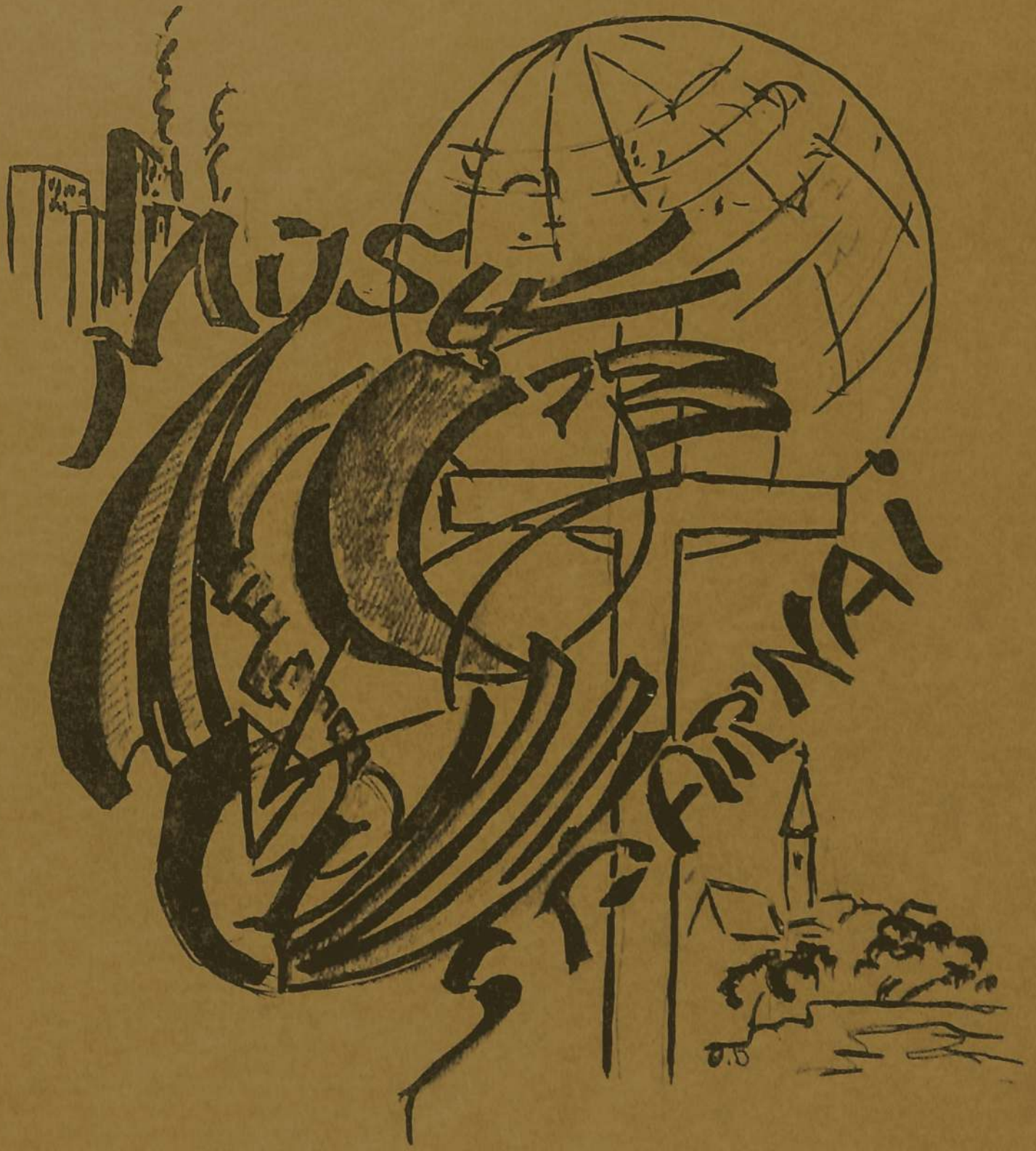

1971

31

OUR WINGS
PUBLISHER
ADDRESS

-Lithuanian Protestant Journal, est. 1951
-Lithuanian Ev. Reformed Church, est. 1555
-5230 So. Artesian Ave., Chicago, Ill., 60632, U. S. A.

TURINYS

		Psl.
O. Beresnevičienė	MŪSŲ SPARNAI (viršelis)	
Dail. J. J. Neimantai	VINJETĖS	
Kun. S. Neimanas	MEILĖ-ŠEIMOS PAGRINDAS	2
Martynas Kavolis	AR PROTESTANTIŠKA PASAULĖŽIŪRA YRA BAŽNYČIOS REFORMACIJOS IŠDAVA?	6
Dagys	IR NEBE...	13
Kun. S. Neimanas	LIETUVOS EV. REFORMATŲ BAŽNYČIA LAIS- VOJE LIETUVOJE (1918-1944)	14
M. Z.	SMŪTKELIS	22
J. Kregždė	Į 1863 METŲ SUKILIMĄ ŽVILGTERĖJUS	23
J. Trečiokas	PAPILIO VALSČIUS IR JO DVARAS	31
J. Kregždė	XXIV TREMTIES SINODAS	39
Dagys	PRIEŠ VĖJĄ	46
Fr. Skėrys	EV. LIUTERONŲ BAŽNYČIŲ IŠEIVIJOJE VEIKĖJŲ SUVAŽIAVIMAS	47
A. L.	II ŠEIMOS ŠVENTĖ	50
Kun. S. Neimanas	DR. PETRAS DAUŽVARDIS	52
Vladas Jakubėnas	KUN. JONĄ PAUPERĄ AMŽINYBĖN PALYDINT	
Jonas Anyšas	" " " " " "	54
Senj. kun. A. Trakis	KUN. JONO PAUPERO DIDYBĖ	59
A. Grigiškis	JUOZAS ŽEMAITIS	65
J. Kutra	AGR. PETRAS VARIAKOJIS	70
M. Karaša	MAKSIMAS KATCHE	75
J. Kregždė	RADVILĖNŲ MIESTAS	77
V. Karosas	UŽ LAISVĄ LIETUVĮ	79
Fr. Skėrys	EVANGELIKŲ JAUNIMO IŠKYLA	83
***	KONFIRMACIJOS	87
***	AKADEMINIS JAUNIMAS	89
Bronė Variakojienė	SKAISČIAUSIA AŠARA	91
***	KRONIKA	93

LEIDĖJAS
REDAKCIINĖ KOMISIJA

-Lietuvos Evangelikų Reformatų Kolegija Tremtyje
-Petras BRUŽAS, Eugenius GERULIS, Jokūbas KREGŽ-
DĖ, Palmyra LAMPSATIENĖ, generalinis superinten-
dentas kun. Stasys NEIMANAS, Jonas PALŠIS, Arvydas
RAMONIS

REDAGUOJA

-Jokūbas KREGŽDĖ, 2439 W. 51st. St., Chicago, Ill.,
60632, U. S. A.

ADMINISTRUOJA

-Jonas PALŠIS, 5718 S. Richmond St., Chicago, Ill.,
60629, U. S. A.

TIRAŽAS

-2000 egz.

KAINA

-AUKA

REDAKCIJA rankraščius taisy, trumpina savo nuožiūra. Autorių pageldavimai ger-
biami. Straipsniai su autorių pavarde, slapyvarde ar inicialais nebūtinai reiškia
leidėjo ar redakcijos nuomonę.

 MŪSU SPARNAI
LIETUVIŲ EVANGELIKŲ REFORMATŲ ŽURNALAS

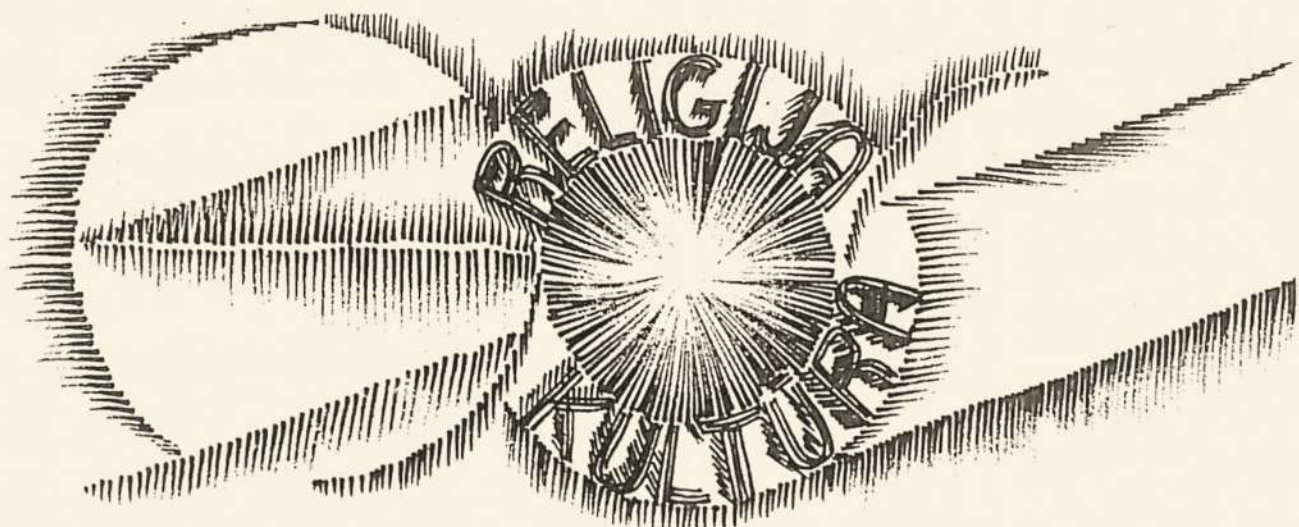
ISTEIGTAS 1951

1971 GRUODIS

Nr. 81

*Kuratorius profesorius, Veterinarijos mokslų daktaras, Juozas ŽEMAITIS
Nem. Radviliškis, 1894.XII.6—Kaunas, 1956.VII.29
Kaunas, 1954.XII.6*

Kun. S. NEIMANAS

MEILĖ—ŠEIMOS PAGRINDAS

"Mylimieji, mylėkite vienas kitą, nes meilė yra iš Dievo, ir kiekvienas, kuris myli, yra gimęs iš Dievo ir pažįsta Dievą" (I Jono 4, 7).

Gražu ir girtina, kad šį rudens rytą, skaitlingiau negu paprastai, susirinkome Šeimos Šventės proga Dievo namuose išklaudyti ką dangiškasis Tėvas mums, savo vaikams, sako. Susirinkome į pamaldas, skirtas visai šeimai: suaugusiems ir mažiems, seniems ir jaunimui kartu. Suprantama, to daryti kiekvieną sekmadienį negalima, nes suaugusiųjų pamaldose kitaip kalbama, negu vaikams skirtose, tai ir nelengva, ir ne kiekvienas sugebame. Kiekviename amžiaus laikotarpyje klausimai yra skirtingi, skiriasi ir pageidavimai. Šioje šventėje esama ir iš toliau atvykusių šeimos narių, kurie pasimatę su artimaisiais, pasidžiaugę ir išsikalbėję, sugrįžę namon vėl kiekvienas tęs savo paskirties kelią.

Chicagos lietuviai evangelikai sveikiname ne tik atvykusius iš Canados ir iš kitur, bet lygiai ir visus tuos, kurie yra kartu su mumis mintimis ir malda ir kurie jaučia, kad jie per mūsų aukščiausiąjį mokytoją Jėzų Kristų yra tos pačios šeimos nariais. O toji šeima yra žymiai didesnė, negu galėtų čia, po šia pastoge, sutilpti.

Lietuviai, tėvynės meilės skatinami, savo pergyvenimus platesniu mastu ir įvairiai, kaip vieninga didelė šeima, jau ne vieną kartą yra pareiškę, suruošdami Lietuvių Dienas, Dainų Šventes—išliedami savo jausmus bei pergyvenimus suderintais skambiais garsais. Tautinių šokių šventės savo ritmu, judesiais, dalinai reiškia lietuvių būdą ir temperamentą. Šokiai teikia džiaugsmą jaunimui ir malonius prisiminimus vyresniems apie tuos laikus, kuomet jie dar tėvynėje, lyg motinos prieglobstyje, jaunesni ir miklesni būdami, mažiau vargo patyrę, nerūpestingai galėjo Lietuvos laukuose lais-

vai džiaugtis gyvenimu. Jei dainos ir tautiniai šokiai daugiau veikia mūsų klausą, regėjimą, tai minėdami Šeimos Šventę turime susikaupti, daboti ir klausytis, pasinaudoti dvasios regėjimu.

Šeimos Šventė - ne bažnytinė šventė. Ją galime rišti su Motinos Dienos minėjimu. Šeimą sudaro tėvas, motina, vaikai, broliai, seserys ir artimi giminės, kuriuos visus jungia meilė. Be meilės nėra šeimos. Meilę, tikrąją žodžio prasme, supranta ir jos pasigenda visi. Kiekvienas įvairiai ją pergyvena ir išgyvena pagal savo amžių: vaikas vienaip, pagyvenęs kitaip.

Kas yra meilė? Apie tai paaiškina apaštalas Povilas rašytame laiške korintiečiams: "Meilė yra kantri, maloni; meilė nepavydu liauja, nesididžiuoja, nesipučia, nesielgia nemandagiai, neieško savo naudos, nesusierzina, nekeršija, džiaugiasi tiesa. Ji visa paneša, visa tiki, viskuo turi vilties, visa ištveria" (I Kor. 13, 4). Tai savybės, be kurių negali egzistuoti palaiminta šeima, gyvuoti tėvai bei vaikai. Iš tikrųjų gražus amerikietės Annos Jarvis sumanymas, skirti metuose vieną dieną motinos prisiminimui ir pagerbimui. JAV motinos diena pradėta minėti nuo 1914 m., o Vokietijoje, tuometinio prezidento Hindenburgo iniciatyva, nuo 1925 m. Šiuo laiku jau visame plačiame pasaulyje minima Motinos Diena ir gal tik tėvai galėtų dalinai nusiskųsti diskriminacija, kad jie lyg ir užmiršti, nors retkarčiais prasitariama ir apie juos. Dabar jau pradeda ma minėti nedalomas vienetas - šeima.

Pasaulis reikalingas palaimintos šeimos. Jos pasigendama. Šeima yra tautos ir valstybės pamatas. Prigyvenome laikus, kuomet šeimos pagrindas nebesaugojamas ir išgyvena krizę. Šeima šiame technikos amžiuje kai kur, atrodo, tik kaip šaltas, dirbtinis tiekėjų ir vartotojų vienetas. Tėvas dažnai nebeturi turėto autoriteto. Motinos jausmai esmėje pažeisti, dažnokai piktam išnaudojami ir sužalojami. Neretai pačios motinos būna iškreiptos, nebepriima motinos pareigų.

Kasdieniniai rūpesčiai, sunkios gyvenimo sąlygos neretai trukdo tėvams tinkamai pildyti sudėtingas ir nelengvas vaikų auklėjimo kilnias pareigas. Nestebėtina, kad ir lietuvių šeimose pasitaiko nesklaidumų ne vien dėl skirtingų ideologinių pažiūrų, bet ir dėl nesugebėjimo kalbėti tėvų (lietuvių) kalba. Ši Šeimos Šventė tepriena mums tą didžią ir nelengvą pareigą - auklėti jaunąją kartą lietuviškoje dvasioje, kad mes ir svetimose aplinkumoje, platesnio masto suvažiavimuose, dar lietuviškai pajėgtumėme susikalbėti. Tinkamai įvertinkime ir branginkime tą gimtosios kalbos mokytoją - šeštadienines lietuvių kalbos mokyklas, kurios pavaduoja tėvus, kai pastarieji dėl įvairių priežasčių tesėti nepajėgia.

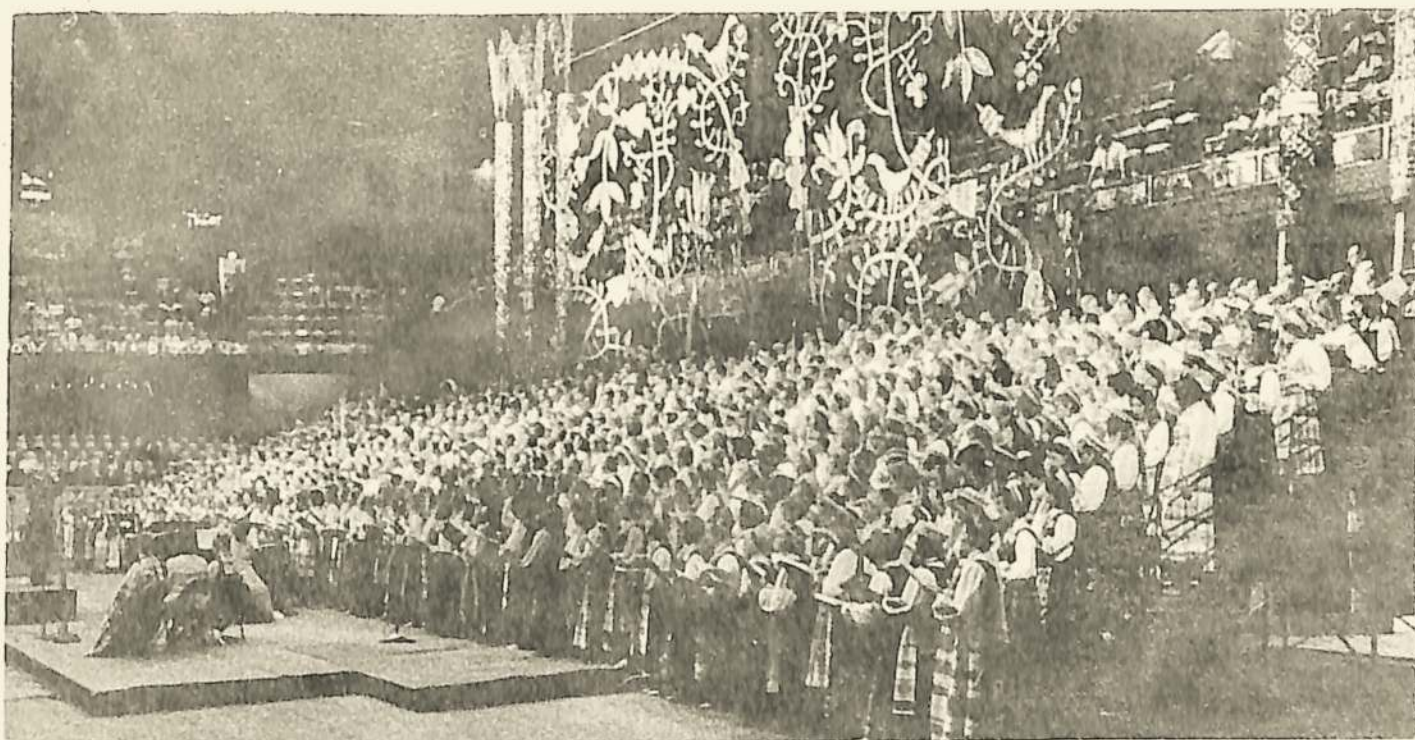
Maži vaikai atviresni už paauglius ir greičiau pasisako, kas juos slegia, ko jie nori. Į klausimą, ko norite ir laukiate iš tėvų, dažniausiai atsako: norėtume, kad tėvai mus suprastų, kad mūsų patikėti

jiems norai, jausmai ir paslaptys nebūtų kitiems, pašaliečiams, pasakojami; norėtume, kad mažiau kalbėtų apie savo uždarius, savųjų vaikų trūkumus bei ydas; daugiau laiko pašvęstų savo vaikams, nors ir būtų tarnybos išvarginti; rodytų, kad jiems vaikai yra pirmoje vietoje ir mažiau užsimintų apie pergyventus laikus; nedarytų palyginimų, kad seniau vaikai buvę geresni. Vaikams tėvai yra ta iliustruota knyga, kuria jie geriausiai pasitiki, iš kurios jie daugiausiai išskaito, išmoksta ir supranta. Vaikai dažnokai pasigenda švelnios motinos ir stiprios, teisingos tėvo rankos.

Kare žuvęs sūnus laiške tėvams rašė: "Gyvenimas buvo gražus, aš jį mylėjau. Jūs man tą gyvenimą parodėte, apšvietėte kilnumu ir meile, už ką esu dėkingas. Bet kodėl jūs nieko man apie Kristų nesakėte? Aš suradau Jį, tą šviesą gyvenimui ir mirčiai, kare tamsiausią valandą. Tą Viešpatį gelbėtoją man parodė svetimas, kodėl ne jūs? To aš negaliu suprasti. Sudiev". Ar čia neišskaitome vaiko švelnų užmetimą tėvams, kad jie namuose turi būti ir savo vaikų kunigais?!

Skausmuose užgimsta vaikas. Motinos skausmams ir gyvybės pavojui praėjus, prasideda užgimusiojo kova, surišta su pavojais, skausmais ir tėvų rūpesčiais, kur meilė geriausiai padeda ir palengvina naujai gyvybei augti ir tarpti. Su kiekvieno vaiko užgimimu prasideda jo nauja, pilna vilties, kelionė žmonių tarpe. Ir kokia graži ji gali būti! Kūdikiui užgimus matome tik jo silpną kūną, nematome, tačiau, dar jo paslėptos dvasios, gabumų, nuodėmės ir galių, vertės ir savybių. Kas iš jo bus, spėlioja pilni vilties šeimos nariai. Daug kuo gali jis būti, daug yra galimybių. Vaikai tai Dievo dovana, tėvams patikėtas turtas, kurį turime tinkamai vertinti, mylėti, daboti ir Dievui padedant su atsidėjimu ugdyti, kantriai su pasišventimu auklėti. Tačiau yra vaikų, kurie tėvų globos ir meilės nepatiria. Tuo skundžiasi ir psalmistas, sakydamas: "Nors mano tėvas ir mano motina būtų palikę mane, tačiau Viešpats priims mane" (Ps. 27, 10).

Rusų filosofas Nikolai Berdiajev, pradžioje buvęs marksistas, vėliau, po emigravimo, virtęs uoliu krikščioniu, savo knygoje, pavadintoje "Savęs Pažinimas", rašo: "Aš niekuomet nepatyrčiau, kad būčiau tėvų pagimdytas ir išaugintas. Motinos prieglobstis man nepažįstamas. Mano motina buvo graži. Ją žmonės įvertino ir laikė ją gražuole. Bet aš jos, kaip vaikas, niekuomet nemylėjau. Dievo ji niekuomet neminėjo. Ji mylėjo miestą ir platųjį pasaulį". Mūsų laikais gražuolės neužmirštos. Dar labiau visur garsinamos reklamoje, filmuose. Ruošiami gražuolių kontestai. Bet ar visuomet tas žavintis išorinis grožis sutampa su vidujiniu kilnumu ir grožiu? Kai Dievas jas apdovanoja vaikais, jos nevisuomet užtektinai tarnauja, kaip Dievas iš jų laukia ir jos vaikai norėtų. Tėvų atsidavimas, rūpestis, pasišventimas vaikams turi būti tuo atspindžiu, kuriuo

Amerikos ir Canados IV-sios Lietuvių Dainų Šventės, įvykusios 1971 m. liepos 4 d. Chicagos amfiteatre, jungtinis choras. Nuotrauka M. Nagio

ir Dievas mus visus, nežiūrint mūsų nepriteklių ir apsileidimų, myli ir priima. "Kiekvienas, kuris myli, yra gimęs iš Dievo ir pažįsta Dievą!" Gyvenimas kasdien rašo lapą po lapo į šeimos gyvenimo knygą. Kiekvienoje šeimoje dalinai skirtingai vystosi šeimos gyvenimas, kur protarpiais vis po vieną šeimos narį pasišalina, užleidžiant vietą naujagimiams. Ir tik netekus kurio nors šeimos nario, likusieji pilnumoje pajunta, kuo Dievo pašauktasis jiems buvo, ir neretai jaučiasi lyg nusikalte, kad per mažai jam meilės reikė. Sulaukus naujo šeimos nario, viltis ir tikėjimas skatina tėvus budėti, kad naujagimis būtų palaima ne tik tėvams, bet ir plačiajai visuomenei. Tėvai, daugiau gyvenimo patyrę, turi ir daugiau atleidimo, kantrumo vaikams reikšti, negu vaikai, to jie tik vėlesniame amžiuje pramoksta.

Sakoma, nėra namų be dūmų. Dūmai, tačiau, yra ir dezinfekcija, perspėjimas, kad gaisras neišsiliepsnotų. Gerą valią turint ir meilės savybėmis to galima išvengti. Kur nėra sugyvenimo, nežiūrint į gerą norą, ten ne Dievas, kuris yra meilė, tėvus sujungė, kur jie bebūtų sutuokti, bet tik įstatymas juos surišo ir ten nerasi pamato, kur palaiminta šeima galėtų tarpti.

Tėvai turi sudaryti sąlygas, kad vaiko, kuriam priklauso rytojus, gyvybė pati savyje sustiprėtų, prinoktų. Tėvai turi vaikui atverti vartus į platųjį pasaulį, išlydėti jį su malda, patiems pasiliekant prie savo namų slenksčio; pasidalinti vaiko, kuris plaukia gyvenimo jūroje, atsielėjimais, pergyventais džiaugsmiais ir skausmais. Mylėkime vienas kitą, kaip ir Dievas mus visus myli!

P. S. Pamokslas pasakytas Tėviškės liet. liuteronų bažnyčioje Chicagoje 1971. X. 11, II Šeimos Šventės proga.

AR PROTESTANTIŠKA PASAULĖŽIŪRA YRA BAŽNYČIOS REFORMACIJOS IŠDAVA?

Protestantiškos pasaulėžiūros problema lietuvių išeivių spaudoj iškilo, kai, pirma, mūsų bendroji humanistinė literatūra kartu su žurnalistine spauda ją palietė jų pozityvistiniu požiūriu ir, vėliau, lietuvių evangelikų bažnytinė spauda mėgino, bet netesėjo, ją kiek giliau apibūdinti josios krikščioniškuoju požiūriu.

Bendrųjų samprotavimų čia neliesime. Bet verta kiek giliau sustoti, kai pozityvistinis natūralinių dalykų svarstymo metodas gal neučiomis persimeta viršgamtinių problemų svarstymo sritin, kuri turėtų būti svarstoma dvasiniu metodu. Štai, Lietuvos Ev. Reformatų Kolegijos Tremtyje leidžiamame pusmetiniame lietuvių ev. reformatų žurnale "Mūsų Sparnai", jo numeriuose 26-29, buvo paskelbti keturi V. Karoso straipsniai, užvardinti "Lietuvos reformacijos tema". Žurnalo nr. 30 buvo paskelbtas šių eilučių autoriaus straipsnis, užvardintas "Ar kalbame iš tikrųjų reformacijos tema?" Jo vedamoji mintis pabrėžė, kad kritikuojamasis anų straipsnių turinys, nors užvardintas reformacijos tema, iš tikrųjų kalbėjo ne apie reformacijos esmę ir veikimą, bet apie protestantišką pasaulėžiūrą. Tai kritikai "M. Sp." redakcija pridėjo josios priedą, esantį "M. Sp." atstovauja protestantišką pasaulėžiūrą ir reformacijos idėjas lietuvių tautoj.

Tuo užsimezga tęstinos dialoginės diskusijos reformacijos ir pasaulėžiūros klausimu. Čia iškyla principiniai klausimai: ar teoriškai ir praktiškai galima kalbėti apie protestantišką pasaulėžiūrą evangelikų bažnytinės reformacijos temoj? Ką reiškia reformacijos idėjų terminas greta protestantiškos pasaulėžiūros termino? Ar galima sistematiniai kalbėti apie Lietuvos reformacijos bendrystę su protestantiška pasaulėžiūra ir apie jų bendrystę su krikščioniškuoju tikėjimu ir bažnytine reformacija?

Kas yra pasaulėžiūra? Pasaulėžiūros žodžiu nusakome, kad žmogui, tautai ir laikotarpiui reikia individualiniai apsispręsti, kokia yra žmogaus ir pasaulio paskirtis ir kokios veiklos reikia imtis jai įgyvendinti. Tokia pasaulėžiūra sąmoningai ar nesąmoningai pasireiškia kultūros, ekonomikos, sociologijos ir politikos srityse. Žmonių nuomonės skiriasi. Todėl turime daugelį pasaulėžiūrų, kurios savitarpyj kovoja. Pasaulėžiūrų pasireiškimas yra senos kilmės. Bet jų terminas ir sistematika susidarė tik 19 a., kai Kantas (m. 1804) ir Dilthey (m. 1911) padarė savo įnašus.

Pasaulėžiūrų istorija rodo, kad jos prasidėjo primityviu pavidalu senovėje ir savo sistemą išvystė tik 19 a. Jos prasidėjo mistiškais pojūčiais ir dabar skelbiasi veikiančios moksliniu metodu. A-

*Tauragės ev. liuteronų bažnyčioje laike iškilmingų pamaldų (iš k. į d.): latvių arkivyskupas MATULIS, estų arkivyskupas TUOMING ir liet. ev. reformatų suprt. kun. P. JAŠINSKAS.
Tauragė, 1971. VI.20*

ristotelio ir Tomo Akviniečio, bei vėliau vadinamoji scholastinė filosofija, kartu su tuometine krikščioniška teologija sudarė didingą teistinės pasaulėžiūros pastatą. Tam pasireiškimui dabar prikišama, esą, jis sudaręs sąlygas modernių laikų sekuliarizmui susidaryti. Juk renesansinis ir humanistinis 16 a. sąjūdis nekovojo prieš teistinę pasaulėžiūrą. Lygiai taip pat ir Bažnyčios 16 a. reformacija jos nelietė. Tačiau apšvietos sąjūdis, prasidėjęs 18 a. pabaigoje, priešpastatė ateistinę pasaulėžiūrą. Apšvietos vokiškoji šaka iškėlė individualinio liberalizmo pasaulėžiūrą. Jos prancūziškoji šaka jau tiesioginiai iškėlė ideologinio ateizmo ir darbininkų klasės kovos pasaulėžiūras. Teistinės pasaulėžiūros, kaipo žmogaus paskirties ir paskirtinės veiklos (Sosein und Mitsein), supratimas buvo dar labiau sužalotas tolimesniais ateistinės pasaulėžiūros pasireiškimais. Prancūzas Claude Henry Saint-Simon (m. 1825) sukūrė socialistinę pasaulėžiūrą. Vokiečiai-Engelsas (m. 1895) ir Marksas (m. 1883) sudarė teoretinio socializmo ir komunizmo sistemas. Rusai-Leninas (m. 1924) ir Stalinas (m. 1953) sudarė revoliucinio komunizmo ir jo partijos diktatūros pasaulėžiūras. Teistinei pasaulėžiūrai kenkė mokslinė darvinizmo idėja ir atominio ginklo grėsmė. Todėl pasaulėžiūrinis veiksnys dabartiniais moder-

niaisiais 20 a. laikais, atrodo, daug sudėtingesnis, negu Juozas Girnius jį, rodos, vien scholastiniu požiūriu vaizdavo LE XXII t., 58-60 psl.

Pasaulėžiūrų reikšmė principiniai yra teigiama. Teoretiniai ji yra paremta sveiku žmogišku ir visuomenišku reikalu, kad žmogus turėtų individualiniai apsispręsti, kokia yra žmogaus ir pasaulio paskirtis ir koku būdu ją įgyvendinti. Bet praktiškai susiduriama su dideliais sunkumais. Žmogaus pasaulėžiūrinis sugebėjimas yra ribotas. Jis priklauso nuo kintamos žmogaus dvasios subjektyvinės struktūros ir nuo visuomeninių objektyvinių ir kintamų sąlygų. Kas vienam vienos sąlygose atrodo vienaip, tas kitam kitokiose sąlygose gali atrodyti visai kitaip. Todėl turime daugybę pasaulėžiūrų. Jos nekooperuoja, bet konkuruoja. Jos dažnai skelbia nerealias viltis žmogui patraukti. Jos kartais naudoja nešvankias priemones savo idėjoms įgyvendinti. Reikia daug žinoti esminiams dalykams nuo neesminių dalykų pasaulėžiūrose atskirti. Reikia didelio dvasinio lankstumo būtiniams gyvenimo pasikeitimams pripažinti. Reikia politinio meno reikiamai lygsvarai tarp teoretinio būtinumo ir praktiško galimumo išlaikyti ir tuo savaip pasaulėžiūrai nuo sustingimo apsaugoti. Praktiškoji pasaulėžiūrų vertė pasirodo jų veikime, bet ne žodžiuose.

Pasaulėžiūros praktiškai pasidaro savotišku žmogaus individualiniu "kasdieniniu apsisprendimu". Jį nulemia visai praktiškai vertės klausimai: ar mano pasirinktoji pasaulėžiūra suteikia teisę gyventi ne tik man pačiam, bet ir kitiems žmonėms? Ar mano pasirinktoji pasaulėžiūra tarnauja taikai ir teisingumui įgyvendinti? Ar mano pasirinktoji pasaulėžiūra išlaiko sveikos pasaulėžiūrinės konkurencijos egzaminus josios narių veikimu? Kuo aš prisidedu savos pasaulėžiūros idėjoms įgyvendinti? Juk kur trūksta pasaulėžiūrinio individualinio ir kolektyvinio veikimo, ten pasaulėžiūra pasirodo netekusi savo turinio ir vertės.

Pasaulėžiūros linksta maišytis su religija. Šioji maišėtis pastebima ne viendiktatūrinėse, bet ir demokratinėse pasaulėžiūrose. Jos stengiasi nejučiomis persunkti krikščioniško skelbimo turinį pasaulėžiūrinėmis priemaišomis ir pertvarkyti bažnytinę struktūrą ideologiniais pageidavimais. Tokių faktų matėm demokratinėse santvarkose Nepriklausomoj Lietuvoj, demokratinėj Vokietijoj prieš ir po nacionalsocialistinio režimo, ir dabartinėj lietuvių išeivių visuomenėj. Tačiau tokių faktų nepastebėjome JAV laisvojo bažnytiškumo sąlygose, kur savaimė supranta, kad Bažnyčių organizacija ir veikimas turi būti išlaikomi pačių tikinčiųjų įsipareigojimais ir atnašais.

Pasaulėžiūrinių pastangų maišėtis su religija labai aiškiai matoma ateistinės pasaulėžiūros komunistų ir nacionalsocialistų diktatūrose. Nacionalsocializme tat pasireiškė ateistinės pasaulėžiū-

Tauragėje 1971.VI.20 senj. kun. Jonas KALVANAS, dalyvaujant 16-kai kunigų, latvių ir estų arkivyskupų buvo išventintas į vyskopus. Tą dieną bažnyčioje žmonių buvo tiek, kaip niekada. Bažnyčia buvo iš vidaus ir lauko išdažyta ir pravestas geresnis elektros apšvietimas.

Nuotraukoje—pirmoje eilėje: iš kairės trečias—vyskupas Jonas KALVANAS, iš dešinės antras—suprt. kun. Povilas JAŠINSKAS

ros valstybinėmis pastangomis persunkti krikščionišką tikėjimą ir pertvarkyti Bažnyčių administraciją pasaulietiniais germanų kraujo idėjos pagrindais. Ateistiniame komunizme okupuotoj Lietuvoj, Rytų Vokietijoj, Rusijoj ir kitur tat pasireiškia ideologine ir politine laisve veikti vien tik ateistinei pasaulėžiūrai. Ji viešai vykdo neribotą propagandą prieš religiją. Ten valstybės valdžia prižiūri Bažnyčias, kad jos susilikviduotų nebevykdydamos bažnytinės veiklos arba vien tik nominaliniai egzistuočių popieriuje. Ateistinė pasaulėžiūra Bažnyčioms leidžia laikyti pamaldas bažnyčių pastatuose pagal ateistinės valdžios duotą kunigams ir parapijų taryboms leidimą. Bet ateistinės padugnės ima vis labiau padeginėti bažnyčių pastatus ir terorizuoti tikinčius. Bažnyčioms draudžiama pasireikšti viešu bažnytiniu veikimu už bažnytinių pastatų sienų. Joms draudžiama jaunimą krikščioniškai auklėti ne vien mokyklose, bet ir bažnyčių pastatuose. Joms draudžiama lankyti sergančius ligoninėse ir suimtuosius kalėjimuose. Draudžiama spausdinti ar įsivežti pamaldų ir religinio auklėjimo knygas bei bažnytinės informacijos literatūrą. Štai tokia yra ateistinės pasaulėžiūros vykdoma religinės laisvės praktika, kuri, jų supratimu, turėtų įsigalėti visame pasaulyje.

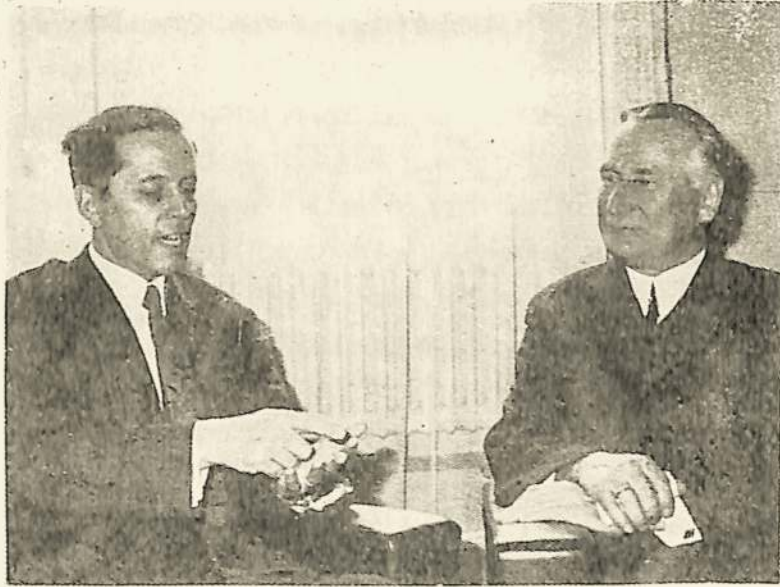
Tuo būdu pasaulėžiūra pasidaro religija dabartiniais maišaties ir tamsybės laikais. Dirva tam paruošiama nejučiomis,

išoriniai visai nekaltai atrodančiais pasireiškimais. Vienur tat gali pasireikšti teologijos su filosofija sutapdinimu. Kitur tat gali pasireikšti, kai Bažnyčios ima skelbti pasaulėžiūrinės viltis vietoj krikščioniškos vilties. Trečiu būdu tat gali pasireikšti tuščiomis religinėmis spekuliacijomis, kurios neskatina ir nevykdo praktiškos bažnytinės veiklos. Kai tokiu būdu susidaro dvasinis vakuumas žmonėse, tada atvyksta pasaulėžiūra su savo idėjomis pakeisti ar net pavaduoti religiją. Biologinei pasaulėžiūrai užslopinus Dievo žmoguje įskiepytą pasiaukojančią meilę žmogui, išnyksta žmogaus pareigingumo jausmas įsipareigoti bažnytinei veiklai. Tuomet nebelieka dirvos krikščioniškai meilei organizuotai pasireikšti. Kūrybingos krikščioniškos meilės pastoviai nebevykdamas žmogus dvasiniai sunyksta. Tokios meilės nebeįsivaizduojantis žmogus pasijunta religijos apviltas. Juk žmonių dauguma nepajėgia suvokti, kad bažnytinės veiklos tikinčiųjų įsipareigojimais ir atnašais nebevykdytas paeina iš pasaulėžiūrinio užnugario. Kur religija nebepasireiškia visuotiniu tikinčiųjų bažnytiniu veikimu, ten pasaulėžiūra (kuri dabartiniais moderniaisiais laikais yra daugiau ar mažiau ateistinio pobūdžio) lengvai pasiekia ateistinių siekių, kad religija išnyktų, kaip visuomenės veikiamas veiksnys.

Protestantiškos pasaulėžiūros problema išsispindžia tuo faktu, kad bažnytinė 16 a. reformacija nemėgino sudaryti ir nesudarė konfesinės evangeliškos ar protestantiškos pasaulėžiūros. Reformacija tik tarp kitko pasisakė dėl buvusių pasaulėžiūrų josios religiniu požiūriu. Todėl pagrįstai nematome "protestantiškos" pasaulėžiūros termino ir turinio tipologiniuose pasaulėžiūrų sąrašuose. Tiesa, katalikybė skelbia katalikišką pasaulėžiūrą. Bet ji yra paremta Romos katalikų Bažnyčios unija su bažnytine Vatikano valstybe ir katalikų teologijos unija su scholastine filosofija. Tačiau evangeliškoji reformacija paneigė šiuodu veiksmu. Todėl vien iš katalikiškos pasaulėžiūros buvimo dar negalima išvesti "protestantiškos" pasaulėžiūros buvimą.

Konfesinės "protestantiškos" pasaulėžiūros praktiškasis galimumas išsispindžia tuo faktu, kad vientisinė Krikščionių Bažnyčia (kuriais vardais ją ir bevardintume) bažnytinės 16 a. reformacijos pasekmė Vakaruose pasidalino įvairiomis konfesinėmis grupėmis. Jų tarpe dabar matome Romos katalikų Bažnyčią ir ev. liuteronų, reformatų, baptistų, metodistų ir kitų grupių Bažnyčias. Jų kiekviena dabar skelbia krikščionišką tikėjimą ir vysto krikščionišką veikimą jų grupių dogmatiniais interpretaciniais akcentais. Nė viena jų ir net nei Romos ir Genevos ekumeniniai sąjūdžiai neturi teisės skelbti krikščionišką, evangelišką ar protestantišką pasaulėžiūrą.

Religijos ir pasaulėžiūros bei žodžio ir spaudos laisvė yra garantuota JAV gyventojams. Ji įgalina priklaus-

*Liuteronų Pasaulinės Federacijos gen. sekr. dr. A. APPEL ir okup. Lietuvos Ev. Liuteronų
Bažnyčios vysk. kun. Jonas KALVANAS. Geneva, 1971 m. vasara*

syti ar nepriklausyti pasirinktos grupės Bažnyčiai ir žodžiais bei veikimu išpažinti ar neišpažinti krikščionišką tikėjimą organizuotai savo grupėj. Ji taip pat įgalina priklausyti ar nepriklausyti bendroms amerikiečių ir specialėms lietuvių pasaulėžiūrinėms organizacijoms ir žodžiu bei veikimu įgyvendinti ar neįgyvendinti jų idėjas. Ji, pagaliau, įgalina girti ar kritikuoti esamų pasaulėžiūrų idėjas ir praktiką ir patiekti savo paties individualinę pasaulėžiūrą. Bet ji protestanto neįgalina savo paties individualinę ideologiją klaidingai patiekti kolektyviniu, neva visų evangelišųjų bažnytinių grupių, bendros protestantiškos pasaulėžiūros vardu.

Ką reiškia reformacijos terminas? Jis pavartotas "M. Sp." redakcijos prieraše, nespecifikavus jos pobūdžio. Tuo tarpu Websterio žodynas nurodo dvigubą to žodžio prasmę. Pirmąja suprantamas reformų vyksmas bendrai. Tą prasmę galima kalbėti apie valstybės ir pasaulėžiūros reformaciją. Antroji reformacijos žodžio prasmė taikoma specialiai Bažnyčios 16 a. atnaujinimui.

Terminas "Lietuvos Reformacija" buvo pavartotas kritikuojamo straipsnio užvardinime. Tie du žodžiai sudaro įspūdį, kad kalbama apie valstybės reformaciją, kurios plotmėjėjo samprotavimų dauguma. Bet esminio tikslingumo sumetimais reikia prileisti, kad norėta kalbėti apie Lietuvos Bažnyčios reformaciją abiem sąkytais pasireiškimais.

Ką reiškia reformacijos idėjų terminas? Jis pavartotas minėtame "M. Sp." redakcijos prieraše, idėjų pobūdžio nespecifikavus. Tuo tarpu reikia skirti pasaulėžiūrų idėjas nuo reformacijos principų.

Bažnyčios reformacijos istorikai ir dogmatikai teigia, kad Bažnyčios reformacija užakcentavo senus biblinius principus: sola

scriptura, sola fide, solus Christus, sola gratia. Jie reiškia, kad žmogaus išganymas susidaro: vien pagal Šv. Raštą, vien tikėjimu, vien Kristaus nuopelnais, vien iš Dievo malonės, bet ne šių veiksnių anuometinėj kombinacijoj su kitais labiau žmogiškais veiksniais. Vėliau buvo pabrėžtas dar papildomas reformacinis principas: Soli Deo gloria. Jis reiškia, kad vien tik Dievui vienam pridera garbė Bažnyčioj. Pagaliau buvo išryškintas reformacinis principas, kad Jėzus Kristus yra konkretus Dievo žodis, turįs būti relevantčiai skelbiamas kiekvienoj žmogaus situacijoj, ir visuotinės tikinčiųjų kunigystės principas, kuriuo turi būti sudaroma bažnytinė veikla. Šie principai yra seni bibliniai principai. Todėl jie yra visuotinio krikščionių tikėjimo dalis. Jų principiniai laikomasi visų krikščionių Bažnyčiose, gal tik kiek skirtingais konfesinių grupių dogmatiniais ir esamos situacijos interpretaciniais akcentais. Tik praktika kai kur nutolsta. Rodos, kad "M. Sp." redakcija turėjo galvoje tuos pačius reformacinius principus, juos klaidingai pavadinusi idėjų terminu.

Bažnyčios reformacijos principai neturi nieko bendro su ideologinių pasaulėžiūrų idėjomis. Religija nėra filosofija ir krikščioniškas tikėjimas nėra pasaulėžiūrinės idėjos. Religija ir tikėjimas yra pagrįsti dieviška iniciatyva. Bet filosofija ir pasaulėžiūrinės idėjos yra sukurtos žmogiškuoju protu. Moderniosios pozityvizmo, pragmatizmo, komunizmo, fašizmo ir nacionalsocializmo pasaulėžiūrinės idėjos yra praktiškai pasidariusios modernaus sekuliarizuoto žmogaus religija ar jos pakaitalas (Heiler: *Erscheinungsformen und Wesen der Religion*, 563). Dabartiniai religijos pakaitalai sumaišė žmonių protus ir sudarė visuotinę krizę (Szczyński: *Die Zukunft des Unglaubens*, 82). Kai sugriuvo krikščioniško humanizmo pastatas, kai nutilo pasaulėžiūrinio optimizmo giesmė, kai niekinamas tariamai išmintingasis žmogus (*homo sapiens*) ir kai sulūžo žemiškojo saugumo ramsčiai, tai išryškėjo modernųjų laikų tamsybės pasireiškimas. Ji gali būti nugalėta, moderniajam žmogui atgailaujančiai sugrįžus prie dieviškos galybės šaltinio Jėzuje Kristuje, nuo kurio dabartinio laikotarpio žmogus yra nusikreipęs pasaulėžiūrinių dievaičių besivaikydamas (Schoch: *Der Gottesglaube des modernen Menschen*, 143-151).

"Religija yra svaiginantis opijus liaudžiai" pasakė Marksas. Jo ateistinė pasaulėžiūra turėjo galvoje vien tik plepančią, bet neveikiančią religiją, nes veikiančios Bažnyčios jis nepažino. Tačiau nuodijančioji ypatybė turi būti prirašyta iš savo kompetencijos ribų išėjusiai agresyvinei pasaulėžiūrai. Todėl sisteminės ir visai konkretaus turinio diskusijos religiniais ir pasaulėžiūriniais klausimais yra reikalingos, ypač dabartiniais minčių sumišimo ir krizės laikais. Tuo tarpu vien tik abstrakcijos, religiniai ir pasaulėžiūriniai terminai bei bendri posakiai, be jų visai konkrečiau turi-

nio, tik gilina krizę.

Bažnytinės reformacijos dvasinio turto palikimas įpareigoja, kad lietuvių reformacijos palikuonys išeivijoje ne vien tik žodžiais, bet ir konkrečiais darbais išsaugotų jų paveldėtą turtą dabartinėmis mūsų naujų gyvenamųjų vietų ir laikų bažnytinio veikimo sąlygomis. Reformacinės (liuteronų, reformatų ir kitų evangelikų grupių) Bažnyčios turėtų įgyvendinti visai konkrečios bažnytinės veiklos principą jų narių įsipareigojimais ir atsakomybe krikščioniškam tikėjimui be pertraukos pasireikšti.

DAGYS

IR NEBE...

Ir nebesėdėsiu Trafalgaro skvere
Ant suolo vienas, kai fontanai žėri, -
Ir nebežiūrėsiu į spalvotą minią
Ir pulkus balandžių, kai ji juos vaišina;
Ir nebesukiosiuos Piccadilly cirke
Prieš puošnias vitrinas nieko nenupirkęs:
Nei jaunos mergaitės, nei senyvos bobos, -
Tegu jos raminas lengvabūdžių lobiais...

Ir nebesėdėsiu Haide parko kampe,
Kur vis skuba minios dėmesį įtempę,
O aš čia buvoju, kad atsigaivinčiau,
Kad pats užsimirščiau, o kitus pažinčiau...

Ir nebepadėsiu Baironui liūdėti
Atsiskleidus knyga, jau rašyt pradėta... *)
Tegu jis sau rašo, tegu apdainuoja
Anglijos savybes ir pasaulį kitą,
Kur jisai skrajojo, - aš gi išvažiuoju
Į Canada plačią-niekad nematytą...
Taip tolyn vis traukiu nuo šalies gimtinės,
Lyg aplėkti žemę būčiau paketinęs...

1951 m. London, išvažiuojant iš Anglijos.

*)Bairono (Byron) paminklas Haide (Hyde) parke.

LIETUVOS EV. REFORMATŲ BAŽNYČIA LAISVOJE LIETUVOJE

(1918-1944)

(Tęsinys iš "M. Sp." Nr. 30)

Birųų Sinodo pagrindinis rūpestis buvo dvasininkų klausimas. Atgimstančiai Ev. Reformatų Bažnyčiai jų labai trūko. Sinodo pastangomis jau du teologijos kandidatai studijavo užsienyje: Jonas Mizaras-Aberdeen, Anglijoje, nuo 1923 m. ir Mykolas Vaidyla-Edinburgh, Škotijoje, 1920-1921 m. ir United Free Church of Scotland, Pittsburgh, JAV, 1923 m. Be Sinodo, jais rūpinosi ir juos globojo Škotijos prof. McDonald Webster ir James T. Simpson iš Edinburgh.

Sprendžiant kunigų trūkumo klausimą (jų trūko ir prieš I Pas. karą), kuris lygiai opus buvo ir broliams liuteronams, 1925 m. buvo surašytas Lietuvos vyriausybei bendras liuteronų ir reformatų Bažnyčių vadovybių memorandumas, prašant įsteigti prie VDU Kaune Evangelikų Teologijos Fakultetą. Šiuo reikalu ypač rūpinosi ir, tur būt, paskatino prašymo teigiamą sprendimą kuratoriai: prof. dr. Jonas ir dr. Martynas Yčas, įtikindami vyriausybę, kad tatai bus atsikūrusiai Lietuvai kultūriniai ir tautiniai naudinga. Viltasi, kad šis fakultetas paruoš ir Klaipėdos krašto evangelikų Bažnyčiai reikalingus ir Lietuvos siekimus remiančius dvasininkus. Tais pačiais metais buvo įsteigtas prie VDU Ev. Teologijos Fakultetas, paskiriamas šio fakulteto branduolin profesoriais: gener. superintendentą dr. kun. P. Jakubėną, superintendentą dr. kun. K. Kurnatauską ir dr. kun. V. Gaigalaitį iš Klaipėdos.

Įteikdamas VDU rektoriui vysk. P. Bučiui prašymą priimti studentu į Ev. Teologijos Fakultetą, patyriau, kad mano prašymas buvo jau antras. Pirmuoju įsimatrikuliavo reformatas Adomas Grybė. Nuo 1925 iki 1936 metų Ev. Teologijos Fakultete paskaitas skaitė:

- 1) prof. dr. kun. P. Jakubėnas, visą laiką išbuvęs šio fakulteto dekanu ir istorinės teologijos katedros profesorius;
- 2) prof. dr. kun. V. Gaigalaitis, praktinės teologijos katedros profesorius;
- 3) prof. dr. kun. K. Kurnatauskas, fakulteto sekretorius ir Senojo Testamento katedros profesorius;
- 4) prof. dr. kun. Jonas Beblavy iš Čekoslovakijos, Naujojo Testamento katedros profesorius (pradžioje dėstė vokiečių kalba, už dviejų metų-lietuviškai);
- 5) prof. dr. Mykolas Lučanskis iš Slovakijos, nuo 1928 iki 1929 metų skaitė sistematinę teologiją vokiečių kalba;
- 6) docentas kurt. h. c. dr. adv. Martynas Yčas dėstė Bažnyčios teisę;

V. D. U. Evangelikų Teologijos Fakulteto profesoriai ir studentai (iš k. į d.)—I-je eilėje: doc. M. Lučanskis, dr. J. Beblavy, fakulteto sekr. dr. kun. K. Kurnatauskas, fak. dekanas dr. kun. P. Jakubėnas, kun. V. Gaigalaitis, doc. dr. M. Yčas;

II-je eilėje: A. Balčiauskas, H. Jekelis, P. Jašinskas, P. Dagys, R. Vymeris, A. Grybė, A. Vagneris, V. Kurnatauskas, E. Leijeris;

III-je eilėje: Vaškis, J. Stanaitis, J. Mizaras, A. Gelžinius, F. Bernelis, S. Neimanas, M. Bumbulis, J. Pauperas, Mart. Preikšaitis, Myk. Preikšaitis. Kaunas, 1929 m.

7) doc. kun. P. Titelbachas skaitė dogmatiką, etiką ir vedė 1930 m. vieną semestrą sisteminės teologijos seminarą;

8) doc. teol. lic. kun. Jonas Pauperas nuo 1933 iki 1936 m. skaitė sisteminę teologiją, apologetiką, religijų filosofiją ir dogmatiką;

9) diplomuotas teologas, vyr. asist. Martynas Gervinas, nuo 1934 iki 1936 metų skaitė Naujojo Testamento egzegzę. Teologijos studentai dar turėjo prie VDU-to išklaudyti humanitarinius mokslus.

Metai iš metų VDU augo, brendo, tobulėjo, kartu didėjo ir jame studijuojančių ev. studentų skaičius. Tarp daugybės įvairių studentų organizacijų, kūrėsi ir studentų evangelikų korporacijos, draugijos, kurios tarpusavyje palaikė draugiškus ryšius.

Viena iš pirmųjų ev. reformatų teologijos studentų korporacija buvo "Concordia Academica", įsteigta 1926 m. Jos šūkis, įrašytas į korporacijos vėliavą, buvo: "Vivat Academia, Concordia Honorque" (Vienybė ir garbė). Jos nariais galėjo būti visi studentai be tautybės ir tikybos skirtumo, bet faktinai daugumoje jai priklausė teol. studentai reformatai. Ši korporacija vėliau persiorganizavo į Studentų Evangelikų Draugiją.

Studentų Evangelikų Draugija buvo įsteigta 1930 m. Ši d-ja jungė visų fakultetų studentus evangelikus-reformatus ir liuteronus. Jos tikslas-savitarpyje ugdyti dorovingumą, kultūringumą ir geriau

pažinti savo tautos ir Bažnyčios praeitį.

Buvo įsteigta ir veikė VDU Krikščionių Studentų Draugija. Jai priklausė ev. studentai be tautybės skirtumo. Jos siekis-ugdyti krikščionišką galvosena ir atitinkamai veikti.

Lietuvių Evangelikų Studentų Tautinė Donelaičio D-ja buvo įsteigta 1929 m. Joje daugiausia veikė studentai lietuviai liuteronai.

Maž. Lietuvos Akademinė Studentų D-ja buvo įsteigta 1928 m. Jos nariais buvo iš Maž. Lietuvos kilę lietuviai evangelikai. Jie palaikė glaudžius ryšius su kitomis ev. studentų draugijomis.

Evangelikų Teologijos Fakultetas Lietuvos vyriausybės buvo 1936. IX. 15 formaliai suspenduotas dėl ekonominių ir kitokių sumetimų. Lietuvių Evangelikų Sąjungos visuotinis atstovų suvažiavimas Kaune 1936 m. spalio 5 d. pareiškė savo nusivylimą dėl fakulteto uždarymo ir priėmė šiuo reikalu rezoliuciją, pabrėždamas, kad evangelikų dvasininkas neturi būti auklėjamas svetur, kur nejučiomis persiima svetimybėmis ir nutolsta nuo savo tautos dvasios ir jos papročių.

Sinodas, nors finansiniai ir buvo nepajėgus, vienok stengėsi palaikyti neturtingus moksleivius šelpdamas juos mokslapinigiais. Tokia Sinodo pusmetine šalpa, daugumoje, pasinaudodavo apie 20 Biržų gimnazijos moksleivių- teologijos ir kitų fakultetų studentų, kad galėtų studijuodami kukliai pragyventi. Studentai, gaudami stipendijas, duodavo pasižadėjimą, kad po kelių metų, užbaigus mokslą, pradės gautąją stipendiją grąžinti Sinodui. Stipendijų paskirstymą atlikdavo Kolegija. Po teologijos fakulteto uždarymo, studijoms baigti užsienio universitetuose, stipendijas teol. studentams skyrė Lietuvos valdžia.

Per tuos dešimt metų VDU Ev. Teologijos Fakultetą lankė ir teologijos mokslus baigė 32 asmenys. Iš jų 23, tarpe kurių ir reformatas Petras Dagys, buvo ordinuoti kunigais ir dirbo Lietuvos Ev. Liuteronų Konsistorijos žinioje.

Iš reformatų teol. fakultetą Kaune baigė ir užsienyje teol. mokslus pagilinę, išlaikę prie fakulteto kvotimus, Lietuvos Ev. Reformatų Bažnyčios Sinodo nutarimu Biržuose, 9 buvo ordinuoti kunigais: Jonas Mizaras, studijavęs Aberdeen, Anglijoje; Povilas Jašinskas, išklauses seminarą Šveicarijoje; Stasys Neimanas; Fridrikas Barnelis, po baigimo išklauses Wupertahl pamokslininkų seminarą, Vokietijoje; Vytautas Kurnatauskas, papildomai studijavęs Aberdeen, Anglijoje; Aleksandras Balčiauskas; Adomas Grybė, studijavęs Chicagoje; Petras Šimukėnas ir Mykolas Frankas, studijas baigę Pragoje.

Biržų Sinodas, sulaukęs gražaus dvasininkų prieauglio, laikinai jau pajėgė aprūpinti vakuojančias parapijas kunigais, o taipgi gimnazijas, progimnazijas bei skaitlingas pradžios mokyklas cenzuotais tikybos dėstytojais.

Concordia Akadēmika korporantai svečiuose pas korporacijos pirmininką St. Neimaną (iš k. į d.). Prie stalo sėdi: Poželaitė, Visockis, Šodeitė, Jekelis, Rimkevičiūtė-Neimaniėnė, Marcinkevičiūtė-Grincevičienė, Neimanas.

Stovi: Pudimaitis, Sprigastaitė, Pudimaitienė (užsidengusi), Kurnatauskas, Paškevičiūtė, Klemas, Barnelytė. Trūksta—P. Dagio, A. Šerno ir kt.

Tirkeliškiai, 1926 m.

Nuotrauka—F. Barnelio

Lietuvos Ev. Reformatų Bažnyčiai tarnavo šie dvasininkai:

1. Generalinis superintendantas kun. Vilius Meškauskas (Išrinktas Vilniaus Sinodo), Švobiškis, 1918-1920 m.
2. Superintendantas (nuo 1920 m. generalinis superintendantas) prof. dr. kun. Povilas Jakubėnas, - Biržai, Kaunas.
3. Superintendantas (Vilniaus distrikto general. superintendantas) prof. dr. kun. Konstantinas Kurnatauskas, - Kelmė, Kaunas, Vilnius.
4. Superintendantas kun. Jonas Šepetys, - Papilys.
5. Superintendantas kun. Adomas Šernas, - Papilys, Nem. Radviliškis, Biržai, Švobiškis, Seirijai.
6. Kun. Balčiauskas, Aleksandras, - Biržai.
7. " Barnelis, Fridrikas, snj., - Seirijai.
8. " Barnelis, Fridrikas, jn., - Biržai, Seirijai.
9. " Dilys, Povilas, - Vilnius, Biržai.
10. " Frankas, Mykolas, - Papilys.
11. " Grybė, Adomas, - Švobiškis, Šiauliai.
12. " Jašinskas, Povilas, - Švobiškis, Biržai.
13. " Kurnatauskas, Vytautas, - Biržai, Papilys, Kelmė.
14. " Mizaras, Jonas, - Biržai, Kėdainiai.
15. " Neimanas, Stasys, - Papilys, Nem. Radviliškis.
16. " Piaseckis, Aleksandras, - Vilnius, Seirijai.
17. " Priess, - Klaipėda.
18. " Šimukėnas, Petras, - Kauno "Aušros" gimn. tikybos dėstytojas.

Išskyrus mirusius, - gen. supernt. kun. V. Meškauską (mirė Švobiškyje 1920 m.) ir doc. kun. F. Barnelį, snj. (mirė Seirijuose 1930.

VI. 26), laisvoje Lietuvoje iki Sovietų Rusijos okupacijos Lietuvos Ev. Reformatų Bažnyčią aptarnavo: 2 genr. superintendantai, 2 superintendantai ir 12 kunigų.

Kariuomenės kapelionais, bendrai visiems evangelikams, tarnavo: kun. Ad. Šernas, supernt. kun. J. Šepetys, kun. A. Balčiauskas ir kun. P. Dagys-Klaipėdos krašto kariuomenės daliniams (naciams okupavus 1939.III.22 kraštą, Kaune ėjo evangelikų par. klebono pareigas).

Į dvasininkų pareigas, kaip tai: pamaldų laikymas, krikštas, konfirmacija, jungtuvės, laidotuvės, mokyklose tikybos dėstymas, parapijos turto administravimas ir jos ūkinių reikalų tvarkymas, metrikacijos vedimas ir kt., įėjo ir kalenda. Reformatorius Jonas Kalvinas bažnytiniame gyvenime 1550 m. įvedė potvarkį - "visitacio domestica ordinata", - kunigo apsilankymą pas parapijiečius. Šio potvarkio laikėsi daugelis reformatiškų kraštų, to buvo laikomasi ir Lietuvoje. Kalenda-dovana (duoklė daugiausia natūra) buvo duodama parapijiečius lankančiam kunigui ir bažnyčios tarnams. Kalendojimas būdavo atliekamas rudens ar žiemos metu, dažniausiai prieš Kalėdas ir Naujuosius Metus. Lietuvos atstatymo pradžioje, ši graži iš senovės užsilikusi tradicija, dėl dvasininkų trūkumo ir per gausingus jų darbus, parapijiečių lankymas buvo apleistas ir artimesni ryšiai tarp dvasininko ir parapijiečių dalinai buvo susilpninti. Įsijungus į bažnytinių gyvenimą jauniems kunigams, parapijiečių lankymas buvo atnaujintas ir dvasiniai ryšiai sutvirtinti.

Lietuvos Ev. Reformatų Bažnyčia buvo sinodalinė, organizuota demokratiniais pagrindais. Aukščiausią jos instituciją - Sinodą sudarė kuratoriai, dvasininkai ir parapijų atstovai, turėję bažnytinių reikalų tvarkyme sprendžiamąjį balsą.

Sinodai buvo šaukiami kasmet per tradicines Jonines. Sinodas posėdžiaudavo tris dienas. Biržų Sinodų iki antrosios Sovietų Rusijos okupacijos įvyko 25. Sinodo direktoriumi buvo renkamas pasaulietis iš kuratorių tarpo. Pirmuoju Biržų Sinodo direktoriumi buvo kurt. prof. dr. J. Yčas. Sinodo direktoriaus pareigos baigdavosi su jų perdavimu sekančio Sinodo išrinktam direktoriui. Paskutiniojo Biržų Sinodo, įvykusio Lietuvoje vokiečių okupacijos metu 1944 m. birželio mėn., direktoriumi buvo Žemės Banko direkt. kurt. agr. Petras Kregždė. Sinoduose be bendrųjų posėdžių, kuriuose dalyvaudavo ir svečiai; atskirai dar įvykdavo uždarikuratorių ir atskirai uždari dvasininkų posėdžiai. Sinodo sekretoriato (jį sudarydavo pora jaunesniųjų kunigų) surašytus protokolus (memorialus ir kanonus), Sinodą uždarant pasirašydavo visi Sinodo dalyviai.

Kuratoriai sudaro Ev. Reformatų Bažnyčios stuburkaulį. Į kuratorius buvo renkami visam amžiui pasidarbavę ar kitu kuo nusipelnę Bažnyčiai ir sutikę jos gerovei dirbti asmenys, daugumoje iš pažangių ūkininkų ir inteligentų tarpo. Kadangi iš Bažnyčios narių,

V.D.U. Studentų Evangelikų Draugijos surengtose vakaruose (iš k. į d.)—1-je eilėje: Alma Gulbytė, Jokūbas Kregždė, Viktorija Korsakaitė, Mykolas Kujus, Emilija Variakojytė, Jeroslavas Nastopka; II-je eilėje: Albertas Dilys, N. N., Mykolas Frankas, Adelė Klybaitė, Stasys Kakliauskas (bolševikų sušaudytas), Viliusė Kregždaitė, N. N., Petras Puodžiūnas, Ona Dubraitė, Adomas Šernas, Kėželytė ir Petras Šimukėnas. Kaunas, 1933 m. gruodis

dalyvaujančių jos tvarkyme, kuratoriai sudarė daugumą, tai nuo jų pažiūrų, nusistatymo bei pažangumo priklausė ir Bažnyčios raida. Tai buvo vienintelė Lietuvoje Bažnyčia, nesustingusi ir nepaskendus dogmatizme, o žengusi kartu su gyvenimu. Visą laiką evolucionavo ir stovėjo pažangumo avangarde. Beveik kiekviename Sinode buvo iškeliami nauji kandidatai į kuratorius ir kuratorių skaičius papildomas. Laisvoje Lietuvoje kuratorių sąrašas siekė iki 114 asmenų.

Parapijos iš savo tarpo siųsdavo atstovus į Sinodą. Juos išrinkdavo parapijiečių susirinkimas po vieną atstovą nuo 500 konfirmuotų asmenų. Parapijiečių susirinkimas įgaliodavo savo atstovus iškelti Sinode visus jų rūpimus reikalus ir klausimus. (Daugiau—M. Tamulėnas, "Lietuvos Ev. Ref. Bažnyčios sinodai", "M. Sp." Nr. 24. Red.).

Po I Pas. karo Biržų Sinodui atiteko karo audros skaudžiai nualintos parapijos: apgriautos bažnyčios, sudeginti bažnyčių sodybose buvę pastatai, apleisti ūkiai. Per I Pas. karą daugiausia nukentėjo Nem. Radviliškio ir Papilio parapijos.

Nem. Radviliškio bažnyčios gotiško stiliaus bokštas artilerijos sviedinių buvo sugriautas. Bokšte buvo įtaisytas kariuomenės stebėjimo postas. Vargonai ir bažnyčios stogas sugriauti, o klebonija ir gretimi pastatai sudeginti.

Papilio klebonija, kur buvo įsikūręs kariuomenės štabas, sudegė

kartu su gretimais bažnyčios pastatais. Kaip Nem. Radviliškis, taip ir Papilys laike kautynių keletą kartų pereidinėjo iš rusų į vokiečių rankas. Šių dviejų parapijų pastatų remontas užtruko gana ilgai.

Jau 1914 m. Vilniaus Sinodas buvo patvirtinęs projektą padidinti Papilio bažnyčią, įtaisant iš šonų viškas. Šis remonto darbas buvo pavestas kuratoriui inž. Voidei. Jis buvo nuvykęs į Papilį ir sudaręs remonto sąmatą. Po karo šio sumanymo niekas nebekėlė ir jis liko užmirštas.

Iš nekilnojamojo turto Biržų Sinodui priklausė: Šventoniškių dvarelis apie 80 ha, netoli Kėdainių ant Nevėžio kranto, kurių ilgus metus iš Sinodo nuomojo Jonas Mekas; Deltuvos parapijos sodyba apie 35 ha, prie Ukmergės; Nacigolos sodyba 33 ha, prie Naujamiesčio; keliolika pastatų Kėdainiuose greta bažnyčios ir keletas pastatų Biržuose, neskaitant žemių prie atskirų parapijų, kurios buvo pavestos naudoti parapijų kunigams. Iš parapijų didesnius ūkius turėjo: Nem. Radviliškio-Jokubiškio vienkiemį iš 56 ha (36 ha dirbamos žemės ir 20 ha miško); Švobiškio ir Kelmės-po 30 ha. Biržų, Papilio ir Seirijų parapijos turėjo mažesnius ūkius. Dėka šių turėtų sodybų ir miško, gera dalimi, buvo atlikti remontai Nem. Radviliškio bažnyčios ir klebonijos ir dalinai Papilio klebonijos statyba. Iš Deltuvos ir Nacigolos parduotos žemės buvo pradėta bažnyčios statyba Kaune, pamaldoms namai Šiauliuose. Kauno parapijai statyta bažnyčia jau buvo pavesta po stogu ir ant bokšto pastatytas kryžius. Dar neturint savos bažnyčios Kaune, išsikūrus lietuvių ev. reformatų parapijai su nuolatinio kunigu, pamaldos buvo laikomos Kauno ev. liuteronų bažnyčioje.

Biržuose, kur daugiausia reiškėsi bažnytinė veikla, neturint didesnės salės suvažiavimams bei susirinkimams, buvo pradėtas ir įpusėtas statyti didesnis pastatas ant bažnyčiai priklausančio sklypo. Tokios salės reikalingumo klausimą iškėlė ir jos statyba rūpinosi kun. A. Balčiauskas. Taipgi buvo sutvarkyti seneliams prieglaudos namai.

Laisvoje Lietuvoje reformatai nebeturėjo nė vieno elgėtaujančio senelio ar senelės. Visi vargšai buvo suglobti prieglaudose: aprūpinti pastoge, maistu ir mediciniška priežiūra.

Bažnyčiai priklausančios žemės pardavimo klausimai sinoduose iššaukdavo gana ilgas diskusijas, kurias jautriai kai kurie Bažnyčios nariai pergyvendavo įrodinėdami, kad kol yra nors pora parapijai priklausančių narių, negalima žemės parduoti. Šią pažiūrą ypač rėmė ir dėl to jaudinosi ilgametis Kėdainių parapijos administratorius kurt. Jonas Dagys (kilęs iš Jokubiškių km.), nurodydamas kaip pavyzdį apmirusią Kėdainių parapiją, kuri atgijo dėka atkeltų iš kitur tarnautojų, naujų įstaigų įsisteigimo ir besiplečiant pramonei.

Vykdomasis organas Kolegija, kurią Sinodas renka 3-ms metams

V.D.U. Studentų Evangelikų Draugijos nariai (iš k. į d.)—I-je eilėje: Alovyna Variakojtė, Alovyna Pipinytė, Danutė Yčaitė, Mykolas Kujus, Halina Jakubėnaitė, Emilija Variakojtė; II-je eilėje: Ona Dubraitė, Adomas Šernas, Petras Šimukėnas, Jeroslavas Nastopka, Marija Pavinkšnytė, Petras Puodžiūnas, Albertas Dilys, Mykolas Frankas, Ruplėnaitė, Vymeris, Adėlė Klybaitė, Vaškys, Bruzdelėnaitė, Rudolfas Vymeris. Kaunas, 1934 m.

iš aštuonių narių: keturių pasauliečių-kuratorių ir keturių dvasininkų. Kolegijos prezidentu renkamas pasaulietis, viceprezidentu-vyr. dvasininkas-generalinis superintendantas.

Sinodo turto administravimas, vykdymas Sinodo nutarimų, rūpinimasis parapijomis: pastatų remontai ir jų priežiūra bei statybos buvo Kolegijos pareiga. Kolegija taip pat veda visą atskaitomybę, palaiko ryšius su įvairiomis institucijomis tiek viduje, tiek užsienyje. Jai priklausė ir vedybų bylų teismas. Visą šią Kolegijos darbą prižiūri Sinodo rinkta Revizijos Komisija, kuri savo davinius praneša Sinodo plenumui. Lygiai ir Kolegija duoda pilną savo veiklos apyskaitą kasmetiniame Sinode. Kolegija priima siūlymus ir rekomendacijas dėl naujų kuratorių išrinkimo ir visą tai perduoda uždarum kuratorių posėdžiui.

Visam šiam darbui tvarkyti ir vykdyti Kolegija turėjo savo įstaigą Biržuose, kur dirbo keletas tarnautojų. Kolegija buvo Švietimo Ministerijos (Kultūros departamento) žinioje. Įstaigos darbas ir jos priežiūra buvo Kolegijos reikalų vedėjo (sekretoriaus) žinioje. Kolegijos (Sinodo) finansus tvarkė Kolegijos išdininkas. Tiek reikalų vedėjas, tiek išdininkas buvo pasauliečiai, Sinodo rinkti Kolegijos nariai (kuratoriai).

Nepriklausomoje Lietuvoje Kolegijos prezidentais buvo:

1. Gimnazijos direktorius kurt. Baltras Grybė, 1919-1920 m. ;
2. Gimnazijos direktorius kurt. Vilius Grytė, 1920-1923 m. ;
3. Ligoninės vedėjas kurt. dr. Jokūbas Mikelėnas, 1923-1940 m. ;
4. Žemės tvarkyt. kurt. mat. Motiejus Tāmulėnas, 1940-1943 m. ;
5. Biržų m. burmistr. kurt. Povilas Klybas, 1943-1944 m.

Kolegijos reikalų vedėjais buvo: 1) kurt. mkt. Jonas Bružas; 2) kurt. mkt. Jurgis Kutra; 3) kurt. mkt. Alfredas Šlyka; 4) kurt. mkt. Petras Bružas.

Kolegijos išdininkais buvo: 1) Kurt. dr. Jokūbas Mikelėnas, 1919-1923 m. ; 2) Biržų ž. ū. smulk. kr. banko dir. kurt. Petras Variakojis, 1923-1944 m.

(Bus daugiau)

SMŪTKELIS

Ėjau keliu, -prie kelio buvo kryžius,
Ant jo smūtkelis vienišas kabėjo,
Nublukęs, pasidaręs pilkai dryžu
Nuo laiko, saulės ir nuo vėjo...

Praeidami praeiviai susikaupę
Nusilenkė ir kepures vis kėlė...
Žegnodamos ir maldingai priklaupę
Rožančiais barškino jam moterėlės...

Tačiau smūtkelis nė nepajudėjo-
Maldoms ir pagarbai jų likos šaltas:
Visi jie apsiriko, nes tikėjo,
Kad Tu esi ten, Viešpatie, prikaltas.

Užmiršo jie, kad Tu nuo Tavo kryžiaus
Aną Penktadienį buvai nuimtas,
Išjuoktas, sužeistas, su kraujo dryžais
Ir vainiku iš erškėčių nupintu...

Užmiršo jie, kad Tu Velykų rytą
Kadaise palikai šią žemę mūsų,
Ir kad anam pavidale Tu žemėj šitoj
Lig paskutinio Teismo nebebūsi...

M. Z.

I 1863 METŲ SUKILIMĄ ŽVILGTERĖJUS

(Tęsinys iš "M. Sp." Nr. 30)

Vilniaus ir Kauno gubernijų teritorijose sukilėlių būrių, dalinių vadais buvo sulenkėję dvarininkai, smulkieji žemvaldžiai-šlėktos ir lenkų įtakoje pasidavusi dvasiškija. Sukilėlių vadai dėvėjo tautinius lenkų drabužius, lenkų "konfederates"(kepures). Kauno gubernijos žymiausiu sukilėlių vadu, kuris pavienius būrius suorganizavo kariniais pagrindais į sukilėlių kariuomenę, buvo lenkas, rusų gen. štabo kpt. Zigmąs Sierakauskas (Sierakowski), kilęs iš Volinijos, pasivadinęs slapyvardžiu "Dolengo". Jam vadovaujant, pagrindinis sukilėlių kariuomenės mūšis, nulėmęs sukilimo nesėkmę, įvyko Biržų krašte, Biržų girioje prie Medeikių kaimo.

Biržų kraštas buvo vienas iš labiau apsišvietusių Lietuvos vietovių ir lietuviškiausias, nes veikė Biržų-Dubingių kng. Radvilų įsteigtoji Biržuose gimnazija, reformatų išlaikoma, o Lietuvos Ev. Reformatų Bažnyčia buvo lietuviybės tvirtovė. Tad į šį lietuvišką Biržų kraštą, kurio istorija išpinta įvairiais reikšmingais ir svarbiais įvykiais, skirtingais nuo visos Lietuvos istorijos, kuri dar iki šiai dienai istorikų neiškelta ir visapusiškiau nenušviesta, žygiuokime kartu su Z. Sierakausko "triumfo žygiu", kuris yra aprašytas dr. Jurgėlos knygoje. Przyborowskis tą žygį, pradėtą iš Andrioniškio girioje Terezburos palivarke buvusios sukilėlių stovyklos, taip aprašo: "Kaip ten bebūtų, nepaisant kokiais samprotavimais Sierakauskas vadovavosi, gana, kad jo trijų parų žygis iš Terezburo į Biržus iš tiesų buvo "triumfinis maršas", kaip jis vėliau pagrįstai didžiavosi prieš rusų teismą. Artėjant prie kokio nors kaimo ar miestelio, pirmiausiai buvo siunčiami raiteliai gyventojams pranešti apie dalinio artėjimą. Bažnyčioje sugausdavo varpai, klebonas išeidavo apsirengęs iškilmių rūbais, o paskui jų žmonių minios procesijas su vėliavomis. Ir kai Sierakauskas susitikdavo su ta varpų skambinimo lydima procesija, jisai nulipdavo nuo arklio, klaupdavo kelyje, o paskui jų visas dalinys, ir kunigas šventino kariuomenės vėliavą ir laimino tuos lietuvius desperatus. Vidury moterų verksmo ir palaiminimų, buvo žygiuojama į bažnyčią, kur paprastai sukilėliai buvo sveikinami su iškilmingu Te Deum. Patsai Sierakauskas visada, rankoje laikydamas vėliavą, eidavo prie altoriaus, bučiuodavo jos papėdę, po to priklaupdavo prieš vietinį kunigą ir prašydavo palaiminimo. Visame tame buvo tam tikros dirbtinos afektacijos, tačiau darydavo didelio įspūdžio žemaičių liaudžiai, fanatiškai religingai ir pamaldžiai. Taigi vienur kitur toji liaudis surengdavo liūdnam Lietuvos etmonui tokį priėmimą, koks suruošia-

mas tik karaliams, dainininkėms arba šventiesiems. Salose kaimo vaikai apsupo vadą ir po kojomis jam bėrė laukines pavasarines gėles ir ajerą, pas mus vadinamą totorioku. Skapiškyje visas kaimas išėjo į kelią ir suklaupusi minia giedojo seną bažnytinę giesmę - "Dievas mūsų Gelbėtojas ir Stiprybė". Visur prie jo verždavosi daugybė savanorių, kuriuos didžiumoje jis siųsdavo namo, nes neturėjo kuo juos apginkluoti, nors pakeliui supirkdavo dalgius ir liepė juos perkalti į karinį ginklą (durklą). Tie iškilmingi, galima tarti triumfiniai priėmimai, tie varpų skambinimai, maldos ir gėlės, staigiai liovėsi, kai atsidurta arčiau Kuršo sienos, tarp gyventojų kalvinų. Veltui Sierakauskas įžengdavo į kirkeį ir elgdavosi taip pat kaip ir (katalikų) bažnyčiose, prašydavo iš ministrantų palaiminimo, - gyventojai žiūrėjo į sukilėlius nenoriai ir priešišškai, o Kuršo baronai ginklavo savo girininkus, tarnus ir latvius valstiečius ir lemiamu momentu suteikė Ganieckiui pagalbą" (311 psl.). Ivan Stepanovič Ganieckij - rusų kariuomenės suomių leibgvardijos pėstininkų pulko vadas.

Koščycas, papildydamas aukščiau cituotą aprašymą, meta biržiečiams nepagrįstus, įžeidžiančius apkaltinimus: "... Pakelėse, kaip niekur pasaulyje, tiršta kryžių ir figūrų". Žmonės šaukia, "Padiek Diewaj", o bernai siūlėsi savanoriais mušti "tas prakeiktas rudines". Tiekimas nesudarė vargo: "Viena para iš anksto buvo pranešama apie atvykstantį dalinį, kuris viską rasdavo jau paruoštą didžiausiu gausumu ir kokybe, atitinkančia įgimtą lietuvišką vaišingumą, nežinantį sau ribų. - Tačiau tasai nepalyginamas vaišingumas ir gyventojų palankumas nyko beartėjant prie Kuršo ir įžengiant į kalvinų tarpą. Ties pačiais Biržais, tarp grynų kalvinų, ne tik savanoriškai, bet ir už pinigus sunku buvo gauti maisto, kadangi suniekėję gyventojai bėgo nuo atvykstančių sukilėlių į miškus ir su savim gabenosi maisto atsargas. Netgikelių vadovai, įprastinai Sierakausko gerai apmokami, negerai rodė kelią ir klaidino, tartum būtų su maskoliais susitarę. Jau tiek iš protestantizmo, kaip ir iš schizmos, Lenkija niekad neturėjo paguodos" (314 psl.).

Šiose lenkų rašytojų šovinistinėse citatose, kaip matome, biržiečiai - katalikai ir reformatai - yra pravardžiuojami "suniekėjusiais gyventojais", reformatai - "kalvinais", reformatų bažnyčia - "kirke", reformatų kunigas - "ministrantu" (patarnautoju). Dr. Jurgėla savo rašte ir citatose pravardžiavimų nevartojo ir nesielgė, kaip daro katalikiškoji Liet. Enciklopedija. Dr. Jurgėla, ypatingai į kompartijos istorikų prasižengimus tiesai ir į tendencingus išvedžiojimus kietai reagavo ir leidosi į polemiką, bet po šių lenkų rašytojų nešvankių citatų pastatė tašką. Nutylėjimas reikštų pritarimą.

Biržų krašte "grynų kalvinų" tais laikais jau nebebuvo. Perėmus Biržų kunigaikštiją Nesvyžiaus-Olykos katalikiškos šakos kng. Radviloms, buvo įvykdyta kontrreformacija. Su katalikų Bažnyčios

Biržų krašto ūkininkų sodybos modelis.

Autorius—kurt. Vilius Variakojis

įsigalėjimu, lietuviškame Biržų krašte buvo skleidžiama ir polonizacija, kuri vienok dar tais laikais nebuvo įsigalėjusi, kaip kitose Lietuvos vietovėse. Šiame krašte reformatų Bažnyčia buvo giliai įdiegusi lietuviybę. Biržų kraštas religijos atžvilgiu buvo mišrus. Šiame visokių religijų išpažintojų krašte gyveno ir reformatai, bet jie daugumos nebesudarė. Koščysas būtų tiesą parašęs, jei šį kraštą, vieton "grynų kalvinų", būtų pavadinęs "grynų lietuvių".

Kodėl ties pačiais Biržais "suniekėję gyventojai" bėgo, dalinį atsakymą rasime reformato Petro Bubalos pasisakyme.

PASIKALBĖJIMAS SU SENELIU PETRU BUBALA

Gimė jis Buožiškių km., vidury Biržų lauko, prie Kilučių ežero. Kiek metų turi, gerai neatsimena, bet, kad devintą dešimtį baigia, tai gerai tą žino. Prie vokiečių (per I Pasaul. karo okupaciją, Red.), kiek metų pasakė jiems, tiek tie ir užrašė. Pase yra pažymėti gimimo 1846 m. Jis gerai atsimena, kai Biržų R. Katalikų dabartinę bažnyčią statė. Prie statybos darbų grafas Jonas Tiškevičius varė savo vergus, tarpe kurių šis senelis Bubala, tada 13-14 metų bernaitis, dirbo. Jam teko bažnyčios pamatams žemė kasti, iš Biržų girios medžius vežti ir t. t. Medžiai-pušys buvusios tokios storos, kad dabartinieji vyrai, sako, nemokėtų tokių storų medžių vežti.

Vėliau Biržų girioje buvo kirstos linijos, gal 16 sieksnių pločio. Viena linija ėjo išilgai nuo Papilio iki Radviliškio, kita-skersai Radviliškių (trys kiemai) iki Nem. Radviliškio. Darbus prižiūrėjo rusų kariuomenės dalys. Iškirstus medžius, malkas ir šakas varu vertė žmonės vežti. Tai kiek kas norėjo vežė sau ir jokio užmokesnio nereikėjo niekam duoti. Tas linijas darė rusų kariuomenė tam, kad po lenkmečio (1831 m. sukilimo, Red.) buvo pilni miškai prisislapsčiusių sukilimo likučiu-maištininkų. Kada yra miškuos linijos, leng-

viau sugauti slapukus.

Per 1863 metų sukilimą Bubala buvo geras pusbernis. Gyveno, kaip minėjau, paežerėj. Biržų R. katalikų kun. Palubinskas labai mėgdavo medžioti. Dažnai ateidavo paežerėn su medžiokliniu šautuvu pašaudyti ančių. Bubala turėjo laivelį ir jis pavežėdavo ežeran pamedžioti. Prišaudydavo ančių, narų, duodavo "gastinčiaus" (dovanų, Red.) Bubalai-berniukščiui ir eidavo sau patenkintas namo, apsikroves laukiniais paukščiais. Kartą, per sukilimą, kun. Palubinskas užkalbino Petrą Bubalą eiti kartu su juo pas sukilėlius už "liokajų"-pasiuntinį. Petras sutiko ir jiedu išvyko pas sukilėlius.

Sukilėliai stovėjo miškuose. Buvo pavasaris, nešalta. Pirmas jų žygis iš miško su sukilėliais buvo į Klausučių kaimą. Atvyko arti 100 sukilėlių. Čia buvo atvykę visi trys šios apylinkės sukilėlių vadai: 1. Antanas Čižauskas, grafo Tiškevičiaus Astravo dvaro rimorius; jis buvo sukilėlių vadinamas "jenerolu" (generolu, 1863. VIII. 11 Pandelyje rusų sušaudytas, Red.); 2. Aleksandras Ambrazevičius, Biržų gyv. ir 3. Jonas Dinsmanas.

Klausučiuos sukilėliai sustojo karčiamoj (smuklėj, Red.). Sušaukė visus kaimo "gaspadorius" (ūkininkus, Red.). Tuoju buvo liepta stoti po dešinėj R. katalikams, po kairei- Ev. reformatams. Sukilimo "jenerolų" sušukta: "Karti bumbizus!" (pravard.- reformatas, Red.). Tai nebuvo juokas. Visoj apylinkėj tada buvo labai daug pakarta žmonių. Kas neišpildė nors mažiausio sukilėlių noro, paliepimo ar reikalavimo, tuoju buvo užnerta kilpa ant kaklo.

Iš reformatų tarpo atsirado vienas drąsesnis Klusis, kuris išdrįso paklausti: "Už ką mus karsite?" O jau buvo rasta vieta korimui: prie karčiamos buvo atnešta stora kartis, vienas karties galas uždėtas ant "karčiamos", antras ant gretimo beržo. Pagal paliepiamą klausutiškiai atnešė ir virves. Klusis prie paklausimo dar pasakė keletą labai protingos minties sakinių. Girdi, mūsų sūnūs, broliai ir "bundininkai" (bernai, Red.) išėjo į sukilėlius, mes atidavėm visą reikalingą duoklę. Tai argi vien už tai, kad mes reformatai karsite? Dievas dovanoja, tai jeigu mes kuom prasikaltom, dovankite ir mums, mes pasitaisysime. Klausučių R. katalikai, kiek galėdami, vienu kitu žodžiu savo kaimynus, kad ir kitatikius, užtarė. Pats kun. Palubinskas, kalbant Klusiui, lenkiškai pritarė: "Dobrze muwi".

Sukilėliai suminkštėjo, korimą pakeitė dviguba duokle. Tuoju, sako, mums turite duoti kiekvienas po pabalnotą arklį. Klusis vėl atsiliepė: "Gerai, ponas, mes arklį duosim, bet balnus, kuriuos turėjom, jau tamstom atidavė. "Pavelykit" (leiskit, Red.), ryt prašvitus eisim į Biržus, užsakysim pas rimorius, padarys-duosim, dabar neturim". Tada sukilėliai iš jų pareikalavo dar po 3 svarus plieno ir po 2 svaru geležies.

Pagaliau buvo palikti ramybėj to kaimo visi gyventojai, -nieko

Biržų krašto vėjinių malūnų modelis.

Autorius—kurt. Vilius Variakojis

iš jų neimta, o "karčiamoj" ėmė gerti, dainuoti ir šūkauti, kad greit atvyks į pagalbą prancūzai, tai ruskis tada visai būsiąs nebebaisus. Naktį paulioję visi nuvyko už Geležių į didelį pušyną ar kalną, kur buvo lageriai, virtuvės ir visa stovykla. Valgių ir gėrimų nestigo. Netrukus atvežė tris vežimus dalgių. Dalgėms miške, kalvėse buvo tiesinamos kojelės, smeigiamos dalgės ant kotų stačiom ir dedami žiedai; tuo būdu buvo daromi iš jų durtuvai.

Imtasi ruošti į mūšį prieš ruski. Puolimas buvo suplanuotas tokiu būdu: pirmoji eilė iš "muškietų" (šautuvų, Red.), užtaisytų vien paraku, šaus į priešą ir išplikins akis. Antroji eilė šaus į priešą iš "muškietų", užtaisytų kulkom ir trečioji eilė su dalgių durtuvais pribaigs tuos, kurie kulkom nebus užmušti. Taip mokė susistatę į eiles "jenerolai" sukilėlius. Sukilimo žvalgai pranešė: iš Kauno eina rusai Panevėžio link malšinti sukilimo. Vėliau davė žinią, kad iš Panevėžio rusai eina į Vabalninkus. Tada sukil. vadai iš to pušyno iškėlė visą kariuomenę į Unglių (Anglių, Red.) kalną Biržų girioje, netoli Medeikių km.

Paskui gautas "jenerolams" pranešimas, kad rusų kariuomenė eis iš Vabalninkų dviem vorom: vieni vieškeliu, kiti nuo Butniūnų km. karčiamos eis Biržų pievomis. Tada likusios sukil, dalys metėsi į Ungliakalnį. Čia buvo ir kun. Palubinskas su savo ordinariu Petru Bubala. Kunigas Palubinskas buvo sukilėlių kasininkas. Buba-lai tekdavo nešioti pritaistytą prie balno skurinę (odinę, Red.) ter-bą, pilną pinigų, kad sunku būdavo vienam pakelti. Rusai pastebėjo, kad ties Dirvonakiais slankioja sukilėliai. Jie atidarė šautuvų ugnį. Kulkos ėmė paausiais zvimbti. Kun. Palubinskas savo ordinancui sako: "Mes josim į Biržus ir iš ten į Ungliakalnį". Rusai per žiūro-

nus užmatė ir gerai prisitaikę šovė į jojančius sukilėlius. Kulka pataikė į kun. Palubinską ir jis čia pat, prie Bubalos akių, krito ant vieškelio negyvas. Šoko arkliai ir nutrenkė žemėn Bubalą. Atsipeikėjęs Bubala atsikėlė ir nei arklių, nei sukilėlių arti nebuvo. O čia jau nebetoli jo namai. Na tai ir pardožė jis namo.

Rytdieną rusai, sumušę Unglių kalne sukilėlius, užvarė pastotes. Bubalai teko dabar, kaip pastotininkui vežti rusų kareivius. Kaip vyko Unglių kalne mūšis jam neteko matyti, tik girdėjo, kad daug rusų kazokų apsupę sukilėlius ir juos visus ištaškę, suėmę labai daug turto. Arklius žmonėms Biržuose rusų generolas Ganieckis gražinęs. Kurių savininkai neatsirado, tuos jis iš varžytinių pardavęs žmonėms. (Akiras-Biržys, "Biržų Apskritis", Kaunas, 1932 m., 551-553 psl.).

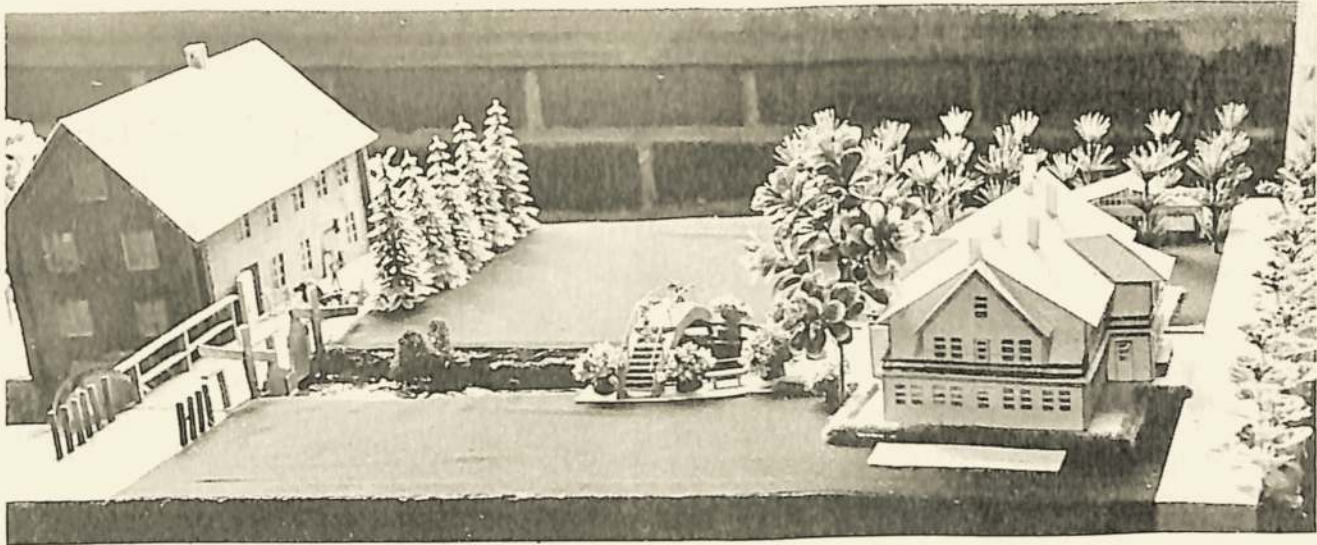
Panašios reformatų atžvilgiu išdaigos, kurios sukeldavo liaudyje siaubingos baimės, reakcingųjų fanatikų atliekamos, Biržų krašte ne kartą pasireiškė, pav.: po 1905 m. revoliucijos tariamųjų judašimčių pavydale ir net dar 1941 m. išvijus bolševikus iš Lietuvos. Nors tokie reiškiniai kai kam nemalonūs, bet istorinės tiesos vardan neturėtų būti nutylimi, nes kitaip nesugebėsime iš padarytų ir tebedaromų klaidų pasimokyti.

Žemės reformos metu Biržų krašto valstiečiai visų kiečiausiai ir atkakliausiai kovojo su dvarponiais už savo teises į žemę, pav.: Biržų dvaro valstiečiai prieš grafą Tiškevičių; Papilio parapijos Dukurnių kaimo valstiečiai; Žeimelio vls. Nociūnų kaimo gyventojai. Tačiau jie vengė dėtis prie sukilimo. Tą dar kartą patvirtina teigimą, kad kaunijos katalikus valstiečius į sukilimą įtraukė aklasis fanatizmas, kad religija sukilime vaidino pagrindinį vaidmenį.

Biržų krašto valstiečiai ne vien emocijomis gyveno, bet sugebėjo ir protauti. Jie šalinosi nuo "paliokų išmislių" ir slapstėsi, kad jų sukilėliai nepaimtų su savimi. Mūsų tėvai, minėdami senus "čėsus" (laikus), šnekėdavo apie "lenkų vainą su maskoliais", o sukilimo metą vadindavo lenkmečiu. Biržiečiai prie 1863 m. sukilimo dėjosi ne būriais, bet pavieniai.

Istoriografija mini, kad Panevėžio aps. (Biržų kraštas tada priklausė šiai aps.) buvo žinomas savo lietuviškomis pažiūromis, idėjiniai artimas revoliuciniam-demokratiniam judėjimui, buvęs Maskvos univ. studentas, Jokūbas Daukša, kuris sakęs revoliucines kalbas, agituodamas žmones sukilti. Tai Eduardas Jokūbas Daukša (Daukšys) kilęs iš Naciūnų km. Pabiržės vls., reformatas, biržietis, eilėraščių kūrėjas (LE IV t., 368 psl.). Minimas taipgi Švobiškio parapijos reformatų kunigas V. Meškauskas, kuris sumokėjęs 100 rublių kontribucijos. Biržų krašto gyventojai, būdami tikrais lietuviais patriotais, kaip neapkentė rusų, taip lygiai buvo nusistatę prieš lenkus ir už Lenkijos idealus nerado reikalo aukotis.

Bajorijos, šlėktos, dvarponių ir katalikų kunigijos tarpe įsivei-

Likėnų kurorto modelis.

Autorius—kurt. Vilius Variakojis

susios polonizacijos bacilos, be abejonės, su laiku būtų apėmusios ir visą lietuvių tautos kūną, o išdygusius pavienius lietuviškus dainus būtų sunaikinusios. Jei sukilimas būtų buvęs laimėtas, tai vargu ar lietuvių tautinis atgimimas būtų begalėjęs pasireikšti.

Rusai visai teisingai matė 1863 m. sukilime pasireiškusių lenkų interesą. Vilniaus apygardos gener. gubernatorius Muravjovas (pramintas Koriku), žiaurus despotas, be jokių skrupulų vykdė Lietuvoje kruvinąją operaciją: išpiovė Lietuvos kūne įsigalėjusių polonizacijos vėžį, pakirto bajorijos luomą ir apnaikino R. Katalikų Bažnyčioje įsigalėjusių lenkiškumą.

Po sukilimo sutriuškinimo Rusija žiauriai spaudė Lietuvą ir vykdė beatodairinę rusinimo politiką. Rusai siekė galutinai sunaikinti lenkų įtaką Lietuvoje, kad jos vietą užimtų rusiškoji.

Lietuvos kraštas labai nukentėjo nuo sukilimo. Jo pasėkos buvo tragiškai skaudžios, - buvo sunaikinta beveik visa jaunoji karta. Nuo taikas po sukilimo nusako mjr. P. Gudelio straipsnyje "Povilas Puzinas" (bajoras) patiektos citatos iš J. Kazakevičiaus atsiminimų:

"Epocha po 1863 m. pasižymėjo ūpo ir vilties nupuolimu. Beribis pesimizmas apkvaišino visuomenę. Iš tarpo bajorų-dvarininkų, likusių Lietuvoje, išsipirkusių nuo ištrėmimo, reta šeima neturėjo teroro nukankintų sūnų, giminaičių, artimų. . . Katalikų dvarininkų turtas buvo apdėtas aukštais kontribucijos mokesčiais rusinimo fondui. . . Vilniaus generalgubernatorius, turėdamas savo nuožiūroje kasmet iki 5 milijonų įplaukų iš kontribucijų ir baudų, įsteigė naujas tarnybas su didelėmis algomis. Jas užimti atsikviesdavo iš Rusijos savo ir savo pažįstamų nudriskusius, iš kelio iškrypusius, giminaičius, kad jie Lietuvoje atsiganytų, pralobtų. . . Jais apsodindavo visas aukštesnes administracijos vietas. O pastarieji savo valdiniais kviesdavo prasilošusius kortomis girtuoklius draugus. Iki 1880 m. retai kurioj valdiškoj įstaigoj buvo užsilikęs tarnauto-

jas katalikas ir tas nuolat drebėjo, kaip pelė po šluota, kad vieną rytą nesutiktų savo vieton paskirto ruso. . . "

"Valstiečiai, nors gavo liuosybę (laisvę, Red.) ir žemės sklypus, bet dar neapsiprato su išperkamuju, pagalvių ir kitokių mokesčių našta. Šeimos iš savo tarpo išleidusios kunigus, širdyse gedulą nešiojo, nes daugybė kunigų iš Lietuvos buvo ištremti į tolimiausius Sibiro kampus ir užginta su jais susirašinėti. Ne mažai ir ūkininkų, ir net su šeimomis, buvo ištremti Rusijon arba Sibiran. Ištrėmimas grėsė už kiekvieną menkniekį. Kelių taisymas, į "magazinus" (sandėlius) grūdų supylimas, pastotės nuolat besibaladojančiams valdininkams, - slėgte slėgė ūkininką. . .

Kijevo generalgubernatoriaus Bibikovo sumanymas išvalyti "pietų" ir "šiaurvakarių kraštą" ("jugo" ir "sievero zapadnyj kraj") nuo apšviestiesnių žmonių, Lietuvoj buvo pilnai įvykdytas. Edukacinės komisijos įvestos, plačią mokslo programą išeinančios gimnazijos, apskričių ir pradžios mokyklos rusų valdžios buvo uždarytos, buvusios stipendijos konfiskuotos. Jų vietoje kur-ne-kur rusinimo tikslams buvo įsteigtos liaudies mokyklos, su menkais, iš rusų dvasinių seminarijų išvartytais, mokytojais.

Bajorų ir valstiečių jaunuomenė prie mokslo nesiglaudė, nes iš mokslo nematė sau jokios naudos. Visos valdiškos tarnybos buvo neprieinamos. Retai kuris dvarininkas siuntė savo sūnus į gimnazijas Šiauliuose arba Mintaujoj ir, jei matė tikrą pašaukimą, dvasiškojon seminarijon Kaune arba Vilniuje. Norėdami savo vaikus mokyti, valstiečiai turėjo gauti iš savo seniūnijos leidimą stoti gimnazijon. Leidime turėjo būti pažymėta, kad seniūnija pasižada sumokėti pagalvinį mokestį už jų. Ūkininkams, iš kurių šeimos buvo išėję kunigai, buvo uždrausta pirkti žemę. Jei anuomet kas iš jaunuomenės tapo daktaru, juristu, inžinieriu ar vaistininku, tai tik pats savo sumanumu ir pasiryžimu prasimušdamas sau kelią".

(Akiras-Biržys, "Biržų Apskritis", Kaunas, 1932 m.).

Tik išaugusi iš lietuvių valstiečių tarpo naujoji inteligentų karta, dvidešimt metų po lenkmečio, įžiebė "Aušrą" (1883 m.), kuri pradėjo budinti lietuvių sąmonę ir kelti lietuvių tautą iš letargo miego. Vienok po polonizacijos vėžio operacijos užsilikusios jo šaknys tebekankino Lietuvą. Į prof. prelato kun. A. Dambrausko-Jakšto kvietimą, kad sulenkėjusi Lietuvos bajorija eitų vienu keliu su visa lietuvių tauta (brošiūra lenkų kalba), lenkai Krokuvoje išleista brošiūra į tai atsakė: "Niekados" (LE IV t., 259 psl.).

Atstatant Nepriklausomą Lietuvą lietuviams teko kietai kariauti su Lenkija, kuri buvo pasišovusi Lietuvą paglemžti, o pačioje Lietuvoje plačiu mastu buvo organizuotas P. O. W. sukilimas, o gen. Želigowskis laikė pagrobęs Lietuvos sostinę Vilnių.

PAPILIO VALSČIUS IR JO DVARAS

A. PAPILIO VALSČIUS

Šie prisiminimai liečia pobaudžiavinį laikotarpį, valdant Lietuvos kraštą Rusijos carams.

Papilio valsčius yra šiaurinėje Lietuvos dalyje apie 20 km į pietryčius nuo Biržų. Rusų carų laikais priklausė Zarasų apskrityčiai. Zarasų miestas tais laikais buvo vadinamas "Novoaleksandrovsk", o apskritis "Novoaleksandrovskij ujezd". Kai kurie senesnio amžiaus žmonės sakydavo "Aleksandravos pavieta", o arčiau miesto gyveną valstiečiai tą miestą vadindavo Zarasais.

Anais laikais Papilio valsčius rubežiavosi: pietvakarinėje dalyje su Čypėnų, vakaruose su Biržų, šiaurėje su Kvetkų, rytuose bei pietryčiuose su Pandėlio valsčiais.

Papilio valsčiaus žemės paviršius yra lygus su balomis ir net pelkėtomis vietovėmis. Gal aukščiausia aukštuma buvo prie rytinės Papilio miestelio dalies, kur buvo rusų karinės valdžios pastatytas aukštas trianguliacijos punktas, kurį vietos žmonės vadindavo "majaku". Kita maža aukštuma buvo Raščiūnų kaimo lauke, kur irgi buvo pastatytas "majakas" tik iš keturių suremtų karčių.

Papilio valsčiuje nebuvo nė vieno ežero ar didesnės upės, išskyrus porą nežymių Apaščios ir Rovėjos upelių. Apaščia prasideda kaimyninio Pandėlio valsčiaus ribose ir prateka pagal pietinį valsčiaus rubežių. Tik tekėdama per Kučgalio ir Kuprių kaimų aukštesnes vietas sudaro gražius krantus, o toliau tekėdama per Žvirblių, Žiobų ir Žvagučių kaimų žemus laukus sudaro ištisus pelkynus. Ukininkai tuos pelkynus palikdavo pievoms, kurių šienas būdavo mažos vertės. Tik neprikl. Lietuvos laikais Apaščios upės vaga buvo sureguliuota ir dideli pelkynai nusausinti.

Rovėjos upė prasideda rytinėje valsčiaus dalyje ir teka per valsčiaus vidurį, skirdama net Papilio dvarą nuo miestelio. Pratekęs maždaug apie 10-12 km nuo ištako, gauna iš apylinkės miškų gausiai vandens, ypač pavasarių iš tirpstančio sniego. Prie Kubilių km. buvo padaryta užtvanka ir pastatytas vandens malūnas, kuris veikdavo tik pavasarių. Vasarą ta užtvanka būdavo atidaroma ir vanduo išleidžiamas.

Nedidelis Papilio valsčius prieš baudžiavos panaikinimą buvo sudarytas vientik iš Papilio dvarui ir jo dviem-Mažuikių ir Pariškių palivarkams priklausiusių baudžiauninkų, gyvenusių žemiau išvardytose vietovėse: Dukurniai-16 kiemų; Galintiškis-3 km.; Garšvai-6 km.; Gazeliškis-2 km.; Jokniūnai I-2 km.; Jokniūnai II-3 km.; Kemėnai-6 km.; Kyliškiai-5 km.; Kubiliai-10 km.; Kuciūnai-5 km.; Kučgalis-14 km.; Kupriai-5 km.; Mikaliai-5 km.; Myliškiai-5 km.;

Papilio miest.-20 km.; Raščiūnai-9 km.; Satkūnai-16 km.; Smaliečiai-16 km.; Steponiškis-2 km.; Šližiai-4 km.; Šokdė-2 km.; Tauriūnai-9 km.; Žiobai-5 km.; Žugariniškis-2 km.; Žvagučiai-9 km.; Žvirbliai-5 km. Viso 186 kiemai.

Vienkiemiuose (su savininkų pavardėmis): Bedeliškis-Dagys; Keibiškis-Macys; Patūpiškis-Patūpa; Plėšynė-Dūda; Plepikiai-Einoris; Pūkynė-Dūda; Ramaldava-Dūda; Stipinavietė-Ajutis; Šakiškis-Ajutis; Šarkiūniškis-Šarkiūnas; Trečiokynė-Trečiokas; Zablockynė-Zablockas; Žardeliai-Mitras; Žiūriškis-Trečiokas. Viso 14 kiemų. Iš viso kaimuose ir vienkiemiuose buvo 200 kiemų.

Papilio dvarui baudžiavos metu, išskyrus Ramaldavos vienkiemį, kuris baudžiąvą naikinant buvo sudarytas iš Žvagučių kaimo ganyklų, priklausė 199 baudžiauninkų kiemai. Kiekvienas baudžiauninko kiemas valdė po 30-33 dešimtinių žemės, išskyrus Papilio miestelio, Bedeliškio (60 dešimt.), Plėšynės (40 deš.) ir Pūkynės (60 deš.) kiemus. Papilio miestelio kiemui priklausė tik po 18-20 deš. žemės.

Be valstiečių baudžiauninkų, kaip dvare, taip ir palivarkuose, buvo nuolatinių darbininkų, kuriuos, baudžiąvą naikinant, reikėjo aprūpinti žeme. Tie darbininkai buvo aprūpinti mažesniais žemės plotais, -vos po keletą dešimtinių. Iš dvaro darbininkų sudaryti kaimai, kaip gavę nedidelius žemės plotus, buvo pravadinami dešimtininkais (desimtininkais). Tokių dešimtininkų kaimų buvo sudaryti keturi: Dirvonakiai, Kalneliai, Prudeliai ir Užukalnis-Špygiai. Tad, po baudžiavos panaikinimo, Papilio valsčius susidėjo iš Papilio miestelio, 25 kaimų, 14 vienkiemų ir 4 dešimtininkų kaimų, neminint dvaro ir jo palivarkų.

Papilio valsčiuje buvo ir bežemių-grytelininkų. Vieni iš jų buvo pasistatę savo gryteles ant nuosavos žemės sklypelio, įsigyto iš dvaro pagal išperkamuosius mokesčius, o kiti, kurie sudarė daugumą, buvo pasistatę gryteles ant sklypelių nuomojamų iš kaimo ūkininkų. Tai buvę dvaro darbininkai nušalinti nuo žemės ir prirašyti prie laisvųjų valstiečių.

Papilio valsčius iš senovės buvo padalintas į dvi-Mažuikių ir Pariškių-seniūnijas (storastijas), turėjusias Papilio dvaro palivarkų pavadinimus. Po baudžiavos panaikinimo įvestoji valsčiaus savivalda reikėsi sekančiai: kiekvienas kaimo pilnas kiemas, iš eilės po vienerius metus, turėjo eiti dešimtininko (desetninko) pareigas. Dešimtininkas, žemiausias valsčiaus pareigūnas, turėjo vykdyti įsakymus: seniūno, "uredninko" ir kitų aukštesnių pareigūnų. Dešimtininkas taip pat turėjo patenkinti ir kaimo gyventojų pageidavimus: šaukti kaimo sueigas ir pildyti kitokius kaimo gyventojų teisėtus reikalavimus. Dešimtininkas turėjo tam tikrą ženklą, kurį, eidamas tarnybos pareigas, privalėjo viešai dėvėti. Be dešimtininko pareigų, kiekvienas kaimo pilnas kiemas iš eilės po vienerius metus turėjo

Papilio reformatų bažnyčios vidus. Vaizde—šios bažnyčios tvarkdarė D. Variakojytė

eiti kaimo mokesčių rinkėjo pareigas. Surinktus mokesčius privalėjo tuojau pristatyti valsčiaus mokesčių rinkėjui. Be šių dviejų kaimo pareigūnų, kiekvienas kaimas turėjo išrinkti iš savo tarpo rinkiką (vibornyj), kuris dalyvautų seniūno ir valsčiaus pareigūnų rinkimuose. Tokį rinkiką galėjo rinkti tik vienas nuo pilno kiemo atstovas. Jei kiemas buvo suskaldytas, tai turėjo tarpusavyje susitarti, kas tą kiemą atstovaus. Paprastai būdavo, kad suskaldytą kiemą atstovaudavo vyresnysis brolis. Dešimtininkas, mokesčių rinkėjas ir rinkikas jokio atlyginimo iš niekur negaudavo.

Kaimas buvo įpareigotas pats save apsaugoti. Šiam reikalui buvo išduodama tam tikra lazda—"vėzdas", apie 1,25 m ilgio ir apie 5 cm storio, pervertas virvele ir su "uredninko" antspaudu. Kaimo sargyba (vorta) eidama pareigas, privalėjo su savim tą lazda turėti, kaip įrodymą, kad jie yra sargybiniai. Sargybą eidavo iš eilės gretimų kiemų asmenys. Baigusieji sargybą tuojau įteikdavo tą lazda gretimam kiemui, nes bijodavo atsakomybės. Už visus įvykius atsakingas būdavo tas kiemas, pas kurį rasdavosi lazda.

Seniūną rinkdavo kaimų rinkikai seniūnijos sueigoje, kuri vykdavo valsčiaus valdybos patalpose. Seniūnas tvarkė seniūnijos reikalus su kaimų dešimtininkų pagalba ir vykdavo valsčiaus viršaičio įsakymus. Seniūnas tarnybos metu taipgi turėjo viešai dėvėti nustatytą ženklą.

Valsčiaus sueigoje kaimų rinkikai rinkdavo valsčiaus mokesčių rinkėją, valsčiaus teismo pirmininką ir du jo narius ir du kandida-

tus į valsčiaus viršaitį. Valsčiaus mokesčių rinkėjas turėjo išrinkti iš visų valsčiaus gyventojų valstybinius ir valsčiaus reikalams skirtus mokesčius per kaimų mokesčių rinkėjus, o reikalui esant, galėjo panaudoti ir seniūnų galią. Surinktus valstybei pinigus, veždavo ar paštu siųsdavo apskrities išdinėn, o pinigus, skirtus valsčiaus valdybos reikalams, palikdavo valsčiaus kasoje.

Valsčiaus teismas sprendavo tik tas bylas, kurios pagal veikiančius rusų įstatymus jam priklausė. Šis teismas sprendavo bylas prisilaikydamas vietos papročių, įsigalėjusios tvarkos ir įstatymų.

Išrinktieji viršaičio pareigoms abu kandidatai turėdavo vykti pas "zemskį", kuris vieną iš jų patvirtindavo viršaičio pareigoms, o antrą palikdavo kandidatu. Valsčiaus viršaitis (staršina) tvarkė viso valsčiaus ir valdybos reikalus ir už visą netvarką, tiek valdyboje, tiek ir valsčiuje buvo atsakingas. Visi seniūnai, valsč. mokesčių rinkėjas, valsč. teismo pirmininkas ir jo du nariai ir valsčiaus viršaitis gaudavo nustatytą atlyginimą iš valsčiaus kasos. Raštvedys buvo samdomas, kuriam algą nustatant buvo atsižvelgiama, kad jis iš savo algos galėtų pasisamdyti reikalingus pagalbininkus. Be minėtų pareigūnų, valsčius turėjo išlaikyti sargą, arešto namus, aprūpinti kuru ir šviesa valsčiaus valdybą, liaudies mokyklą ir išlaikyti pastotį iš trijų arklių (Visame Papilio valsčiuje tebuvo įsteigta viena liaudies mokykla, skurdžiai veikusi Papilio miestelyje).

Iki 1906 m. Papilio valsčiuje nebuvo jokios policijos. Valsčius buvo priskirtas Kvetkų valsčiaus "uredninko" priežiūrai, kuris savo būstinę turėjo prie Pandėlio policijos nuovados viršininko. "Uredninkas" Papilio valsčiaus policinius reikalus tvarkė per kaimų dešimtininkus. Dešimtininkas, pasitelkęs iš valstiečių reikalingą skaičių pagalbininkų, turėdavo suimtuosius pristatyti į nurodytą vietą. Pasitaikydavo ir keistų suėmimų. Kartą jaunuolis, ėjęs vėlyvą rudens dieną per dvarą, nusiskynė kokią tai gėlę, gerokai rudens šalnos pakąstą ir jau pradėjusią vysti. Tai pamatęs dvaro savininkas, jaunuolį sulaikė ir perdavė dešimtininkui, kuris pristatė jį "uredninkui". "Uredninkas", surašęs protokolą, jaunuolį etapo keliu pasiuntė Pandėlio policijos nuovados viršininkui. Valstiečiai nemėgdavo suimtuųjų labiausia dėl to, kad dėl jų reikėdavo gaišti laikas. Dėl to suimtuosius dažnokai apmušdavo, ypač kaltinamus vagystėje.

Papilio valstiečių pavardės (surašytos taip, kaip jos buvo vietos gyvoj kalboj vartojamos) buvo šios: Ainoris, Ajutis, Atlavinis, Aukštikalnis, Baltušis, Dagys, Čarka, Čygas, Dūda, Gavanas, Jokubonis, Jonkūnas, Jonuševičius, Juodgudis, Kaupas, Kavaliūnas, Kazlauskas, Kučinskis, Kulbis, Kučtra, Kvedaravičius, Lukošius, Macys, Marciukas, Mažuika, Medelinskas, Mitras, Naktinis, Patupa, Pavidonis, Plėpas, Sarkiūnas, Skiautara, Striužas, Suveizdis, Šleiva, Šlekys, Trečiokas, Tumosas, Vaidilas, Vaitkevičius, Vajaga, Variakojis, Vėjelis, Zabarauskas, Zablockas, Zurba, Žemčiūgas.

Iš šių pavardžių matyti, kad Papilio valsčiuje gyveno vieni lietuviai, iš kurių didžiąją daugumą sudarė reformatai. Valsčiaus jaunimas pasididžiavimui, kad jie yra papiliečiai, vartojo šį šūkį: "Iš Dukurnių, iš Smaliečių, iš tikrųjų papiliečių!"

Iš Papilio valsčiaus iki 1908 m. nebuvo žmonių pasiekusių aukštąjį mokslą, nors gabių žmonių ir netrūko. Kyliškių kaimo broliai Trečiokai buvo išradę stikliukus (stkl. vamzdelius) patrankoms reguliuoti, kuriuos patys gamino ir tiekė rusų karo armijai. Žagarietiško Mažuika, gyvendamas Petrapilyje ir pramokęs gaminti "fejerverkus", įsteigė dirbtuvę ir juos gamino. Kučiūnų kaimo ūkininkaitė Variakojytė, kuri vėliau buvo ištekėjusi už Zablocko, sukūrė dainą ir jai pritaikė melodiją. Gal didžioji priežastis, kad iš Papilio valstiečių nebuvo pasiekusių aukštąjį mokslą buvo ta, kad valsčius, ano meto mastu imant, buvo toli nuo didesnių miestų ir dalinai, kad mokslas buvo per brangus.

Papilio valsčiaus ribose rusų valdžios buvo sudaryta viena "abstrakcija". Didelis žemės plotas su Kvederiškio kaimu, trim vienkiemiais, sukarčiama (smukle) prie vieškelio, einančio iš Pandėlio į Papilį, ir miško plotu, kuris savo padėtimi turėjo priklausyti Papilio valsčiui, buvo iš jo išimtas ir priskirtas Panemunio dvarui, kuris priklausė Čedasų valsčiui.

Kvederiškio kaimas buvo apgyvendintas tik rusais sentikiais, kuriuos vietos gyventojai vadino gudais. Jie savo kaime turėjo maldos namus, šventiką ir kaimo lauke kapines, kuriose laidodavo savo bendruomenės narius. Apart žemdirbystės ir žvejojimo, užsiimdavo ir kitokiais amatais. Žiemos metu apdirbdavo miško medžiagą: piaustydavo sienojus (rąstus) į lentas. Iš akmens iškaldavo įvairius išdirbinius, užsiimdavo ir kailių išdirbimu. Kai kurie iš jų vertėsi ir prekyba: supirkinėdavo iš vietos ūkininkų kiaušinius, paukščius, o vasarą ir kiaules. Kiaules varu varydavo į Rygą, o kiaušinius ir paukščius veždavo arkliais. Nors ir daugumas kaimo gyventojų turėjo didesnius ar mažesnius ūkius, kad be pagrindinių žemės ūkio pajamų dar turėdavo geras pajamas iš amatų ir kitų verslų, visgi jie jausdavo nedateklių. Nors ir drausdavo jų tikyba vartoti alkoholį ir tabaką, vienok gudai tuos svaigalus viršnorminiai naudojo, o apsvaigę mėgdavo muštynes. Būdavo atsitikimų, kad norintieji savo priešui atkeršyti, pasisamdydavo šiam reikalui už alkoholį gudus. Be to, jie savo trūkumus mėgdavo papildyti ir vaginėjimu iš apylinkės ūkininkų, arba apkraustydami vėlai grįžtančius pro Kvederiškių kaimą iš Pandėlio turgaus papiliečius ir net biržiečius. Šiuos darbelius jie dažniausia atlikdavo rudens laiku, kada vakarai ir naktys būdavo ilgi ir anksti temdavo. Anais laikais Pandėlys buvo pagarsėjęs linų prekyba. Visi Papilio ir dalis Biržų vls. ūkininkų visus turimus pardavimui linus ir sėmenis veždavo į Pandėlį.

B. PAPILIO DVARAS

Papilio dvaras stovi kairiajame Rovėjos upės krante į pietryčius nuo miestelio, tarp vieškelio einančio iš Pandėlio į Papilį ir kelio einančio iš Papilio į Vabalninką, kuris Papilio valsčiaus administracijos parėdymu buvo valstiečių sutvarkytas ir paverstas vieškeliu. Šis kelias Čypėnų valsčiuje buvo paliktas paprastu kaimo keliu. Į vakarus nuo dvaro, prie gražaus Kalnelio beržų miško, yra aplinkui apkastas ir medžiais apaugęs žemės plotas, kurį vietos žmonės vadino "Zomkeliu". Tai pėdsakai buvusios Biržų-Dubingių kunigaikščių Radvilų pilies.

Baudžiavos laikais Papilio dvaro savininkais buvo Koscialkauskiai, gal tos pačios Koscialkauskių giminės, kurie turėjo dvarus Pandėlio ir Rokiškio valsčiuose. Dvaro trobesiai buvo daugumoj mūriniai, sumūryti iš akmenų. Dvaro ribose buvo ir valsčiaus atsargos grūdų sandėlis (magazinas), kurį vėliau grafas Šuazelis (Choiseul de Gouffier) nusavino ir valsčius su grūdų atsarga turėjo išsikraustyti. Dvaro savininko gyvenamas namas buvo paprastas-medinis; iš šono per vidurį turėjo įėjimą, o vidus buvo padalintas į du galus. Baudžiava Papilio dvare nors ir buvusi sunki, bet ne taip žiauri, kaip kituose kaimyniniuose dvaruose.

Vykdamt žemės reformą, dvarininkas kai kuriuos kaimus labai nuskriaudė, didindamas savo dvaro žemę, arba visai naujus ūkius sudarydamas savo favoritams. Tokiais dvaro favoritais buvo Bedeliškio vienk. Trečiokas, kuriam dvarininkas padidino ūkį Raščiūnų kaimo žemės sąskaiton ir dovanėjo pievą už dviejų kilometrų nuo vienkiemio. Trečiokas buvo Papilio dvaro vaitu ar kitokiu pareigūnu ir dvaro įtakoje sulenkėjo, nors savo sūnų ir mokė papilietiškai kalbėti. Kitas toks favoritas buvo Pūkynės vienk. 60 dešimt. žemės savininkas Dūda, kuriam, nusavinęs iš Žvagučių kaimo žemės plotą, sudarė atskirą ūkį iš 30-33 deš. Iš valstiečių atimtų žemių ar servitutų, dvarininkas sudarinėjo ne vien mažesnius ūkius, bet ir sodybas (pasodas) miškų eiguliams (lesvinčiams). Be dviejų Papilio dvarui priklaususių Mažuikių ir Pariškių palivarkų, atsirado dar trys, nors ir mažesni, palivarkai: Ilgabradų prie Papilio miestelio laukų; Virbynė-prie Tauniūnų kaimo laukų ir Trakelis-prie Dukurnių kaimo laukų, kurių baudžiavos metu nebuvo. Dėl užgrobų žemių ilgai su dvaru kivirčijosi Dukurnių ir Kuciūnų kaimų valstiečiai, apie ką rašiau anksčiau ("M. Sp." Nr. 30, 71-75 psl., Red.).

Prieš 1863 m. sukilimą Papilio dvare buvo labai intensyviai gaminami balnai, audžiami audeklai-rengtasi sukilimui. Prasidėjus prieš rusų caro valdžią sukilimui, Papilio dvaro savininkas Koscialkauskis išėjo į sukilėlių eiles. Jį pasekė ir dvaro pareigūno Bedeliškio vienk. Trečioko sūnus. Papilio valstiečiai prie sukilėlių nesidėjo ir sukilėlius vadino "paliokais". Teko girdėti vyresnio

*Okupuotoje Lietuvoje Raščiūnų kaimo papiliečiai susirinkę
išlydėti draugą į Sovietų Rusijos kariuomenę*

amžiaus žmonių pokalbiuose klausiant viens kito: "Kiek metų buvai paliokų metais?", arba "Kai paliokai ėjo". Iš sukilėlių komandoje vartotų lenkiškų žodžių, papiliečiai minėdavo ir šį posakį: "Wszystkie kossy kladzemy gnąc do sebia!" (Užkabintas dalges traukite į save). Ne vien sukilimo malšintojai-kazokai, bet ir sukilėliai buvo labai žiaurūs su vietos gyventojais. Vietos gyventojai, pamatę ką nors artinantis prie jų gyvenamosios vietovės, iš baimės bėgdavo slėptis.

Pasibaigus sukilimui Papilio dvaro savininkas Koscialkauskis nebegrižo. Jo dvaras su visais jam priklausančiais palivarkais, miškais ir kitais turtais rusų valdžios buvo konfiskuotas. Konfiskuotą visą dvarininko turtą rusų valdžia pasiūlė Papilio valstiečiams pirkti išsimokėtinai už 60,000 rublių. Valstiečiams atsisakius, visą tą turtą nupirko Prancūzijos pilietis grafas Šuazelis grynais pinigais už žymiai aukštesnę kainą. Bedeliškio Trečioko sūnus po sukilimo irgi nebepasirodė. Kaip buv. dvaro savininko, taip ir Trečioko sūnaus likimo valstiečiai nežinojo. Iš Trečioko ir iš Pūkynės Dūdos rusų valdžia nieko neatėmė.

Negrižus iš sukilimo sūnui, Trečiokas paėmė savo dukteriai užkurių-Dagių iš Pagervėlės vienk. Biržų vls. Dagys buvo sumanus ūkininkas. Ukyje įvedė daugialaukę sėjomainą. Laikė gražius vienos veislės arklius, šveicarų veislės karves ir merinosų avis. Iš anksčiau ūkis užkrėstas lenkiškumu, nepasitaisė ir prie Dagio. Išaugintos jų trys dukterys vaidino "panyčių" rolę, -namuose nieko nedirbo, kalbėjo tik lenkiškai ir su vietiniais ūkininkaičiais nebendravo.

Taip vargšės visos netekėjusios ir išmirė.

Man atliekant karo prievolę rusų caro armijoje, gyvenant už Rygos prie Dauguvos žiočių ir dirbant intendanto raštinėje, teko sutikti vietos artilerijos kapitoną Živult, lietuvių kilmės, kuris papasakojo, kad jo tėvas už dalyvavimą sukilime buvo ištremtas į Sibirą ir ten būdamas susipažino, o vėliau ir labai susidraugavo, su tokiu pat tremtiniu Trečioku. Vėliau jie, aplinkybių verčiami, turėjo išsiskirti. Pasisakius, kad aš esu kitų Trečiokų sūnus, tuo ir baigėsi mūsų pokalbis. Minėtas Trečiokas galėjo būti kilęs iš Bedeliškio, nes tik Papilio valsčius buvo turtingas Trečiokais.

Papilio dvare grafas Šuazelis nuolatos negyveno, o tik vasaros metu atvažiuodavo su visa šeima vasaroti. Dvarą išnuomodavo, o dvaro, palivarkų, miškų ir kito turto priežiūrai, laikydavo dvare tam tikrą administraciją ir nuolatinį dvaro reikalams matininką. Ilgametis dvaro nuomininkas buvo Paslauskas. Jis turėjo sūnų ir dvi dukteris, kurių viena buvusi gana graži, judri ir apsukri. Vasarodamas dvare į ją įsižiūrėjo grafo sūnus ir, be tėvų žinios, ją vedė. Šios grafaičio vedybos su nuomininko dukteria, valstiečių tarpe buvo sukėlusios daug sensacingų kalbų. Paslauskų šeima džiaugėsi, o grafo šeimai šis įvykis sukėlė didelį rūpestį, -norėjo net vedybas anuliuoti. Grafas su Paslauskaite-Šuazeliene išaugino vienintelę dukterį, kuri ištekėjo už Prancūzijos kariuomenės aviacijos karininko.

Paslauskai buvo skupūs ir taupūs, tokiais išaugino ir savo vaikus. Paslausko sūnus, tarnaudamas pas švogerių grafą Šuazelį administratoriumi, susitaupė pinigų ir nusipirko Kupiškio vls. Palėvenės dvarelį. Grafui visą savo turtą likvidavus, Paslauskas apsigyveno savo pirktame dvarelyje ir ten ūkininkavo. Vėliau jis vedė lenkę iš Kauno miesto. Nors pats Paslauskas ir buvo sulenkėjęs, tačiau gerai kalbėjo lietuviškai kupiškėnų tarpe.

Grafo Šuazelio vyriausiu turtų administratoriumi Papilio valsčiuje buvo Šileika. Jo viena duktė buvo ištekėjusi už pumpėniečio vaistininko Laurinaičio, kuris savo vaistinę turėjo Panevėžyje. Panevėžiečiai Šileikaite- Laurinaitienę laikė lenke. Šileikos, kaip vyr. administratoriaus, padėjėju buvo Lašinskas.

Nuolatinis dvaro matininkas buvo Liausas. Vienas jo sūnus tarnavo Lietuvos valstybės žemės tvarkymo departamente matininku, kurį bendradarbiai laikė lenkiškos orientacijos žmogumi. Kitas Liauso sūnus buvo kunigas ir Lietuvos nepriklausomybės laikais buvo steigiamojo ir I-jo seimo lenkų frakcijos atstovu.

Visa Papilio dvaro administracija buvo perdėm prolenkiška. Jų jaunimas, kuris mokėsi kartu su lietuvių valstiečių jaunimu, laikėsi nuošaliai nuo jų ir su jais nedraugavo.

XXIV TREMTIES SINODAS

Lietuvos Ev. Reformatų Bažnyčios XXIV Tremties Sinode pasireiškė Evian-Nairobi ir Niagara Falls konferencijų atgarsiai, kurios buvo aprašytos "M.Sp." Nr. 30, ir "Mūsų Sparnų" žurnalo dvidešimtmečio paminėjimas. Lietuvių evangelikų atstovų dalyvavimas tose konferencijose buvo našus ir okupuotos Lietuvos bylai naudingas: evangeliškas pasaulis daugiau sužinojo apie kenčiančią Sovietų okupacijoje Lietuvą ir buvo įsigyta sunkiai kovai pritarimo bei moralinės paramos.

XXIV Tr. Sinodas, dalyvių skaičiumi gana gausus, buvo pradėtas trumpomis pamaldomis 1971 m. birželio 26 d. nuosavoje bažnyčioje, 5230 S. Artesian Ave. Pamaldas pravedė gener. suprint. kun. St. Neimanas, pamokslą pagrindan paėmęs Šv. Rašto žodžius iš Kolos.: "Ką tik darote, darykite iš širdies, kaip darbą Viešpačiui, ne žmonėms" (3, 23).

Sinodo posėdžius atidarė buvęs XXIII Tr. Sinodo direktorius kurt. inž. H. Pavilonis, perduodamas turėtas pareigas naujai išrinktam direktoriui kurt. inž. Gyčiui Šernui. Sinodo cenzoriumi buvo išrinktas suprint. kun. P. Dilys; sekretoriatan-kuratoriai P. Bružas ir L. Knopfmileris; rezoliucijų ir mandatų komisijon-kuratoriai P. Variakojis, H. Pavilonis ir V. Karosas.

Suprint. kun. P. Dilys pravedė mirusių ir ištremtųjų pagerbimą. Susikaupimu ir malda buvo prisiminti ir pagerbti metų bėgyje mirę mūsų Bažnyčios ir mums artimi žmonės: Kolegijos narys kun. Vytautas Kurnatauskas, Ziono p-jos klebonas lic. kun. Jonas Paupeiras, kurt. Katrė Mikelėnaitė, Ona Laumytė, Martynas Tilindis, gra-

*Lietuvos Ev. Reformatų Bažnyčios XXIV Tremties Sinodo dalyvių dalis prie nuosavos bažnyčios
Nuotrauka — kurt. L. Knopfmilerio*

Po iškilmingų sinodo pamaldų (iš k. į d.): suprt. kun. P. Dilys, K. Vileišis, senj. kun. A. Trakis, dr. P. Tunkūnas, A. Šernas, gen. suprt. kun. St. Neimanas. Nuotrauka — kurt. L. Knopfmilero

faitė Helena Variakojienė, okup. Lietuvoje-kurt. agr. Petras Variakojis, Jurgis Palšis, o taipgi ir visi tie, kurie tebevargsta Sibiro tremtyje.

Sinodą gražiais linkėjimais ir pageidavimais žodžiu sveikino: Tėviškės parapijos klebonas senj. kun. A. Trakis; kun. K. Burbulis; Ziono liet. liuteronų parjos tarybos narys J. Anysas, padėkodamas visiems evangelikų kunigams už pagalbą laidojant velionį kun. J. Pauperą. Kun. A. Žilinsko iš Toronto sveikinimą žodžiu perdavė kurt. inž. G. Šernas, o kurt. E. Gerulio-kurt. Jon. Dagys.

Sinodą raštu ir telegramomis sveikino: Lietuvos gener. konsulas dr. P. Daužvardis; World Council of Churches gener. sekr. dr. E. C. Blake; Princetono Teologijos Seminarijos prezidentas prof. dr. J. I. McCord; Pasaulio Reformuotų Bažnyčių S-gos gener. sekr. kun. Ed. Perret; mūsų Bažnyčios garbės kuratorius dr. M. Pradervant; Ev. Liuteronų Bažnyčios Vyr. Tarybos Vokietijoje vardu senj. kun. A. Kelleris; Lenkų Ev. Reformuotų Bažnyčia Didž. Britanijoje; dr. kun. M. Kavolis, East Dubuque, IL; kun. M. Preikšaitis, Los Angeles, CA.

Iš mūsų Bažnyčios narių Sinodą sveikino: kurt. dr. M. ir A. Deveniai, Santa Monica, su auka Sinodui 50 dol. ir "M. Sp." 50 dol.; kurt. skulpt. Dagys, Toronto, su auka 25 dol. ir paveikslu; M. Pesienė, Fairfield, CT, su auka 10 dol.; K. Vileišis, Sant Clair Shores, MA, su auka 10 dol.; M. Karaša, Baltimore, MD, su auka 5 dol.; kurt. P. Jaunius, Toronto; kurt. K. Burbulis, San Rafael, CA; L. Grinius, Riverside, CA; J. Jašinskas, So. Boston, MA; J. Bernsteinas, Boston, MA; kurt. P. Ramutėnas, New Zeland; kurt. F. Mažuikienė ir Al. Neimaitė, W. Germany; kurt. J. Kutra su Ponia, S. Monica, CA. Visiems

Lietuvos Ev. Reformatų Bažnyčios XXIV Tremties Sinodo posėdžius atidaro XXIII Sinodo direktorius kurt. inž. H. PAVILONIS. Kairėje—suprt. kun. P. DILYS; dešinėje—Kolegijos prezidentas kurt. M. TAMULĖNAS, jnr. ir gener. suprt. kun. St. NEIMANAS

Iš Ev. Reformatų Moterų Draugijos veiklos pranešimų XXIV Tremties Sinodui daro d-jos pirmininkė kurt. K. NEIMANIENĖ. Nuo jos į kairę kuratorės: O. TILINDIENĖ, M. GUOBUŽIENĖ ir dr. D. KREGŽDIENĖ iš Cincinnati

XXIV Tremties Sinodo direktorius kurt. inž. Gytis ŠERNAS. Kairėje—gener. suprt. kun. St. NEIMANAS, dešinėje—senj. kun. A. TRAKIS

Nuotraukos kurt. L. Knopfmilerio

sveikinusiems žodžiu, raštu ir už aukas Sinodas pareiškė gilią padėką.

Suprnt.kun. P. Dilys savo skaitytoje paskaitoje "Nairobi-Niagara Falls ir mūsų ateities gairės" davė abiejų suvažiavimų apybraižas ir paryškino juose pasireiškusių glaudaus bendradarbiavimo dvasią. Kėlė mintį, kad ir Sinodas ką aptaręs, galėtų jų nutarimais pasekti. Paskaitą apie Niagara Falls suvažiavimą papildė kurt. V. Karosas. Šioje Reformuotų Bažnyčių konferencijoje, įvykusioje 1971 m. vasario 9-12 d. jie abu, kaip mūsų Bažnyčios atstovai, dalyvavo. Dėl laiko stokos Sinodas pavedė paskaitose iškeltus pasiūlymus giliau pastudijuoti Kolegijai.

Kolegijos prezidentas kurt. M. Tamulėnas, jr., darydamas metinės veiklos pranešimą, Kolegijos vardu padėkojo visiems už suteiktą mūsų Bažnyčiai gausią paramą. Pranešė, kad visi praeito Sinodo pavesti darbai yra atlikti. Kalėdų švenčių proga Šalpos Fondui buvo susilaukta daugiau aukų, kas leido Kolegijai realizuoti numatytus uždavinius - sušelpiant reikalingus paramos. Kolegija dedanti pastangas parengti leidinį apie mūsų Bažnyčios gyvenimą praeityje ir dabartyje. Taipgi rengiamas leidinys iš prof. dr. kun. P. Jakubėno atsiminimų, veiklos ir jo darbų.

Kolegijos viceprez. gener. suprnt. kun. S. Neimanas pranešė, kad Chicagos parapijoje gimė vienas, sujungta viena pora, mirė penki. Pamaldos laikomos reguliariai ir surengiami reikšmingesni minėjimai.

Kurt. inž. G. Šernas, Toronto evangelikų parapijos pirmininkas, šias pareigas einąs jau 7 metus, pranešė apie tos parapijos veiklą, kurioje telpa ir ten gyveną reformatai. Parapijos klebonas kun. A. Žilinskas, nors jaunas ir kupinas energijos, vienas nebespėja visapusiškai parapiją aptarnauti, kuri sudaryta iš lietuvių ir vietinių kanadiečių liuteronų. Laukiama atvykstant antro kunigo Bindernadel. Parapijoje veikia jaunimo ratelis, choras, moterų d-ja. Pavasarį ir vasarą kartais pamaldos pravedamos ir gamtoje.

Moterų d-jos pirmininkė kurt. K. Neimanienė pranešė, kad d-jos veikla dėl nedidelio narių skaičiaus yra ribota. D-jos surengtas vasaros metu pobūvis Marquette Parke buvęs sėkmingas. Rūpinamasi bažnyčios aplinkos gražinimu, svečių priėmimu Sinodo ir kitų parengimų metu. Pareiškė padėką d-jos narei E. Tatorienei už gražią auką bažnyčiai. Ji nupirko ir padovanojo baltos ceratos staltieses visiems salėje esantiems stalams uždengti.

Lietuvių Evangelikų Tarybos sekret. kurt. V. Karosas pranešė, kad Liet. Ev. Taryba daro žygius įsteigti Pabaltijo Ev. Tarybą, kurią sudarytų Estijos, Latvijos ir Lietuvos ev. Bažnyčių atstovai. Tarybos pastangomis knyga "Jonas Husas" (kurt. Mykolo Plepio vertimas) greitai laiku pasirodys. Pranešimą papildė tos Tarybos narys kurt. P. Variakojis.

Vaizdai iš XXIV Tremties Sinodo posėdžio.

Nuotraukos—kurt. L. Knopfmilero

Kolegijos kasininkas kurt. J. Dagys patiekė pajamų ir išlaidų apyskaitas už 1970 m. ir už 1971 m. pirmąjį pusmetį ir 1971 metams sudarytą sąmatą.

"M. Sp." žurnalo vadovybės vardu pranešimą padarė redaktorius inž. J. Kregždė, pabrėždamas, kad ką tik gautas iš spaustuvės žurnalo numeris yra jubiliejinis. Žurnalas jau sulaukė 20 metų ir yra išleista 30 numerių. Darydamas "M. Sp." nueito kelio trumpą apžvalgą, iš eilės suminėjo buvusius redaktorius. Žurnalo įsteigėjas ir pirmasis redaktorius kurt. E. Gerulis žurnalą redagavo 4 metus; kurt. H. Dilienė - 6 metus; suprnt. kun. P. Dilys, kaip vyr. redaktorius, žurnalą redagavo 7 metus. Nuo 1967 m. žurnalą redaguoja kurt. inž. J. Kregždė. Apgailėstavo pasitraukusius iš gyvųjų tarpo bendradarbius: kurt. M. Plepį, kuris kantriai perrašinėjo žurnalui medžiagą ligi pat savo mirties, ir nuolatinį, uolų bendradarbį lic. kun. J. Pauperą. Padėkojo visiems redakcinės komisijos nariams, kurie visi dirba pasišventusiai: kurt. P. Bružui, kuris perrašinėja žurnalo medžiagą elektrine mašinėle; administratoriui J. Palšiui, kuris pavyzdingai tvarko žurnalo ekspediciją ir jo finansus; kurt. E. Geruliui, kuris rūpinasi žurnalo viršeliais bei nuotraukomis; p. P. Lampsatienei, šių dienų mūsų "knygnešei", kuri labai uoliai platina "M. Sp." ir rūpinasi medžiaga jaunimo skyriui; sekretoriui A. Ramoniui, kuris padaro straipsnių vertimus į lietuvių kalbą; gener. suprnt. kun. S. Neimanui už jo nepailstamą ir gausų bendradarbiavimą, o taip pat ir visiems kitiems bendradarbiams, kurie žurnalą remia savo rašiniais, aukomis ir darbu. Pasidžiaugė, kad šiuo metu žurnalas, prisilaikant didžiausio taupumo, pajégia iš gautų aukų išsiversti. Redakcijos rūpestis, be kitų reikalų, parašyti mūsų Bažnyčios buv. laisvoje Lietuvoje galimai pilnesnę istoriją. Kvietė visus duoti žinių apie savo parapijas, filijas ir aukoti turimas knygas mūsų Bažnyčios bibliotekai.

Revizijos aktus perskaitė kurt. St. Palšis. Revizuotos Kolegijos ir "M. Sp." žurnalo kasos. Revizijos komisija konstatavo, kad visos pajamos ir išlaidos yra pateisintos dokumentais; kasos tvarkomos gerai, tvarkingai ir dokumentai laikomi bylose.

Sinodas, užgirdamas Kolegijos ir kitų organų veiklą, patvirtino patiektas apyskaitas, priėmė Kolegijos sudarytą 1971 m. sąmatą ir leido ja naudotis.

L. Griniaus prašymą, kad vieton mirusio akademikų skautų dvasios vadovo kun. J. Paupero būtų paskirtas kitas, senj. kun. A. Trakis šį reikalą pažadėjo sutvarkyti per Liet. Ev. Tarybą.

Iškilus klausimui dėl evangeliškos spaudos apjungimo, t. y., vieton "Evangeliškos Šviesos", "Svečio" ir "Mūsų Sparnų" leisti vieną, nūtarė pasilikti prie esamos padėties. Lietuvių evangelikų pajégumas leisti tris leidinius, rodo jų turtingumą.

Sinodas pareiškė nuoširdžią padėką "M. Sp." žurnalo redakto-

Moterų D-jos narės vaišinusios XXIV Tremties Sinodo dalyvius ir svečius (iš k. į d.): Amelija PAVILONIENĖ, kurt. Kazimiera NEIMANIENĖ, Elena TATORIENĖ ir Aldona DAGIENĖ.

Nuotrauka—kurt. L. Knopfmilerio

riui ir visai redakcinei komisijai už gerai tvarkomą redakcinį ir technikinį darbą.

Kurt. dr. M. Deveniui, neseniai atšventus 80 metų amžiaus sukaktį (gimė 1891. V. 1), Sinodas pareiškė nuoširdų sveikinimą ir palinkėjo jam sveikatos ir sėkmės.

Diskusijų metu, spaudos ir paskaitų klausimais, išryškėjo tvirtas nusistatymas išlaikyti savo Bažnyčią ir nenukrypti nuo tautinės linijos iki pavergtai Lietuvai bus iškovota laisvė.

Sekančią birželio 27 dieną buvo atlaikytos iškilmingos pamaldos su Šv. Komunija. Pamokslą, paimdamas pagrindan Šv. Rašto žodžius iš Mato Ev. 28, 19-20, pasakė suprnt. kun. P. Dilys. Pamaldų metu dar kartą buvo paminėti visi šiais Sinodo metais mirę mūsų Bažnyčios nariai ir artimieji. Pamaldas pravedė abu mūsų kunigai. Pamaldas pajvairino solo giedojimu solistės: Br. Variakojienė ir Ida Tamulėnienė, akomponuojant vargonais muz. A. Kalvaičiui.

Po pamaldų visi Sinodo dalyviai ir svečiai dalyvavo Moterų D-jos, vadovaujant E. Tatorienei, suruoštuose pietuose. Sinodo direktorius kurt. inž. G. Šernas pristatė supažindinimui iš toliau atvykusius ir svečius, kurių tarpe buvo: Ziono p-jos Tarybos pirm. H. Sedaitis su Ponia; Ziono p-jos Tarybos narys A. Pilmonas su Ponia; Tėviškės p-jos choro vedėjas ir dirigentas mkt. J. Lampsatis su Ponia; Ziono p-jos Tarybos narys J. Anysas su Ponia; kurt. P. Šernas su Ponia iš Toronto; R. Norden su Ponia; kurt. M. Norden su Po-

nia; Miss Barbara Stofen; kurt. D. Kregždienė iš Cincinnati; kurt. A. Šernas su Ponia ir sūnumi ir kurt. J. Dagys iš Rockford ir kt. Pasveikino Arūną Dagį, įsigyjusį bakalauro laipsnį.

Sinodo direktorius Sinodo vardu išreiškė padėką aukotojams, kurių dėka mūsų Bažnyčia išsilaiko ir pajėgia atlikti užsibrėžtus uždavinius. Aukotojų tarpe paminėjo: nuolatinę mūsų rėmėją kurt. dr. A. Šabanienę, įteikusią auką 250 dol. ; kurt. V. Variakojį, įteikusį auką 50 dol. ir visus kitus aukotojus. Taip pat padėkojo visiems dalyvavusiems Sinode ir įgalinusiems sėkmingai jį praveisti, būtent: Moterų D-jos šeimininkėms: A. Pavidonienei, E. Tatorienei, A. Dagienei ir kt. ; Em. Palšienei už gėles bažnyčios papuošimui; solistėms už solo giedojimą; Br. Variakojienei už atmintinai padeklamuotą pietų metu savo sukurtą religinį kūrinėlį; muz. A. Kalvaičiui už vargonavimą; kunigams už dvasinį patarnavimą; parapijai už Sinodo globojimą; "M. Sp." žurnalo redakcinei komisijai už pasišventusių darbą ir Kolegijai už ištvėringą ir gerą mūsų Bažnyčios reikalų vedimą ir tvarkymą.

Baigiamajame žodyje Sinodo direktorius pasveikino visus Jonus, Petrus ir Povilus. Sinodas iš savo pusės pareiškė Sinodo direktoriui kurt. inž. G. Šernui už sklandų, gerą ir sumanų Sinodo pravedimą nuoširdžią padėką. Sinodas buvo uždarytas malda, kurią sukalbėjo gener. suprint. kun. St. Neimanas.

DAGYS

PRIEŠ VĖJĄ

Aš visėjau prieš vėją,
Stačiai prieš vėją vis,
O žmonės sau kalbėjo:-
Aną nulenkia jis...
Jie šneka, -kad pavėjui, -
Einu pavėjui vis
Ir linkstu, kur nereikia,
Kur niekinga dalis.
O aš einu prieš vėją,
Prieš žiaurų vėją vis,
Nors daugel nukentėjau,
Nors skauda man širdis...
Ir eisiu prieš tą vėją,
Prieš vėją visada,
Nes taip jau panorėjo
Aukščiausiojo galia.

1948.

EV. LIUTERONŲ BAŽNYČIŲ IŠEIVIJOJE VEIKĖJŲ SUVAŽIAVIMAS

1971 m. rugsėjo 20-24 d.d. Steingadene, Bavarijoje, įvyko ev. liuteronų Bažnyčių išėivijoje kunigų ir darbuotojų teologinio pasiruošimo suvažiavimas, tema: "Krikštas-katekizmas-konfirmacija". Dalyvavo 42: estai, lietuviai, latviai, lenkai ir vengrai. Lietuvių grupę sudarė: senj. kun. A. Keleris, garbės senj. kun. A. Gelžinius, kun. J. Stanaitis, Fr. Šlenteris, mkt. Fr. Skėrys, M. Posingis ir K. Klumbys. Vicesenj. kun. J. Urdzė nedalyvavo, nes po sunkios operacijos tebegulėjo ligoninėje. Suvažiavimo dalyviai pasiuntė jam sveikinimą ir palinkėjo greit pasveikti bei Dievo palaimos.

Kasdien vyko rytinės ir vakarinės pamaldos. Jas pakaitomis laikė visų penkių tautybių kunigai ir pats suvažiavimo rengėjas dr. kun. E. Eberhard. Iš lietuvių laikė J. Stanaitis iš Backnango. Po kiekvienų pusryčių vykdavo Biblijos nagrinėjimas ir skaitomos paskaitos. "Vaikų krikšto problematika" skaitė prof. dr. H. Kruska. "Ev. liuteronų bažnytinis darbas diasperoj (išsisklaidyme)" skaitė kun. Hirschmann. Iš Vokietijos Suvienytos Ev. Liuteronų Bažnyčios katechizmo reformos darbų pranešė kun. Kiessig. Apie Olandijos katalikų katekizmą, kuris tiek daug dėmesio sukėlė laisvajame pasau-

Suvažiavimo dalyvių dalis. Priekyje (iš k. į d.): senj. kun. A. KELERIS, garbės senj. A. GELŽINIUS, Bažnyčių tarėjas dr. kun. E. EBERHARD, Fr. ŠLEENTERIS ir kt.

lyje, pranešimą padarė P. Urdzė iš Oldenburgo. Katekizmas išleistas 13 kalbų ir išspausdinta 1, 230, 000 egz-ių. V. Vokietijos katalikų vyskupai uždraudė tą katekizmą spausdinti vokiečių kalba. Viena Olandijos spaustuvė išleido šį katekizmą vokiečių kalba ir išplatino. "Apie konfirmaciją tarp tradicijos ir eksperimentų" skaitė prof. dr. Angermeyer. Po paskaitų vyko diskusijos.

Pirmos dienos popietėje aplankėme atlaidų bažnyčią Wies. Tai rokoko stiliaus deimančiukas Bavarijos krašte. Įėjęs į šią didelę bažnyčią pasijunti laisvesnis, atpalaiduotas nuo kasdieninių rūpesčių; esi pagautas to dievnamio grožio ir didingumo. Dienos šviesa įeina pro langų vitražus ir sudaro ypatingą šviesą. Šioje vietoje senj. kun. A. Keleris painformavo apie liet. Ev. Liuteronų Bažnyčios išėivijoje veiklą V. Vokietijoje. Čia dar yra apie 5000 lietuvių ev. liuteronų, susitelkusių 48-se parapijose. Juos aptarnauja 4 kunigai ir 9 pasauliečiai. Lankomi seneliai ir ligoniai.

Didesnio masto religiniai suvažiavimai įvyko Hamburge ir Neustadte-Holstein. Pabaltijo Krikščionių Studentų Sąjungos namuose Bad Godesberge, Annabergo pilyje, įvyko du jaunimo suvažiavimai, kuriuose dalyvavo ir mūsų jaunimas. Ten įvyko ir motinų poilsio dienos. Sakytojas K. Klumbys rūpinasi pamaldų siuntimu lietuvių kalba kas savaitę per Wetzlar radio siustuvą į tėvynę. Yra žinių, kad siunčiamos pamaldos okupuotoje Lietuvoje gerai girdimos. Kun.

Dr. M. LIUTERIS Wormso reichstage 1521 m. balandžio 17-18 d.d.

Dr. Martyno LIUTERIO stovyta Wormse

A. Gelžinius pranešė apie savo parapiją Salzgitter-Lebenstedt'e. Mkt. Fr. Skėrys perdavė Vasario 16 gimnazijos direk. V. Natkevičiaus ir Ev. Jaunimo Ratelio sveikinimus. Padarė trumpą pranešimą apie dabartinę gimnazijos būklę, mokinių skaičių ir apie bendrabučio statybą. Šiuo metu gimnazijoje yra 83 mokiniai, iš jų 23 evangelikai. 69 mokiniai yra iš V. Vokietijos ir 14 iš užsienio. Po vasaros atostogų atvyko 25 nauji mokiniai: 13 iš V. Vokietijos ir 12 iš užjūrio. Laimons Pavuls painformavo apie ev. liuteronų veiklą Izraelyje ir Jordanijoje. Ten dar yra 1500 ev. liuteronų, susibūrusių į 4 parapijas. Jėruzalėje veikia ev. liuteronų ligoninė, raupsuotųjų prieglauda ir kelios mokyklos. Visos tos institucijos remiamos Pas. Liuteronų S-gos. Laimons Pavuls vadovavo šioms institucijoms 6 metus.

II ŠEIMOS ŠVENTĖ

1971 m. spalio 9-10 d.d., Chicagoje, įvyko II-sis liet. evangelikų suvažiavimas, kuriame gausiai dalyvavo Chicagos ir tolesnių vietovių liet. evangelikai ir apie 100 svečių iš Toronto ir kitų Canados vietovių.

Prieš dvejus metus toks suvažiavimas-Šeimos Šventė-buvo Toronte. Tada gausus būrys jaunimo ir vyresniųjų vyko ten ir grįžo labai patenkinti. I-jo suvažiavimo iniciatorius kun. Algimantas Žilinskas, Išganytojo p-jos Toronte klebonas, suvažiavimui parinko populiarią ir prasmingą temą-Šeima. Suvažiavimą pavadino "Šeimos Šventė". Šeimoje žmogus gimsta, auga, bręsta ir vėl naują šeimą kuria. Šeimoje visais laikais buvo ir yra įvairių problemų. Tų problemų nagrinėjimas ir savitarpio ryšių palaikymas, duodant progą jaunimui susipažinti, suartėti ir pareikšti savo kūrybinius polėkius, -yra šių suvažiavimų tikslas. Tas tikslas, ypač kas liečia jaunimą, buvo pilnai pasiektas: jaunimas buvo labai aktyvus ir parodė gražius sugebėjimus įvairiose srityse.

Susidomėjimas švente buvo didelis. Nors nebuvo daug garsinimų, nei reklamos, šventėje per abi dienas dalyvavo daug žmonių. Iš Toronto buvo atvažiavęs pilnas, specialiai samdytas, autobusas ir keletas privačių automobilių. Jie pasiekė Chicagą spalio 9 d., šeštadienio ankstyvą rytą, ir tuoju išvažinėjo pas gimines ir prietelius poilsiui.

Šventė buvo pradėta šeštadienį, 3 val. p. p. Tėviškės p-jos salėje. Po trumpo atidaromojo žodžio, Liet. Ev. Tarybos pirm. kun. K. Burbulys sukalbėjo invokaciją. Tėviškės p-jos klebonas senj. kun. A. Trakis, šios šventės rengėjų vardu, pasveikino iš arti ir toli atvykusius dalyvius ir palinkėjo geros sėkmės. Apgailėstavo, kad šventės rengėjų ir dalyvių tarpe trūksta ilgamečio Ziono p-jos klebono lic. kun. J. Paupero, kuris iš gyvųjų tarpo išsiskyrė 1971 m. gegužės mėn. Šventės dalyviai mirusį pagerbė susikaupimo minute. Daugelio akyse sužvilgo ašara. Ponia Pauperienė buvo pagerbta, įteikiant jai rožių puokštę. Gener. suprnt. kun. St. Neimanas sveikindamas linkėjo sėkmės ir Dievo palaimos visuose darbuose. Kun. A. Žilinskas skaitė paskaitą: "Lietuvių evangelikų šeima ir Bažnyčia dabartyje su žvilgsniu į ateitį". Antrojo paskaitininko kurt. V. Karoso tema buvo: "Šeima-dvasinė tvirtovė". Abi paskaitos buvo įdomios ir dideliu atsidėjimu bei susikaupimu išklausytos.

Simpoziumą "Šeima ir jos talkininkai" sumaniai pravedė jo moderatorius kurt. E. Gerulis. Simpoziumo dalyviai: dr. J. Anysas kalbėjo apie šeimą ir studentiją; redaktorius J. Kregždė-spaudos reikalai. Pageidavo, kad jaunimas daugiau reikštųsi liet. evangeliškoje

spauodoje, kuriai labai trūksta bendradarbių iš jaunimo tarpo; dr. E. Stanaitis iškėlė medicinos reikalus šeimoje; mkt. M. Plačienė kalbėjo apie lituanistinę mokyklą ir jos reikšmę šeimai; sekmd. mokyklos mkt. Sinickaitė - apie sekmad. mokyklą; mkt. A. Vėlius iškėlė religinio auklėjimo reikšmę šeimoje ir mokykloje. Po simpoziumo sekė diskusijos, o po jų - pertrauka ir kavutė, paruošta p-jų moterų.

Meninę vakaro dalį išpildė jaunieji menininkai. R. Kleinaitytė padainavo solo, akomponuojant V. Jurkšaičiui. Mergaičių grupė su gitaromis padainavo keletą dainelių. A. Kaminskas padeklamavo L. Kasparaitytės eilėraščius. I. Kilotaitytė iš Toronto su draugėmis išpildė kelis savo sukurtus išraiškos šokius. Tėviškės p-jos jaunimas suvaidino V. Jurkšaičio sukurtą ir režisuotą veikaliuką "Šviesa". Veikaliukas mistinis, jo tema: "Šios dienos saulė švies ir rytoj". Šviesų technika - Martyno Trakio. Piano solo savo kūrinėlių paskambino S. Upniekaitė. Meninės programos dalies pranešėja buvo L. Pilmonaitė. Pilnutėlė salė publikos visą šią gana ilgą programą atidžiai išklausė ir šiltai įvertino.

Sekmadienį chicagiškiai su svečiais gausiai dalyvavo pamaldose. Tėviškės bažnyčioje pamaldas laikė gener. suprnt. kun. St. Neimanas ir senj. kun. A. Trakis. Pamaldų metu giedojo p-jos choras, vedamas dirigento J. Lampsachio.

Ziono p-joje pamaldas laikė kun. A. Žilinskas iš Toronto. Jas pajvairino giesmėmis sekmdienio mokyklėlės vaikai, vadovaujant mkt. L. Šikšnienei, ir p-jos dūdų orkestras, vedamas J. Juozupaičio.

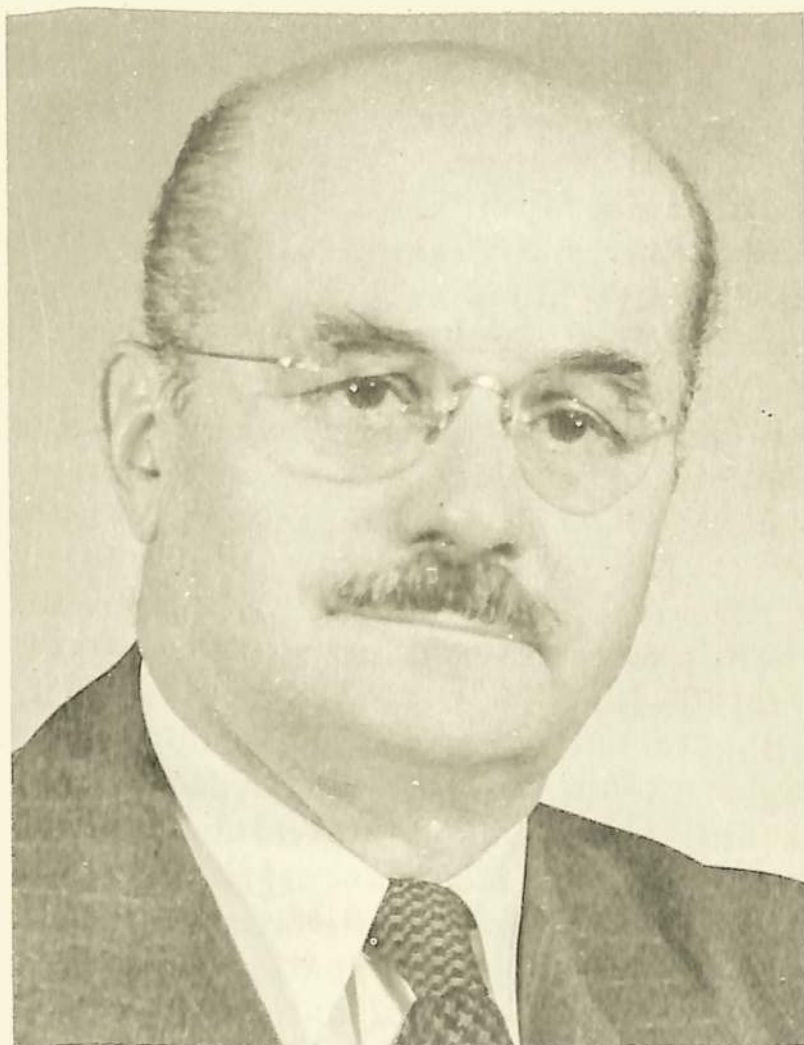
Po pietų didelis autobusas, pilnas jaunimo, išvažiavo pamatyti įdomesnes Chicagos miesto vietas. Išvyką vedė Kornelija Bakšytė.

Vakare, B. Pakšto salėje, įvyko šeimyninis suartėjimo vakaras su menine programa ir vakariene. Jūratės draugovės skautės inscenizavo "Buvo gera gaspadinė". Vaizdelis buvo gyvai atliktas ir sukėlė nemažai juoko. Ziono p-jos mergaičių grupė, vedama mkt. L. Šikšnienės gražiai padainavo keletą dainelių. Duetus dainavo Ald. Buntinaitė su A. Obrikaityte ir Ald. Buntinaitė su L. Gružu. Visiems akomponavo V. Čėsna. Toronto jaunimas suvaidino linksmą komediją "Molis", vaizduojančią jauną vaikiną grįžusį iš Canados Lietuvos, kuris su buvusiais draugais ir kaimynais turi daug nesusipratimų dėl savo amerikonizmų sudarkytos lietuvių kalbos. Komedija sukėlė linksmo juoko. Publika nepagailėjo vaidintojams katučių. Vaidinimą paruošė mkt. R. Žilinskienė. Vėliau, grojant Pakšto orkestrui, buvo ir pasiškta.

Ziono p-jos tarybos pirmininkas H. Sédaitis, šventei baigiantis, pasidžiaugė gausiu svečių skaičiumi ir padėkojo visiems už dalyvavimą ir rengėjų komitetui, kuris buvo sudarytas iš visų liet. ev. parapijų atstovų Chicagoje, už jų rūpestį ir darbą. Likęs iš Šeimos Šventės pelnas perduotas Lietuvių Evangelikų Tarybai.

A. L.

DR. PETRAS DAUŽVARDIS

*Lietuvos Generalinis Konsulas dr. Petras DAUŽVARDIS
Pakamantis, 1895.XI.16—Chicago, 1971.IX.26*

1971 m. rugsėjo 26 dienos vakarą skaudi žinia, kad savo namuose Chicagoje mirė Lietuvos generalinis konsulas dr. Petras Daužvardis, sujaudino ir suglaudė plačią lietuvių visuomenę ir vieningu gedulo šydu ją apgaubė. Pasijuto nejauki vienuma netekus visiems taip reikalingo vadovo.

Velionis buvo vienas ilgiausiai, iki pat savo mirties, išbuvusiu diplomato pareigose, kurių neapleido tiek ligos metu, tiek ir tuomet, kai Sovietai siekė nušalinti Lietuvos konsulus. Savo ilgamete veikla, patyrimu ir aktyviu dalyvavimu visuomeniniame gyvenime, velionis parodė ryžtingą uolumą, meilę, didį patriotizmą siekdamas

vienyti ir stiprinti lietuvių visuomenę tėvynės nepriklausomybei atgauti. Nepraėjo nė vienas Lietuvos Ev. Reformatų Bažnyčios Sinodas Chicagoje, kuriame jis nebūtų dalyvavęs, arba raštu sveikinęs, pasidžiaugdamas ir pritardamas mūsų Bažnyčios veiklai bei siekiams išsivijoje.

1963 m. suruoštame gener. suprnt. prof. dr. kun. P. Jakubėno 10 metų mirties minėjime, Generalinis Konsulas savo kalboje pastebėjo, kodėl mirusiųjų minėjimo giesmėse vyrauja liūdnos mintys! ? Juk mes tikime ir skelbiame, kad mirtimi gyvenimas nesibaigia.

Chicagos "Daily News" Jon Foreman straipsnyje "Daužvardis, fighter for Lithuania, dies" nurodoma, kad generalinis Lietuvos konsulatas iš Chicagos veikė ir apėmė 31 valstiją. Velionis vispusiškai parodė, kad atstovavo pavergtą lietuvių tautą ir tvirtai tikėjo į jos prisikėlimą. Savo mirtimi parodė ir kitataučiams, kiek lietuviai turi draugų ir atjaučiančių čia Amerikoje. Kas jų pavaduos?

Kuo dr. Petras Daužvardis buvo, geriausiai paliudijo atsisveikinimo apeigos ir gedulingos pamaldos Marquette Parko liet. katal. parapijos bažnyčioje, kurioje netilpo visi atvykusieji atsisveikinti, pagerbti ir išreikšti užuojautą liūdinčiai šeimai. Atsisveikinimo kalbose velionio jautrūs apibūdinimai parodė, kad netekome savęs išsižadėjusio, šviesą teikusio ir nepalaužiamo tautiečio patrioto. .

Lietuvos genr. konsulas dr. P. Daužvardis, besirūpindamas ir sielodamasis Lietuvos likimu ir jos tautiečių gyvenimu, dar neseniai aviacijos avarijoje sūnaus kario-lakūno tragišką mirtį pergryvendamas ir sunkios, skausmingos ligos išvargintas, - užmerkė akis šiam pasauliui, kad išvystų gyvenimą, kurį savo tikėjimu išpažino.

Velioniui savo meilę, pagarbą ir jo darbų įvertinimą geriausiai parodysime, jei stengsimės nors dalinai eiti jo patartais ir nurodytais keliais.

"Palaiminti mirusieji, kurie Viešpatyje miršta nuo dabar!" "Taip", sako Dvasia; "jie turi atsilsėti nuo savo vargų, nes jų darbai seka juos!" (Apr. Jon. 14, 13).

Lietuvos Ev. Reformatų Bažnyčios vardu reiškiu gilią užuojautą ištikimam konsuliariniame darbe padėjėjai našlei Juzei Daužvardienei, velionio sūnui, giminėms ir visiems lietuviams.

Kun. St. Neimanas

KUN. JONĄ PAUPERĄ AMŽINYBĖN PALYDINT

VLADO JAKUBĖNO ŽODIS

Buvome abu kilę iš evangelikų mažumos Lietuvoje: jis-klaipėdiškis, nepriklausomaj Lietuvoje įgijęs tiek vidurinį, tiek aukštąjį teologijos mokslą, -ev. liuteronų dvasiškis; aš gi-priešingame Lietuvos gale gimęs ev. reformatų dvasininko sūnus, išėjęs į muzikus. Tačiau likimas mudu artimai suvedė tik Chicagoje. Kun. Joną Pauperą 1949 m. gale pakvietė kunigauti senoje lietuvių ev. liuteronų Ziono parapijoje.

Vienas iš pirmųjų naujojo klebono žygių buvo pasikviesti į vargonininkus jam žinomą profesinį muziką Vladą Jakubėną. Ziono parapija buvo jau iš seno prisidėjusi prie savotiškai atsiribojusio amerikietiško Missouri Sinodo. Griežtai laikantis nuostatų, vargonininkas privalėtų būti tos pačios Bažnyčios narys. Tačiau čia galiojo "misijos parapijos" klauzulė, kurios dėlei daugelis suvaržymų jo buvo ir pasiliko suspenduota. Kuklus, bet reguliarus sekmdienio vargonininko uždarbis, tuo laiku tik atvykus į JAV, sunkiai plukiantis ir bandant pragyventi iš muzikos, buvo itin reikšmingas. Vėliau sąlygos pagerėjo. Bet Ziono Bažnyčios vargonininku teko išbūti jau vien iš papratimo ir pamėgimo ištisus penkioliką metų iki 1967 m. Čia daug reiškė kun. J. Paupero asmenybė. Buvo tai žmogus epiško ramumo, taktingas. Negirdėjai iš jo piktu tonu ištartą žodžio, nematei susiraukusio veido. Bet po tuo ramumu slėpėsi energija, nepaprastas darbštumas

ir patvarumas. Kun. J. Pauperas buvo, pilna to žodžio prasme, žmogus savo vietoje ir sau prigimtoje profesijoje. Kilęs iš klaipėdiškių ūkininkų šeimos, kuri iš kartos į kartą garsėjo kaip "Žodžio sakytojai". Buvo tai maldingi kaimiečiai, gerai susipažinę su Šv. Raštu, einą lyg savanoriškų dvasiškių pareigas, surenką klausytojus privačiuose namuose bendroms maldoms, giesmėms ir Šv. Žodžio aiškinimui. Jie veikdavo artimam kontakte su savo parapijos kunigu, jų daugelis turėjo gražią iškalbą ir nemažą religinį išsilavinimą. "Žodžio sakytojai" daug prisidėjo prie lietuviybės išlaikymo Prūsų Lietuvoje. Daugelis puikių liaudies giesmių taipgi yra jų sukurta.

"Žodžio sakytojo" dvasią atsi-nešė su savim ir kun. J. Pauperas. Į savo pareigas jis žiūrėjo nepaprastu rimtumu. Ziono parapija buvo turėjusi angliškas pamaldas jau anksčiau. Atvykstant repatriantams iš Vokietijos, susidarė vokiška, beveik išimtinai Lietuvos vokiečių grupė. Kun. J. Pauperas aptarnaudavo visas tris grupes, atlaikydamas kas sekmdienį lietuviškas ir vokiškas, o nereguliariai ir angliškas pamaldas. Pradėjęs kunigauti, metų bėgyje tiek pasisavino anglų kalbą, kad pats parašydavo gražaus stiliaus pamokslus. Esant trejoms pamaldoms, įdomu buvo stebėti, kad kiekvienos, puikia literatūrine kalba atlaikytos, pamaldos turėdavo ir visai skirtingo teksto pamokslą.

*Ziono ev. liuteronų bažnyčioje prie velionio kun. J. Paupero karsto budėtuosė dalyvių dalis.
Nuotrauka—kurt. L. Knopfmillerio*

Kun. Paupero pamokslai buvo turiningi tiek teologiškai, tiek gyvenimiškai, įdomūs inteligentui, bet suprantami ir prasčiokui. Tačiau tai buvo tik viena kun. J. Paupero veiklos dalis. Jis smulkiai žinojo kiekvieną savo parapijos šeimą, jų džiaugsmus ir vargus. Atvykstant žmonėms į JAV, kun. Pauperas įgijo plačių pažinčių Chicagos fabrikuose. Reikalui ištikus, jis negailėjo pastangų parūpinti darbą naujai atvykusiems. Eisenhoweriui prezidentaujant, recezijos metu, kun. Paupero pagalba darbui gauti būdavo ypač reikšminga. Jis buvo taip pat išstudijavęs Vakarų Vokietijos pensijų įstatymus. Daugelis ateivių jam yra dėkingi už sėkmingą pensijos ar kompensacijos išrūpinimą, kartais net po labai ilgo susirašinėjimo su Vak. Vokietijos įstaigomis.

Kun. J. Paupero pagalba nesiribodavo vien savo parapijiečiais

evangelikais; jo parapijiečiams atvedus savo pažįstamus R. katalikus, jis vienodu atsidėjimu rūpindavosi ir jais.

Neminėsiu čia man mažiau žinomų kun. Paupero darbų ryšium su nauju Biblijos vertimu ar su Lietuvių Ev. Taryba, kur jis irgi buvo veiklus. Viena galima drąsiai tarti: lietuviai išeiviai neteko vertingo asmens, giliai supratusio krikščionio pareigų mylėti savo artimą, kaip pats save. Pasklidus žiniai apie kun. J. Paupero mirtį, ne viena ašara buvo išlieta jo pagalbą patyrusių žmonių, ir jų tarpe bus ne vien jo parapijiečiai evangelikai.

Praeitą savaitės viduryje, vėlai vakare, suskambo telefonas: kun. J. Pauperas klausė, ar galėčiau šeštadienį atvykti paakomponuoti porą giesmių solistei per iškilmingas vestuves. Pavykus pertvarkyti šeštadienio Cicero

grupės pamokas, atvykęs į kleboniją, radau prislėgtą nuotaiką: vesuvių apeigas atliks kun. Trakis, kun. Pauperas esąs ligoninėje, apopleksijos ištiktas. Pradžioje atrodė, jog smūgio esama nestipraus. Bet tos pačios dienos vaka-

re (1971.V. 22) kunigas buvo mirtinai pakirstas pakartotino smūgio.

Velionis paliko žmoną, gimus. Smetoniūtę (jurbarkiškę) ir tris suaugusius sūnus.

"Draugas", 1971. V. 29

JONO ANYSO ŽODIS

Šioje liūdesio valandoje man tenka ta sunki pareiga Ziono Ev. Liut. Parapijos Tarybos ir Valdžbos vardu tarti atsisveikinimo žodį mūsų brangiam broliui velioniui lic. kun. Jonui Pauperui. Dešimt dienų atgal mes velionį matėme dar gyvųjų tarpe, atlaikant paskutines pamaldas mūsų bažnyčioje, o jau šiandien stovime prie jo karsto.

Dangaus ir Žemės Valdove, kurie mums nesuprantami Tavo keliai. Viešpatie Dieve, Tu iš mūsų tarpo netikėtai pašaukei į Amži-

nybę mūsų sielų ganytoją, kuris buvo pasiryžęs dar daug metų vesti mus į išganymo kelią. Gailestingasis Dieve, mes nusilenkiame Tavo visagalybei, nes esame Žemės dulkės ir pelenai, Tu vienas esi teisus ir šventas.

Velioniui, kaip ir daugeliui iš mūsų, Aukščiausias nelėmė šią žemišką kelionę užbaigti po tėviškės dangumi ir amžinam atilsui atsigulti numylėtoje tėvų žemelėje, bet toli, toli už vandenynų. Lic. kun. Jonas Pauperas kilęs iš Maž. Lietuvos, iš pamaldžios lietuvių

Ziono p-jos kun. J. PAUPERAS lydimas į amžinos ramybės vietą. Parapijos jaunimo ratelio atstovės V. Murauskaitė ir E. Lipšytė neša vainiką prie velionio kapo. Palydoje matosi kunigai (iš k. į d.): suprt. P. Dilys, gener. suprt. St. Neimanas, senj. A. Trakis ir J. Josupaitis. Nuotrauka—M. Nagio

šeimos. Teologijos mokslus ėjo Kaune ir Šveicarijoje, kuriuos baigė teol. licenciato laipsniu. Apart tiesioginių pamokslavimo pareigų buvo žurnalistas, populiarus ne tik ev. liuteronų, bet ir liet. katalikų tarpe, kaip tolerantiškas ir geras kalbėtojas, patriotinių nuotaikų žmogus, geras organizatorius ir darbštus visuomenininkas. Visus jo atliktus darbus ir nueitą kelią išvardinti šioje vietoje neįmanoma, todėl duosiu tik trumpą santrauką.

1941 m. ištrūkęs iš komunistų kalėjimo, išbuvęs ilgesnį laiką V. Vokietijoje, 1948 m. atvykęs su šeima į šį kraštą, tuoj pradėjo rūpintis broliais ir seserimis palikusiais užjūryje - sudarydamas daug affidavitų, nors pats dirbo neįprastą sunkų darbą. Neužilgo buvo pakviestas į Ziono Ev. Liut. parapiją kunigo pareigoms. Tada pilnai įsijungė į Ziono sumenkusią parapiją, kuri kun. J. Paupero vadovaujama išaugo iki 600 narių. Čia atlaikydavo pamaldas lietuvių, vokiečių ir anglų kalbomis. Atvykusius iš Europos ateivius, jų tarpe ir mane, tuoj priglaudė. Esant reikalui, maitino ir ištisas dienas ieškodavo naujam ateiviui darbo ir pastogės.

Velionis kun. J. Pauperas pasiliks mūsų atmintyje, kaip reto taurumo žmogus ne tik kaip sielų ganytojas, bet ir kaip tėvas ir užtėrėjas visuose kūniškuose reikaluose, ne vien savo parapijos nariams, bet kiekvienam į sunkumus patekusiam žmogui. Su didžiausiu pasišventimu jis ėjo kunigo pareigas iki kol sustojo plakusi jo širdis. Jis atitiko pranašo Danieliaus

*Paskutinis atsisveikinimas su velioniu
kun. J. PAUPERU Bethania kapinėse.*

Chicago, 1971. V. 26

Nuotrauka—M. Nagio

žodžiams: "Ale mokytojai žibės, kaip dangaus žibėjimas ir šitie, kurie žmonių daugumą pamokė teisiai elgtis, kaip žvaigždės nepaliaujamai ir amžinai"(Daniel. 12, 3).

Lic. kun. Jono Paupero netikėta mirtis skaudžiai palietė ne vien pasilikusius šeimos narius ir gimines, bet ir mūsų parapiją-netekome sąžiningo sielų rūpintojo.

Mes šiandien atsisveikiname ir palydime brangaus Velionio kūną, atiduodami jį žemelei, tvirtai tikėdami, kad Jėzus Kristus prikels jį paskutinėje dienoje, tačiau jo dvasia ir toliau liks mūsų tarpe. O dabar, brangus sielų rūpintojau, ilsėkis ramybėje atpalaiduotas nuo visų žemiškų darbų bei rūpesčių. Gi pasilikusius šeimos narius ir mus, gailestingasis Dieve, guosk visu savo gailestingumu, gelbėk ir globok mus, duok mums be paliovos džiaugtis Tavo malone ir gerumu iki ateis ir mūsų valanda iš čia išvykti į amžinybę.

-oo0oo-

Velionis lic. kun. Jonas Pauperas buvo palaidotas trečiadienį (1971. V. 26) Bethanijos kapinėse (Chicagos pietvakariuose).

Velionis mirė turėdamas 66 metus amžiaus. Artimieji prieš keletą savaičių buvo pastebėję ligos reiškinius, bet velionis dirbo iki paskutinės dienos. Šeštadienio rytą (geguž. 22 d.) sukrito namuose. Nugabentas į Šv. Antano ligoninę, tą pačią dieną ir pasimirė.

Pašarvotas buvo savo parapijos -Ziono ev.liut.bažnyčioje. Kas vakarą vyko budėtuvės prie velionio. Trečiadienį bažnyčioje maldas pravedė kun. A. Žilinskas iš Toron-

to, supernt. kun. St. Neimanas ir kun. K. Burbulys. Liturgiją bažnyčioje ir kapinėse pravedė senj. kun. A. Trakis.

Pamokslus bažnyčioje pasakė kun. E. Paul (angliškai), senj. kun. A. Trakis ir supernt. kun. P. Dilys (lietuviškai), kun. Josupaitis (vokiškai). Laidotuvėse dalyvavo 12 ev. kunigų ir daug pasauliečių.

Atsisveikinant visi kunigai bėrė po žiupsnį žemės ant karsto, tardami atsiskyrimo žodį. Parapijos Tarybos ir Valdybos vardu atsisveikino J. Anysas.

Midway Lounge patalpose, pietų metu, įvyko velionio pagerbimas. Balfo organizacijos vardu užuojautą pareiškė A. Baliūnas, išryškindamas velionio meilę artimui. Profesorių dr-jos atstovas B. Račkauskas priminęs, kad velionis buvo V. D. U. dėstytojas, pažymėjo, kad jo gailisi visi lietuviai. Maž. Lietuvos d-jos vardu atsisveikinimo žodį tarė M. Purvinas, primindamas, kad jo visoj veikloj reiškėsi meilė ir pasišventimas. Kun. B. Sugintas pareiškė, kad velionis labai noriai dirbo artimo meilės darbą.

Ziono parapijos Tarybos pirm. A. Sedaitis išreiškė padėką visiems dalyvavusiems laidotuvėse ir atsisveikinime su velioniu. Ypač dėkojo senj. kun. A. Trakiui, kuris daug padėjo organizuojant ir pravedant laidotuvių iškilmes; dėkojo chorams, orkestrui ir visiems.

Ziono parapija yra sudaryta iš lietuvių ir vokiečių, tai laidotuvių apeigose ir velionio pagerbime buvo vartojamos abi kalbos.

KUN. JONO PAUPERO DIDYBĖ

Nepaprastai sukrėtė lietuvių visuomenę kun. Jono Paupero staigioji mirtis 1971 m. pavasarį, nors kiekviena mirtis yra staigmena ir labai skausminga. Kodėl šioji mirtis net tiesiog parbloškė mus?

Viena amerikietė budėtuvių metu mėgino į tai atsakyti, tvirtindama, jog kun. Jonas Pauperas buvęs tik vienas toks iš tūkstančio. Tad kuo jis skyrėsi nuo kitų žmonių, krikščionių, kunigų? Juk ir jis nebuvo be silpnybių, kurias daug kas mėgino surasti jo iškilioje bei ilgametėje kunigystėje, bet jį laidojant kiekvienas pagarbiai kėlė jo didybę.

Kame velionio didybė? Jis buvo virš 40 metų pasišventęs kunigas. Bet daug pasišventusių kunigų miršta. Berods, lietuvių evangelikų tarpe tai retenybė, nors lietuvių kilmės kunigų jau daugiau mirė. Gal atgailos jausmas jį aukština, kada kas šventadienių metų metais jis sakė gerai paruoštus pamokslus, jog visi klausytusi, bet taip dažnai nėjo jų klausyti, o dabar jau per vėlu... Ištikimieji jo parapijos tarybos nariai taip apgaili savo kunigo netekimą aplinkraštyje: "... netikėta mirtis pakirto gyvybę mūsų mylimo kun. J. Paupero ir paliko mus našlaičiais... Turėdami dvasios vadą dar gyvą mūsų tarpe, mes jautėmės saugūs ir neturėjome tiesioginių rūpesčių dėl mūsų bažnyčios ateities... Dabar mes, iš tikrųjų, pradėdame pajusti spragą mūsų bažnytiniame gyvenime ir įvertiname darbus kunigo, kurio iki šiol lyg nepastebėjome. Dienos bėgyje, rodos, ko tai trūksta; savaitė, rodos, nebaigta... "(Sėkmadienis be kun. Paupero laikomų pamaldų). Žinoma, naujas kunigas mėgins susidariusią tuštumą parapijos gyvenime užpildyti. Tačiau lieka gilus liūdesys dėl netekimo lyg nepakeičiamos asmenybės.

Berods, čia buvo kunigas su titulais: teologijos licenciatas, įgytas garsiam Bazelio un-te, docentas teologijos fakultete Kaune... Žinoma, to pasiekti buvusiam ūkininko sūnui reikėjo ypatingo ryžto. Bet iš patirties žinome, jog ir titulai nevisada daro žmogų didžiu. Tai kas?

BUVO TUO, KUO GIMĖ. Žinoma, neliko kūdikiu, bet tapo DIEVO vaiku; neliko ūkininku, bet tapo darbininku Dievo ūkyje, vynkalnyje, -sėjėju Dievo dirvoje ir piovėju Viešpaties piūtyje, o tačiau liko ištikimas savo tėvelių tautinei ir tikybinei kilmei. Prūsų Lietuvoje jau šimtmečiais buvo ypatingai gyvas IV prisakymas: Gerbk savo tėvą ir motiną! Tai Dievo prisakymas su pažadu apie žmogaus gyvenimo pasisekimą. Tai buvo virtęs lietuvininkų šūkiu-gyvenimo šūkiu.

Kun. J. Pauperas, kilęs iš pavyzdingos, pamaldžios ūkininko šei-

mos, Sėlinuose, Plikių parapijoje, Klaipėdos aps., žinojo ir buvo pasisavinęs minėtą gyvenimo įstatymą. Užplūdus jo tėviškę sąjūdžiui, kuris norėjo minėtą ir kitus Dievo prisakymus pakeisti, tai jaunuolis Jonas vėliau kunigas per visą gyvenimą tvirtai laikėsi vokiečio Zauerveino sukurto himno apie lietuvininkus: Lietuviais esame mes gimę, lietuviiais norime ir būt. Tą garbę gavome užgimę, jai ir neturim leist pražūt. . . Ne kokiais politiniais sumetimais, bet iš gilaus įsitikinimo bei Sutvėrėjo šventos valios velionis liudijo meilę savo kilmei. Sakysime, juk kitaip ir būti negali, bet prisimenant anų ir šių laikų aplinkybes, reikia žmogaus didybės, kuri reikštųsi tiesa, o ne melu, atvirumu, o ne pataikavimu.

Velionis ypatingai brangino savo gimtąją kalbą. Lietuvių kalbą vertina ir pasaulio kalbininkai. Tačiau velionis ypatinga meile ir pastangomis gilinosi joje, kad pagautų gimtosios dvasinius turtus pilnumoje ir tuo jis įsijungė į mūsų protėvių (Mažvydo, Donelaičio, Rezos, Kuršaičių. . .) dvasines ir mokslines pastangas kurti tąja kalba pamokslus bei raštus, kurie praturtina visą lietuvių tautą.

Kaip žinome, kiekvienoje kalboje vyksta pažanga ir reikia keitimo, kad kalba ar raštas būtų pilnai suprantamas šiais laikais. Kuomet dr. M. Liuterio Maž. Katekizmas, ypač jaunimui, jau buvo nevisai suprantamas savo atsilikusia kalba, tai kun. J. Pauperas savo gerokalbos žinojimu atėjo į pagalbą, -išvertė katekizmą į literatūrinę lietuvių kalbą, nors senesnieji tam "keitimui" ir priešinosi. Šiuo, iš meilės atliktu, darbu visi lietuviiai evangelikai šiandien džiaugiasi ir giliu dėkingumu naudojami.

Evangelikų Bažnyčia yra giedanti Bažnyčia, tuo labiau lietuvių Bažnyčia. Juk net tūkstančiais turime savo sukurtų, ar išverstų iš kitų kalbų giesmių. Bet ir giesmynas turėjo su laiku keistis. Berods buvo išleista "pagerintų" laidų, bet tas pagerinimas nebepatenkino, ypač jaunimo. Tikrai laikas buvo pribrendęs nuodugniai pakeisti senojo giesmyno kalbą į modernią. Nors toks "keitimas" labai supykde senąją kartą, tačiau dėl Bažnyčios ateities reikėjo ir šiuo darbu užsiimti. Tokį darbą dirbo per eilę metų pasišventėlis ev. reformatų kun. Adomas Šernas. Kun. J. Pauperas sėdosi prie darbo, kad rengiamas giesmynas būtų priimtinas visiems lietuviams evangelikams. Kiek sustota prie paskirų skirsnelių eiliavimo, prie paskirų žodžių parinkimo kartu su kalbininkais, kad gražiai skambėtų giesmė, berods, niekur apie tai neparašyta. Nemažai nuopelnų turi kun. Pauperas, kad mes, evangelikai, turime bendrą giesmyną Lietuvoje ir išeivijoje.

Esant lietuviams evangelikams mažumoje buvo labai svarbu, kad kiekvienas evangelikas žinotų savo tikėjimo pagrindus, o kitatikiai turėtų galimybės ir iš knygos sužinoti ką mes tikime. Tuo reikalu jis vėl pasitarnavo, -išvertė į modernią lietuvių kalbą Augsburgo Konfesiją.

VAIZDAI IŠ LIC. KUN. J. PAUPERO VEIKLOS

Viršutinėje nuotraukoje—kurt. E. GERULIS ir lic. kun. Jonas PAUPERAS. Vidurinėse nuotraukose: kun. J. Pauperas kalba Mažosios Lietuvos prijungimo minėjime ir Liet. Ev. Reformatų Bažnyčios Tremties Sinode. Jam iš kairės—dr. P. Tunkūnas, iš dešinės—prof. Vl. Jakubėnas. Apatinėje nuotraukoje—Mažosios Lietuvos prijungimo minėjime (iš k. į d.): dr. M. Anysas iš Toronto, kun. J. Pauperas, dr. A. Trakienė ir senj. kun. A. Trakis. Nuotraukos—kurt. L. Knopfmillerio

Pagaliau, Šv. Rašto kalba buvo jau apie šimtmetį atsilikusi, o Dievo Žodis turi būti vis gyvas. Tremtyje atsirado žinomas teologas dr. Algirdas Jurėnas, kuris prieš 20 metų pradėjo nuodugnai versti Šv. Raštą į šio laiko lietuvių kalbą. Bet ir čia ne vieno žmogaus darbas. Kun. Pauperas nuo pat pradžios įsijungė į šio vertimo komisijos darbą. Jo gimtosios kalbos meilė ir čia metų metais tarnavo. Kiek čia valandų be atlyginimo praleista, beieškant tinkamesnių žodžių-išsireiškimų, kad kuo gyviau ir aiškiau kalbėtų Dievo Žodis į lietuvių tautą. Dėka tokio pasišventimo turime Naująjį Testamentą, o Senasis-eina į pabaigą. Tokia nuoširdi meilė savo tautai, kad pagrindinis tikėjimo dokumentas-Šv. Raštas pažangia gimtąja kalba liudytų apie gyvybę, mus tiesiog sukrečia, žinant, kad ir jis galėjo įsijungti į kokią nors didesnę tautą ir užimti joje kunigo vietą, užtraukdamas savo tautai pražūties raudą, o naujai tautai-jos himną arba internacionalinę dainą. Bet jis liko ištikimas nuskriaustai ir pažemintai giminei iki paskutinio savo gyvenimo kvapo, iš kurios buvo kilęs. Tai tikrai liudija apie žmogaus didybę.

DARĖ GERA MAŽAJAM. Kas tas Šv. Rašto Mažasis? O tai žmogus, kuris pagalbos reikalingas. Jau minėti darbai turėjo aiškų tikslą pasiekti mažąjį gyvuoju Dievo Žodžiu, kad jis būtų išaukštintas. Juk be Gyvojo Šaltinio žmogus tikrai mažas. Minėtais raštais ir savo gyvais, gera lietuvių kalba pamokslais, pradėtais Sekminių šventėmis Jurbarke, jis siekė ne tik tarnauti tikintiems broliams ir sesėms, stiprinant jų tikėjimą, bet ir tam mažajam, kuris skurdo be tikros gyvybės. Mažumoje buvo visa lietuvių evangelikų bendrija Lietuvoje, todėl kun. Pauperas ir skyrė visus iš Sutvėrėjo gautus talentus jai pirmoje eilėje.

Ir tremtyje, kuomet prasidėjo įsivyrauti "perkrikštijimai" ir išmetimai iš stovyklų, tai kun. Pauperas stojo, kaip pirmasis senjoras, lietuvių evangelikų Bažnyčios priešakin, kad gintų ir stiprintų apleistą ir išsklaidytą mažumą. O kuomet visa didžioji tremtinių stovykla Muenchen'e pasijautė esanti mažuma, prislėgta tremties nusivylimais, tai jis stojo už ją, tapdamas dienraščio vyr. redaktoriumi net penkiomis kalbomis, žinoma, ir lietuvių kalba, lyg tremties pranašas, kad keltų viltį visiems tremtiniams, ypač savo tautiečiams.

Atvykęs į Chicagą, jis tuoj rūpinosi ir kitų atvykimu, kad ir kiti išeitų iš tremties nepriteklių. Kuomet jie atvyko į šį didmiestį, jis rūpinosi, kad jie turėtų butus ir darbo-duonos. Jo eita nuo namų iki namų, nuo vieno fabriko iki kito, lyg elgeta, prašydamas buto ir darbo savo tautiečiams, kad tik pasitarnavus tam mažajam, neklausdama kartais nei tikybos, nei tautybės. Vargu kas galėtų nusiskusti, kad jis prašančiam nebūtų padėjęs minėtais reikalais ar patarimais bei raštais. Jis visada rado laiko dėl ko nors stokojančio žmogaus, nors tai pareikalavo iš jo ne tik dienų, bet ir be miego naktų.

Jis visada rado nuoširdų žodį, net humorą, kuris kėlė prislėgtąjį naujoje šalyje.

Radęs senąją, jau iš Tėviškės žinomą, bemerdejančią Ziono lietuvių ev. liut. parapiją Chicagoje, stojo jis už ją, nors reikalaujami Sinodo ryšiai jam nevisai buvo palankūs. Sinodas, reikalaujantis atsisakyti savo brolių kunigų sakyklos bendrystės, buvo jam itin skaudus, bet liko viltyje, kad tai nebus ilgam. Jo tvirtas nusistatymas, nors ir sunkia vidine kova, pagaliau paveikė ir Sinodo vadovybę taip, kad iš jo bažnyčios sakyklos galėjo skelbti Dievo Žodį ne tik visi liet. ev. liuteronų kunigai, bet ir ev. reformatų, baptistų, metodistų kunigai. Veikiausiai jo ekumeniškas ir lietuviškas ryžtas paveikė ir visą jo Sinodą, nes dabar ir kitose to Sinodo bažnyčiose įsivyrąja Šv. Vakarienių-altoriaus ir sakyklos bendrystė su kitomis ev. liuteronų Bažnyčiomis, jų kunigais ir parapijiečiais. Velionis sugebėjo išvystyti glaudų bendradarbiavimą tarp senųjų ir naujųjų ateivių, tarp senimo ir jaunimo, tarp savo ir kitų lietuvių evangelikų parapijų ir jų kunigų.

Patarnauti visai lietuvių ev. bendruomenei laisvame pasaulyje kun. J. Pauperas ir jo parapija aktyviai prisidėjo prie Lietuvių Evangelikų Tarybos įkūrimo ir veikimo. Šiuo veikimu, -ilgais posėdžiais, nutarimais, parengimais, atsišaukimais, knygų leidimu, -nuoširdžiai stengtasi padėti mūsų broliams ir sesėms, lietuvių ev. bažnyčioms bei denominacijoms tremtyje ir Lietuvoje. Visi lietuvių ev. Bažnyčių bei vienetų atstovai šioje Taryboje gali su dėkingumu paliudyti apie velionio ir jo parapijos atstovų nuoširdų bendradarbiavimą žodžiu, darbu ir aukomis tikslu padėti nualsintai, išsklaidytai, įvairių ganytojų gaudomai kaimenei. Velionis buvo tvirčiausias ramstis šiame, taip svarbiame ir reikalingame pagalbos, darbe.

Kun. J. Pauperui visa lietuvių tautos bėda buvo prie širdies. Žodžiais, maldomis, darbais rūpinosi savo tautos ateitimi. Būdamas Maž. Lietuvos Liet. D-jos aktyvus narys, jis sielojosi Prūsų Lietuvos likimu. Skurstančiam lietuviui padėti įsijungė į Balfą-Bendrą Amerikos Lietuvių Šalpos Fondą ir būdamas tos organizacijos direktorius net pats asmeniškai ėjo po žmones ir rinko aukas, kad galėtų rėdyti, valgydinti, gydyti ypač Sibire kenčiantį lietuvių. Ir kitų lietuvių organizacijų kviečiamas niekad neatsisakė padėti patarimais ir dalyvavimu, nors ir jo laikas nevisada leisdavo tiek pasišvęsti bendriems lietuvių reikalams, kiek jo širdis geisdavo. Bet šį kleboną mes matėme beveik visose mūsų tautos šventėse bei parengimuose.

Kun. Jonui Pauperui rūpėjo ir kitų tautinių mažumų gyvumas. Pastebėjęs, kad vokiečiai ev. liuteronai vietinėse parapijose lyg ir skriaudžiami, neleidžiant jiems išlikti tautiniai gyvais, ypač jaunimui, būk to norį jų tėvai ir jų vaikai, -jis kvietė juos į savo para-

piją. Jis ne tik skelbė Dievo žodį senimui jų gimtąja kalba, bet ir jų jaunimui, jiems įsteigdamas jaunimo ratelį, vaikams-sekmadiecinę mokyklą ir net vokiečių kalbos šeštadieninę mokyklą, kaip ir savo lietuviams. Velionio įsitikinimas aiškus: kaip jo Tėviškėje "naciai" neturėjo teisės keisti IV Dievo prisakymo, taip ir tėvai ar jų vaikai išeivijoje vien dėl to, kad to, neva, nori. Tuo labiau to negali daryti kunigai ar net bažnyčių vadovybės. Prisakymas su pažadu dėl palaiminto gyvenimo turi išlikti gyvas visose tautose, nes to nori pats Gyvenimo Viešpats. Persiėmęs jau iš kūdikystės meile savo tėvams, velionis dėjo visas pastangas, kad gimtoji kalba ir kilnieji papročiai būtų branginami bei ugdomi, kilmės garbė būtų keliamą visose tautose, savame ir kituose kraštuose.

Betarnaudamas ir besiruošdamas vokiečių vestuvėms, lietuvių konfirmacijai bei Sekminių šventei, kun. Jonas Pauperas staiga iškeliavo, kad nebegrižtų, tačiau toks ir viršminėtas nuoširdus tarnavimas, kilęs iš jo dangiškojo Tėvelio šventos valios ir gyvybės, visiems laikams darė kun. Joną Pauperą dideliu ir gyvu žmogumi, kunigu, tautiečiu, nes tokios didybės ir gyvybės Kristuje negali nė mirtis praryti.

SUDIE-SUDIE!

DAGYS

JUOZAS ŽEMAITIS

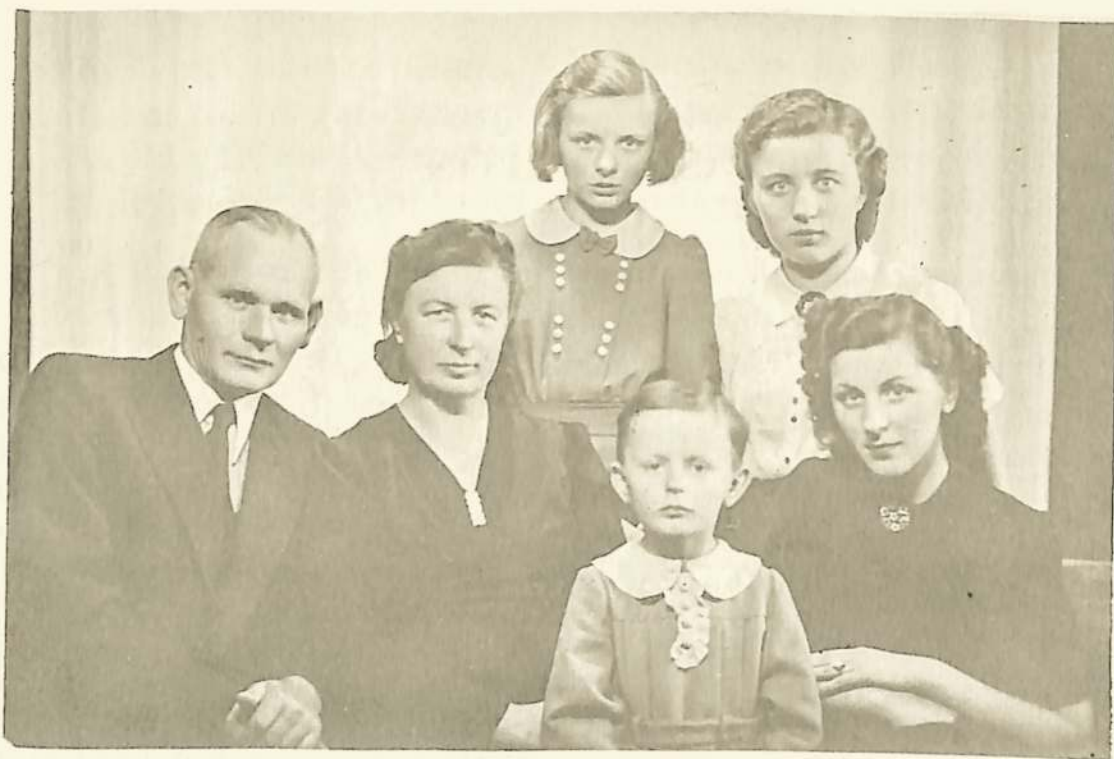
Prof. dr. Juozas Žemaitis, s. Petro, gimė 1894 m. gruodžio 6 d. Nemunėlio Radviliškyje, Biržų aps. 1906 m. baigė pradžios mokyklą. 1908 m. įstojo į Panevėžio realinę gimnaziją, kurią, jau Rusijon evakuotą, baigė 1916 m. Tais pačiais metais įstojo į Tartų (Dorpat) veterinarijos institutą, kurį lankė iki 1919 m. Po dviejų metų pertraukos, kurios metu dirbo įvairių darbų Lietuvoje, 1921 m. vėl grįžo į institutą, kaip Krašto Apsaugos Ministerijos stipendininkas, ir 1923 m. gruodžio mėn. jį baigė.

1924 m. J. Žemaitis buvo paskirtas vet. gydytoju į tretijį artilerijos pulką ir drauge jam buvo pavesta skaityti hipologijos kursą Karo Mokykloje. Šiose pareigose dirbo iki 1925 m. gegužės mėn. Nuo šios datos buvo paskirtas asistentu į Veterinarijos skyrių, veikusį prie Medicinos fakulteto. Iš čia buvo pasiųstas į Vienos aukštąją veterinarijos mokyklą pas prof. dr. Th. Šmitą (Th. Schmidt) pasitobulinti. 1927 m. jis apgynė daktarinę disertaciją "Extra-dural und Leitungsanaesthesie beim Hund" ir įgijo vet. medicinos daktaro laipsnį. Sugrįžus į Lietuvą buvo paskirtas vyr. asistentu chirurgijos katedroje.

Uždarius Veterinarijos skyrių, veikusį prie Medicinos fakulteto, 1928 m. J. Žemaitis buvo paskirtas Gruzdžių aukštesniosios gyvulininkystės mokyklos direktorium ir chirurgijos dėstytoju. Šiose pareigose dirbo iki 1938 m. Tų pačių metų rudenį buvo išrinktas chirurgijos katedros vedėju Veterinarijos Akademijoje Kaune-Vilijampolėje. Šiose pareigose, be pertraukos, J. Žemaitis dirbo iki savo tragiškos mirties-1956 m. liepos 29 d. Tą dieną prof. dr. J. Žemaitis ir jo gyvenimo draugė Palmyra Puodžiūnaitė-Žemaitienė buvo nužudyti augintinio jų bute apiplėšimo tikslu.

Po II Pasaulinio karo 1944 m. J. Žemaitis buvo paskirtas Lietuvos Veterinarijos Akademijos rektorium. Šiose pareigose dirbo iki 1947 m. ir atidavė visas jėgas karo metu nuniokotai akademijai atstatyti ir išblaškytiems kadrams sukomplektuoti. 1945 m. už nuopelnus veterinarijos srityje LTSR Aukštosios Tarybos prezidiumas jam suteikė Tarybų Lietuvos nusipelnusio mokslo veikėjo garbės vardą, o Tarybų Sąjungos aukštoji atestacinė komisija pripažino vet. mokslų daktaro laipsnį ir profesoriaus mokslinį vardą.

Be pagrindinių pareigų Veterinarijos Akademijoje prof. dr. J. Žemaitis dirbo antraeilėse pareigose LTSR Mokslų akademijos gyvulininkystės ir veterinarijos institute vyresniuoju moksliniu bendradarbiu. Vadovaudamas disertaciniams darbams Mokslų akademijos aspirantams, jis drauge vadovavo ir mokslinei problemai

Iš kairės į dešinę: prof. dr. Juozas ŽEMAITIS, Palmyra PUODŽIŪNAITĖ-ŽEMAITIENĖ, jų dukros—Dalia, Danguolė, Irena. Priekyje—sūnus Regimantas. Kaunas, 1943.IV.5

veterinariniais klausimais Lietuvos Veterinarijos Akademijoje. Reta disertacija veterinariniais klausimais buvo apginta be prof. dr. J. Žemaičio, kaip vadovo, oponento ar konsultanto dalyvavimo.

Prof. dr. Žemaitis drauge su prof. dr. J. Motiejūnu 1932 m. yra išleidęs knygą: "Naminių gyvulių gydymas". Be šio darbo yra paskelbęs eilę mokslinių straipsnių Lietuvos, o taip pat ir užsienio spaudoje. Trūkstant gimtąja kalba vadovėlių, 1949 m. išvertė iš rusų kalbos prof. B.M. Olivkovo "Operacinės chirurgijos" vadovėlį.

J. Žemaitis, kaip pedagogas, studentų buvo labai mylimas, nes jis visada rasdavo laiko ir progos nuoširdžiai su jais pabendrauti. Jis jautriai reaguodavo į studentų poreikius ir visada padėdavo jiems bet koku atveju tiek materialiai, tiek ir savo nuoširdžiu pagundos žodžiu.

Šalia mokslinės ir pedagoginės veiklos, aktyviai dalyvavo ir sporte. Jis ilgą laiką buvo Kauno Medžiotojų draugijos pirmininku, mėgo žūklę ir "Miestučių" sportą. Jo atminimui pagerbti Kaune yra įsteigta J. Žemaičio vardo taurė, kuriai laimėti kas metai ruošiamos Kauno miesto "Miestučių" varžybos.

Prof. dr. J. Žemaitis Lietuvos Veterinarijos istorijoje išvarė gilią vagą. Netikėta ir tragiška mirtis per anksti nutraukė brangią mokslininko ir pedagogo gyvybę.

****

Prof. J. Žemaitį pažinau daugiau kaip ketvirtį amžiaus. Mane siejo su juo draugiški ryšiai ne tik dėl bendrų valstiečių liaudinin-

kų pažiūrų. Jį gerbiau ir kaip taurų Lietuvos patriotą, mokslininką, kiekvienam prieinamą, besistengiantį pagališgales daryti gerą, sąmoningą demokratą, humanistą, visa siela nekenčiantį uzurpatorių.

Labai artimai su juo bendrauti ir beveik kiekvieną dieną matytis teko jau nuo 1947 m. pradžios ir iki tragiškos jo mirties.

1947 m. pradžioje mane pakvietė Kauno medžiotojai savo draugijos reikalų vedėju. Ši draugija praktiškai rūpinosi tuo metu visos Lietuvos medžiotojų reikalais, nes tik vėliau ėmė kurtis medžiotojų draugijos skyriai kituose Lietuvos rajonuose. Dėl karo suiručių ir didžiulio brakonieriavimo medžiojami gyvūnija-briedžiai, elniai, stirnos ir kt. buvo beveik išnaikinti. Be brakonierių, gyvūnijos likučius sparčiai naikino nepaprastai gausiai privisę vilkai.

Iki 1950 m. su prof. J. Žemaičiu, Antanu Sutkumi ir kai kuriais kitais kauniečiais teko bendradarbiauti Kauno medžiotojų draugijoje, rūpinantis gausinti Lietuvos fauną, kovoti su brakonieriavimu, rengti vilkų medžiokles ir kt. Prof. J. Žemaitis, kaip tos d-jos pirmininkas, kasdien sielojosi taisyklingos medžioklės reikalais. Po trijų su viršum sėkmingo darbo metų medžioklės reikalai žymiai pagerėjo-buvo įvesti medžiotojams egzaminai. Sumažėjo brakonieriavimas, suintensyvėjo vilkų medžioklės, ėmė gausėti medžiojami gyvūnija. 1950 m. pradžioje, aptvarkius Kauno medžiotojų reikalus, prof. J. Žemaitis pradėjo mane kalbinti pereiti dirbti į Lietuvos Veterinarijos Akademijos mokslo skyrių. Man tai padarius, čia aš ir vėl su juo susidurdavau kasdien.

Besitraukdami iš Lietuvos vokiečiai žiauriai apiplėšė Lietuvos Veterinarijos Akademiją. Kaip pirmasis Akademijos rektorius po

Palmyra ŽEMAITIENĖ su dukrelėmis Danguole, Dalia ir Irena Grudzėjų doare 1932 m.

karo, prof. J. Žemaitis rūpinosi įstatyti į normalias vėžes mokslą Akademijoje, aprūpinti katedras mokslo priemonėmis. Už nuoširdumą prof. J. Žemaitis buvo dėstytojų gerbiamas ir studentų mylimas.

1968 m. nuo sausio 1 d. iki rugpiūčio 15 d. Akademija davė man nemokamų atostogų ir aš, mano sesers gydytojos Sofijos Šimoliūnienės kviečiamas, lankiausi JAV-se.

Besikalbant su idealiu ir pasišventėliu Chicagos gydytoju Jonu Adomavičium iškilo sumanymas, kad veterinarijos ir medicinos gydytojai savo kolegoms Lietuvoje parūpintų medicinos žurnalų, knygų ir medicininės aparatūros. Jis Chicagos lietuvių dienraštyje paragino gydytojus tai daryti, o aš paraginau tai daryti buvusį Lietuvos Veterinarijos Akademijos auklėtinį vet. gyd. Praną Jarą. Jis sutiko ir padovanojo savo Alma Mater prof. J. Žemaičio atminimui pagerbti histologiniams preparatams gaminti mikrotomą. Angliški medicinos žurnalai ir knygos laisvai siunčiamos į Lietuvą, o su medicinine aparatūra reikalas būna keblesnis, ypač kai prietaisas didelis ir sunkus. Minimas mikrotomas svėrė 120 svarų ir buvo daug vargo kol jis pasiekė Lietuvą. Dalį pargabenimo išlaidų parūpino prof. J. Žemaičio duktė Dalia Žemaitytė, gyvenanti JAV ir dirbanti gailėstingąja sesele Cleveland. Akademijoje tam mikrotomui buvo pritvirtinta sidabrinė lentelė su graviruotu tekstu: "Buvusio LVA auklėtinio vet. gyd. Prano Jaro ir Dalios Žemaitytės dovana Lietuvos Veterinarijos Akademijai, įteikta per A. Grigiškį, šviesiam prof. drg. Juozo Žemaičio atminimui pagerbti. 1968 m. "

Kadangi mikrotomas yra naujausios konstrukcijos, tai jis ilgai tarnaus Akademijai ir primins prof. J. Žemaitį tiems profesoriams,

Prof. dr. J. Žemaičio namas, pastatytas nepriklausomybės metu Kauno priemiestyje Viliampolėje, kuriame profesorius su žmona buvo nužudyti ir po to padegti.

*Lietuvos Veterinarijos Akademijos mokslo dalies darbuotojas Antanas GRIGIŠKIS prie
pargabento iš JAV mikrotono Vet. Akad. Kaune. Ant sienos kaba buvusių L.V.A. rektorių profesorių
J. MOTIEJŪNO ir J. ŽEMAIČIO portretai*

dėstytojams ir studentams, kurie dirbs su mikrotomu.

***

Jo gyvenimas buvo begalo pilnas, bet aš jį prisimenu kaip Tėvelį, kurį begalo mylėjau ir gerbiau. Jis visada buvo mano idealas. Jam visada buvo laiko su manim pažaisti ir pasivaikščioti. Prisimenu, kai aš, grįždama iš mokyklos, sustodavau Veterinarijos Akademijoje ir eidavau Tėvelio paskaitų klausytis, arba operacijų žiūrėti. Dažnai Akademijoje rytais sustodavau, nes Tėtis man padėdavo uždavinius spręsti. Aš jo kabinetą labai gerai pažinau! Kartais studentai ir aš laukdavom eilėje Tėtį pamatyti! Puikiai prisimenu vasaros atostogas Palangoje, Vievyje ir Papilėje. Palangoj Tėtis dažnai važiuodavo pas prezidentą Smetoną lošti kortom. Bet aš labiau mėgau Vievį, nes Tėtis mane veždavo į ežerą meškerioti. Papilėje mes eidavome grybauti ir riešutauti. Tėtis labai mėgo visus sportus ir visada turėdavo laiko su savo vaikais pabuvoti.

Dalia Žemaitytė

AGRONOMAS PETRAS VARIAKOJIS

Agronomas Petras VARIAKOJIS 1922 metais

Apie agr. Petrą Variakojį turėtų rašyti jo bendralaikiai ir bendradarbiai, bet, vykdant redaktoriaus pavedimą, tenka man, pasinaudojant čia esamais šaltiniais, kiek atsiminimų parašyti. Man teko agr. Petrą tik kelis kartus Biržuose sutikti. Pasiliko jis mano atmintyje, kaip labai energingas, pilnas sąmojaus ir visada gerai nusiteikęs vyras.

Taip, retėja mūsų "senoji gvardija", aktyviai besireiškusi mūsų valstybinį nepriklausomą gyvenimą kuriant, o taip pat ir mūsų Bažnyčios gyvenime dalyvaujant. Kas pavaduos šiuos mūsų buvusius energingus veikėjus, idealistus? Nepraraskime vilties, o mūsų jaunimas turėtų pažinti senosios kartos veikėjus ir pasekti jų pėdomis.

Agr. P. Variakojis buvo ne eilinis Ev. Reformatų Bažnyčios narys. Jis buvo jau tuojau po I-jo Pas. karo išrinktas kuratorium, kelis kartus buvo Sinodo direktoriumi ir pan.

P. Variakojis gimė 1892 m. spalio 24 d. Kvietkelių vsd., Biržų vls. ir aps. Tėvai turėjo 24 ha ūkį. Pradžios mokyklą baigė Biržų mieste, o vidurinę-Bauskėje (Latvijoje). 1911 m. įstojo į žemės ūkio mokyklą Dotnuvoje, kurią baigė 1915 m. ir gavo agronomo teises. Tais pačiais metais įstojo į Tartų u-tą, kur studijavo veterinariją ir žemdirbystę. Dėl vykusio karo studijas ketvirtame kurse nutraukė.

kė 1918 m. ir dirbo Liet. Centro Komitete Rusijoje nukentėjusiems nuo karo šelpti.

Iš Rusijos į Lietuvą grįžo 1918 m., o 1919 m. pradėjo dirbti Žemės Ūkio ir Valst. Turtų ministerijoje ūkio inspektoriumi. Iš tarnybos pasitraukė 1924 m. ir išnuomavo iš grafo A. Tiškevičiaus Astravo dvaro centrą prie Biržų, kur išgyveno ligi 1940 m.

I Pas. karo metu dvaras gerokai nukentėjo, -buvo apiplėštas. P. Variakojis išsaugojo dalį išlikusios archyvinės medžiagos, kurią vėliau perdavė Biržų muziejui.

1923-4 m. Astravo dvare buvo įkurtas P. Variakojo pastangomis vilnų verpimo fabrikas ir suorganizuota, viena iš pirmųjų Lietuvoje, garinė pieninė. Ten pat jis įrengė vilnakaršę, patobulino vandens malūną, įrengdamas vandens turbinas ir valcus. Biržuose pirko a-laus bravorą. Su H. Jansonu ir M. Pakščiu P. Variakojis įrengė Astrave linų verpimo ir audimo įmonę "Siūlą", kurioje dirbo apie 150 darbininkų (LE mini net 1000 darb., -skaičius žymiai perdėtas). Dvare išlaikė mergaičių žemės ūkio mokyklą.

P. Variakojis buvo vienas iš steigėjų Biržų Žemės Ūkio d-jos, Biržų Žemės Ūkio Smulkaus Kredito banko ir buvo šių kooperatyvinių įmonių valdybose. 1935 m. įsteigė akcinę Biržų kurorto bendrovę. Buvo Prekybos ir Pramonės Rūmų, Žemės Banko ir Lietuvos tarybos, prekybos ir pramonės Amatų Rūmų Kaune narys. Prasidėjęs II Pas. karas ir jį sekusios Lietuvos okupacijos, nutraukė taip gražiai pradėtus ir vykdomus P. Variakojo darbus. Jo darbštumas ir energija tikrai buvo pasigerėtinai nuostabūs.

1943-44 m. P. Variakojis buvo Mažeikių aps. agronomu. 1945 m. persikėlė į Vilnių ir dirbo miesto daržininkystėje. Tų pat metų gale buvo išvežtas su sūnumi Saulium į Sibirą. Išliko abu gyvi tik duk-

Kuratorius agr. P. VARIAKOJIS, duktė dr. RITA VARIAKOJYTĖ-KIGUOLIENĖ. žmona Ona VARIAKOJIENĖ. Lietuva, 1959 m.

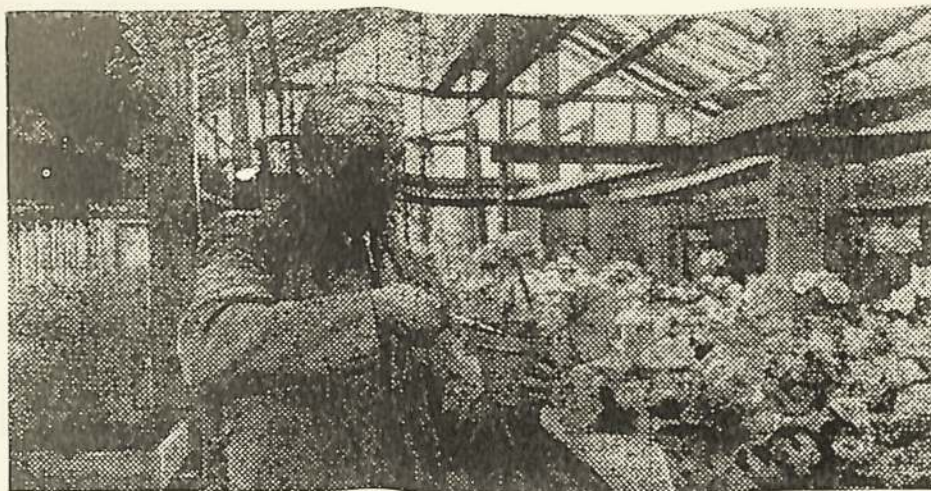
Kurt. agr. Petras VARIAKOJIS su žmona Ona ir dukra dr. Rita Alytuje prie namo, kuriame jie gyveno. Alytus, 1962 m.

Kurt. agr. P. VARIAKOJIS (viduryje) svečiuose pas savo žmonos seserį Eleną URBAITIENĘ (stovi už Variakojo). Urbaitienės sūnūs: kairėje—Liudas, dešinėje—Algis. Advokatas Ignas URBAITIS Sibire, einant į darbą, kelyje buvo nušautas. Urbaičių viengungė duktė dailininkė, meno mokytoja, dr. E. URBAITYTĖ gyvena New Yorke

ters Ritos siųstų siuntinių iš Lietuvos pagalba. Leista jiems buvo grįžti į Lietuvą tik 1955 m., po Stalino mirties.

Apsigyveno Alytaus mieste, kur gyveno jo vaikai ir žmona. Nuo 1955 m. ligi 1958 m. dirbo Alytaus tuberkuliozinės ligoninės pagalbiniame ūkyje sodininku. Iš ten perėjo dirbti į miškų ūkį, medelyno vedėju, kur išdirbo ligi 1962 m. Apie jo darbus, kaip sodininko-dar-

Kurt. agr. P. VARIAKOJIS okup. Lietuvoje kaip sodininkas-daržininkas dirbo Alytaus gėlių šiltnamyje nuo pat ryto iki vakaro

Prie velionio kurt. agr. P. VARIAKOJO karsto (iš k. į d.): žmona Ona, sūnus Saulius su žmona Zose ir dviem sūnum, duktė dr. Rita su vyru dr. KIGUOLIU ir dviem sūnum

žininko, labai šiltai atsiliepia net "Tarybinis Žodis", kuriame pažymima, kad Alytaus miškų ūkio šiltnamis turėdavo kasmet išauginti ligi 100,000 gėlių, dekoratyvinių medžių ir krūmų. Vien tik Alytaus kultūros ir poilsio parko klomboms ir gėlynams reikėdavo 50,000 kiliminių-gazoninių gėlių ir kt.

1962 m. išėjęs į pensiją, gyveno su žmona Alytuje ir augino daržoves, iš ko ir pragyvėdavo.

Yra parašęs keletą knygų iš agronomijos srities, - "Žaliosios trašos", "Laikinieji tvartai". Bendradarbiavo įvairiuose Nepr. Lietuvos laikraščiuose: Lietuvių Balse, Santaroje, Lietuvos Aide, anksčiau - Lietuvos Ūkininke. Kurį laiką buvo "Žemės Ūkio" antruoju redaktoriumi.

Velionio kurt. agr. P. VARIAKOJO palyda įnešant karstą į Alytaus kapines

Jo sūnus Saulius kartu su tėvu grįžo iš Sibiro. Gyvena Alytuje, vedęs, verčiasi dainavimu ir tapyba. Turi puikų balsą, rengia koncertus. Už savo pieštus portretus prieš porą metų yra gavęs net 5000 rublių premiją.

Duktė Rita ir jos vyras yra gydytojai ir dirba Alytaus džiovininkų sanatorijoje. Buvo užsikrėtę džiova, netekę net pusės plaučių, bet dabar yra išsveikę ir gali toliau eiti savo pareigas.

1970 m. sausio mėn. P. Variakojis su žmona atšventė savo aukšines vestuves, kurias buvo suruošusi jų dukra su broliu Sauliumi jos namuose. P. Variakojis buvo dar pusėtinai sveikatos, bet spalio 14 d. jį ištiko nelaimėję per gatvę, užvažiavo motociklas ir suvažinėjo. Spalio 17 d., lydimas didelio būrio tautiečių, buvo palaidotas Alytaus kapinėse.

Tai toks buvo, stambiais bruožais imant, mūsų garbingo Bažnyčios kuratoriaus, pramonininko ir kooperatininko, gyvenimo ir darbo kelias.

Baigdamas, cituoju jo giminaitės man rašyto laiško ištrauką apie Petrą Variakojį, kaip šeimos narį ir žmogų: "Apie Petrą nėra žodžių jo gerumui aprašyti. Petras buvo šeimos cementas. Visa šeima dabar labai pergyvena jo netekus. Jį visi žmonės gerbė ir mylėjo. Aš savo gyvenime nemačiau jo pikto, nervuoto, blogo. Jis keliavo gyvenimo keliu su daina ir šypsena. Tokio kito žmogaus nesu mačiusi. Tegu būna jam lengvas pomirtinis poilsis. Jis tiek išvargęs toje komunistų katorgoje tremtyje"...

MAKSIMAS KATCHE

*Generolas ltn. Maksimas KATCHE
Joniškis, 1879.XI.5—Biržai, 1933.VI.10*

Kovoje dėl Lietuvos Nepriklausomybės prie pačių išymiųjų priklauso ir generolas ltn. M. Katche. Jis dalyvavo kautynėse dėl Lietuvos laisvės ir pagal jo sudarytus operatyvinius planus iš priešų buvo atvaduota daugelis Lietuvos miestų ir vietovių. Jo nuopelnai lietuvių tautai ir valstybei yra dideli ir nepamirštami.

Generolas ltn. Maksimas Katche gimė 1879 m. lapkričio 5 d. Joniškėje, Šiaulių aps. 1897 m. baigė Vladimiro karo mokyklą Petrograde. Dalyvavo rusų-japonų kare. 1908-1911 m. tarnavo Vilniaus karo mokykloje. I-jo Pasaul. karo metu kovojo Lietuvoje, Lenkijoje ir Gudijoje. Buvo pulko vadu. Už pasižymėjimus kovose apdovano-

tas Rusijos Jurgio kryžiumi, kuris buvo duodamas už nuopelnus tik kovose.

Grižo Lietuvon 1918 m. ir stojo Lietuvos kariuomenėn 1919 m. balandžio 16 d. Pradžioje iki 1919. XI. 16 buvo paskirtas Panevėžio Atskiro bataliono instruktorium. Karin. M. Katche darė kariams nepaprastą išpūdį. Jame jie aiškiai matė karininką autoritetą ir juo visiškai pasitikėjo. Kai kovos su bolševikų raud. armija dėl Panevėžio pradėjo nesisėkti, vadu visai šiai grupei buvo paskirtas karin. M. Katche. Šios grupės karines pajėgas sudarė 10 pėst. kuopų, 150 raitelių, 4 patrankos, keliolika sunkiųjų kulkosvaidžių. Paskyrimas įvyko 1919 m. liepos 31 d.

Pulkn. J. Petraitis apie paskyrimą ir paskirtąjį taip atsiliepia: "Visi be galo nudžiugome, nes priešakyje fronto atsistoję žmogus, kuriuo mes visi pasitikėjome. Dabar jau turi pasibaigti, kalbėjome, mūsų tūpčiojimas. Katche buvo žmogus, kuris buvo daug prityręs ir gerai apie karo dalykus nusimanė, talentingas, mėgo savo darbą. Buvo mylimas tiek karininkų, tiek kareivių. Nors tada dar lietuviškai nekalbėjo, bet mes jame jau tēm gryną lietuvišką širdį, kuri mūsų lietuvišką dvasią gerai suprato".

Pulk. ltn. J. Variakojis savo knygoje "Karaliaus Mindaugo pulkas" mini, kad prie užėmimo Ukmergės: "daug prisidėjo karin. M. Katche, kuris ką tik buvo paskirtas į Panevėžio Atskirą batalioną instruk-

torium. Jis buvo rusų caro kariuomenės pulkininkas ir turėjo didelį karinį patyrimą". Okitoje vietoje: "Panevėžio puolimo planą paruošė karin. M. Katche, ir kad tos operacijos pasisekė, tai didele dalimi yra jo nuopelnas".

Vėliau jis buvo paskirtas brigados, po to II-os divizijos vadu kovose su lenkais prie Seinų. Po įvykusios kautynių nesėkmės Seinų fronte, buvo paskirtas fronto vadu 1920 m. rugsėjo mėn. Jo žinioje buvęs frontas tęsėsi nuo Rytprūsių sienos iki Nemuno. Dalyvavo kovose ir su bermontininkais. Suvalkų derybose su lenkais vadovavo kaip pirmininkas Lietuvos vyriausybės paskirtai delegacijai. 1920. X. 7 d. pasirašė su lenkais Suvalkų taikos sutartį.

1921. IV. 1 suorganizavo Aukštųjų karininkų kursus ir buvo tų kursų pirmuoju viršininku. Tų pačių metų liepos 13 d. buvo paskirtas generalinio štabo viršininku.

1922 m. spalio 7 d., dėl silpnos sveikatos, išėjo į atsargą. Už kovas dėl Lietuvos Nepriklausomybės buvo apdovanotas Vyčio kryžiaus I rūšies 4 ir 5 laipsnio ordiniais.

Bendradarbiavo "Mūsų Žinyne". Išspausdino "Taktikos išanga" 1921 m. Būdamas pensijoje, gyveno Biržuose, kur ir mirė 1933 m. birželio 10 d. Iškilmingai palaidotas Biržų reformatų kapinėse, dalyvaujant Lietuvos kariuomenės daliniui, oro eskadrilei ir Biržų visuomenei.

--o0o--

RADVILĖNŲ MIESTAS

Ar žinai kur yra Radvilėnų miestas? Ar esi apie tokį šaunų miestą ką nors girdėjęs?

Anais geraisiais laisvos Lietuvos laikais gal ir buvome nugirdę, kuris iš miestų tuo vardu buvo pravadinamas. Tada visi buvome užimti laimingesnės ateities kūrimu ir praeitis mums mažai rūpėjo. Kaip ir daugelis kitų pergyventų svarbių įvykių, taip ir šis laiko tėkmės buvo paskandintas užuomarštin, dulkėmis užklotas. Apie ką seniau vietinių gyventojų buvo plačiai šnekama, pasakojama, to šiandien nebepprisimename nei artimuose rateliuose, nei subuviuose. Iš praeities laikų kokio nors svarbesnio dalyko paminėjimas, kartais pažadina pasąmonės glūdumoje teberusenančius prisiminimus.

Vieną dieną gavau iš Kolegijos prezidento Motiejaus Tamulėno, ryžtingo mūsų Bažnyčios darbuotojo, perrašytą istoriko prof. dr. Jono Yčo straipsnį iš jo veikalų "Biržai". Norėjau šio straipsnio "M. Sp-se" talpinimo reikalų pasitarti su administratoriumi. Telefono ragelyje išgirdau giminaitės Olgos Kregždienės balsą. Staigiai užklausta, ką prisimena iš iškilnių atidengiant kng. Jonušui Radvilai Biržų piliakalnyje paminklą, - atsakė:

-Nieko neprisimenu... Rodos, tuo laiku gyvenome Kėdainiuose.
-Ir gusarų neprisimenate?

Tada ir išgirdau anais laikais atsitikusį tikrą, ne žmonių išgalvotą, nuotykių, apie kurių vietos gyventojai plačiai kalbėjo.

Gusarų būrys, pro Aulių kaimą prajojęs, vieškelyje sutiktą ūkininkaitį prakalbinęs, paklausė:

-Ar dar toli nuo čia Radvilėnų miestas?

Sumišo ūkininkaitis tokį didelį raitelių būrį išvydęs ir trūkčiodamas pečiais baimingai atsakė, kad jis tokio miesto nesąs girdėjęs ir nežinąs kur yra.

Nustebo kareivėliai tokį atsakymą išgirdę. Jie iš toli atjoję ir žiną, o čia vietinis-nežino Radvilėnų miesto. Ne veltui jų pulkas Didžiojo Lietuvos Kunigaikščio etmono Jonušo Radvilos vardą nešiojąs. Pasišaipydami iš ūkininkaitis, žvalūs ir nuotaikingi, savo bėrius pamuštruodami, išdidžiai nujojo į Radvilėnų miestą-Biržus. Tą ramų šeštadienio vakarą jų pulko dūdų orkestras drebino Radvilų pilies apkerpėjusias sienas, o jų maršų iškilmingieji garsai, Širvėnos ežero bangelių toli, toli nuriedenti, siekė apylinkės gyventojų ausis.

Žingeidumo pagautas kreipiausi į nuolatiniai Biržuose gyvenusius. Atsiliepė kuratorė Kazimiera Variakojienė:

Kng. Jonušui RADVILAI paminklo atidengimo iškilmės Biržų piliakalnyje. Prie atidengto paminklo kalba suprt. kun. Jonas ŠEPETIS

Nuotrauka—P. Ločerio .

-Ne, nieko neprisimenu iš tų iškilmių.

-Ir gusarų neprisimenate?

-Gusarų?!... taip. Jie buvo išrikiuoti Biržų piliakalnyje. Tas sekmadienis buvo šiltas, gražus, saulėtas. Bažnyčioje buvo atlaikytos prof. dr. kun. Povilo Jakubėno, asistuojant keliems kunigams, iškilmingos pamaldos. Minios žmonių buvo apgulusios pilį. Prisimenu, kad ilgai kalbėjo prof. dr. Jonas Yčas, savo kalbą paįvairindamas lenkiškomis citatomis, bet jo kalbos turinio nebeprisimenu.

Netrukus telefono ragelyje išgirdau Jono Palšio balsą:

-Tuo laiku buvau perjaunas tokius įvykius suprasti. Žinau, kad pirmą kartą Lietuvos kariuomenės raitelių pasirodymas, biržiečiams padarė didelį išpūdį.

Pripuolamai prakalbintas Kolegijos išdininkas Jonas Dagys paporino:

-Tą sekmadienį buvau sodžiuje. Dėdė, sugrįžęs iš Biržų, pasakojo, kad tą dieną Biržuose buvusios nepaprastos iškilmės. "Marios" žmonių buvo suplaukusios. Sodžius apie gražias, didžias iškilmes ilgai kalbėjo ir su pagarba jas minėjo. Tuo buvo iškelta kng. Radvilų herojiškoji dvasia, dydis Laisvos Lietuvos idealas.

Gyvendami tremtyje, kai nuo įvairių modernųjų "-izminių" skersvėjų veikimo daromės apatiški ir dvasiniai išsisėmę, tai mes Radvilų palikuonys, privalėtume sugrįžti į Radvilėnų miestus ir iš ten semtis nemarios dvasios ir nepalaužiamo ryžto neatlaidžiai kovai už Lietuvos laisvę, kovai už laisvą lietuvių.

UŽ LAISVĄ LIETUVĮ

Tokiu titulu išėjo iš spaudos naujausia kun. M. Valadkos knyga, išleista autorius lėšomis 1970 m. Scrantone. Kun. M. Valadkos asmenybė, kaip Lietuvių Tautinės Bažnyčios klebono, didelio patrioto ir nenuilstamo kovotojo už lietuvių tautos laisvę, plačiai žinoma Amerikos lietuvių išėivijoje. Knyga "Už Laisvą Lietuvį" yra virš 400 psl., parašyta vaizdžiu stiliumi, sklandžiu minčių dėstymu.

Pagrindinė mintis, kuri eina įsakmiai per visus veikalo puslapius, galima būtų nusakyti sekančiai: ar gali lietuvių tauta laimėti laisvės kovą be...laisvo lietuvio? Ar lietuvių tautos išėivija, ypač pasitraukusioji nuo pakartotinos komunistinės okupacijos, nėra pačių istorijos įvykių pastatyta lietuvių tautos laisvės kovų avangarde? Į tai autorius atsako: "Deja, teko skaudžiai nusivilti. Lauktos paguodos naujoji, akademinio išsilavinimo, ateivių banga Amerikos lietuviams nedavė"(336 psl.). Apie lietuvių išėivijos veiklą autorius taip atsiliepia: "Bet, deja, reikia pripažinti, jog didysis Amerikos lietuvių veikimas aiškiai nušėiuvo nuo to laiko, kai partijų vadai nusprendė "vienybės" vardan pasiduoti klerikaliniams politikos vadams ir sekti jų nurodymus"(169 psl.).

Kas yra laisvas lietuvis ir kodėl taip svarbu kovoti už laisvą lietuvį? Atsakymo tenka ieškoti lietuvių tautos istorijoje. Pratarėje autorius nusako: "Lietuvių tautos likimas visais amžiais ir šiandieną tebėra išimtinai vargingas, neapsakomai skaudus ir nežmonišku žiaurumu tautos jėgos naikinamos..., lietuvių tauta tik trumpais laikotarpiais atgaudavo viltį ir džiaugsmą laisvai atsikvėpti"(prt. I).

Laisvo lietuvio sąvoka taip apibrėžta: "Pilnavertis lietuvis bus tik tada, jeigu jis sugebės savarankiai galvoti ir mokės kritiškai vertinti gyvenimo įvykius... Ten, kur dominuoja autoritetas, kur nustatoma galvojimo kryptis, kur nėra laisvės spręsti įvykių vertę, ten sunku laukti atsparios visuomenės susikūrimo" (176 psl.), nes "Visais laikais žmonija kovojo už minties ir žodžio laisvę. Tais laikotarpiais, kai valstybės ar bendruomenės gyvenime įsiviešpatavo laisvė, šalis klestėdavo"(177 psl.).

Šiuo metu ne vien okupuotoje Lietuvoje lietuvio laisvė yra sutrypta, bet... anot autoriaus: "Deja, lietuviai ilgus amžius nesidžiaugė žodžio laisve. Lietuvių tarpe bažnytinis ir valstybinis autoritetas negailestingai tramdė laisvus pasisakymus"(178 psl.). Lietuvio laisvė buvo suvaržyta veik per visą Lietuvos Nepriklausomybės laikotarpį ir čia autorius cituoja liūdną faktą, kad net dr. Jonas Šliūpas, už parašytą savo knygą "Tikri ir netikri šventieji", buvo nu-teistas Lietuvos teismo vienam mėnesiui kalėjimo.

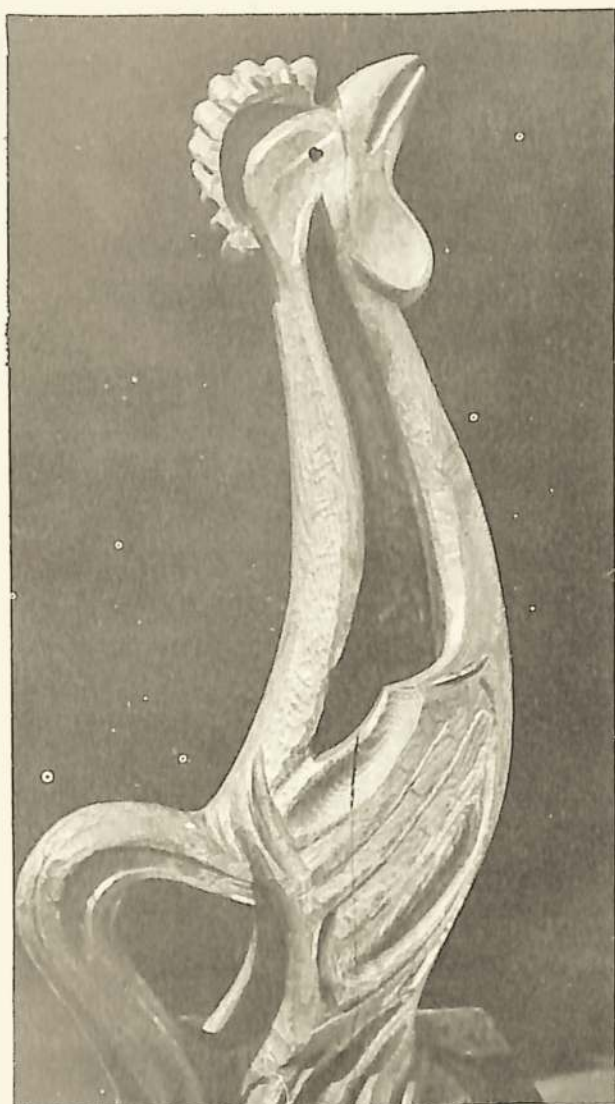
Kova už lietuvių laisvę turi savo istorines tradicijas. Toji kova prasidėjo prieš kryžiuočių ir kalavijuočių ordinus, vėliau-prieš lenkų poniją, prieš carizmą ir dabar-prieš komunizmą.

Istorinis lietuvių tautos pavergimas sutapo su Romos Katalikų Bažnyčios paskirtimi stovėti pavergėjų pusėje. Todėl kova už lietuvių laisvę, ne tik XIII-XIV a., vėliau XVI-XVII a. ir pagaliau XIX-XX a., neišvengiamai turėjo būti nukreipta prieš Romos Bažnyčią. Lietuvių tautai atsidūrus po despotinės carinės Rusijos letena, o išėivijai atvykus į JAV-laisvės kraštą, kova prieš katalikų Bažnyčią buvo įgavusi pačias aštriausias formas.

Amerikoje kovą už lietuvių laisvę pradėjo dr. Jonas Šliūpas, kuriam autorius pašvenčia visą eilę skyrių, nesigailėdamas dramatiinių aprašymų tai kovai pavaizduoti. Tai būta tikrai dvasinio milžino, nes dėka jo šakotos ir daugiariopos veiklos JAV lietuvių visuomenėje: "Čia susikristalizavo didžioji visuomeninės veiklos bazė-lietuviai liberalai, nusispardę prietarų, baimės, kunigų kontrolės vystyklų, įsisąmoninęs, kad jis privalo dirbti tik sau, savo kraštui ir savų žmonių apšvietai" (33 psl.). Dr. J. Šliūpo dėka lietuviai katalikai buvo išlaisvinti iš lenkų kunigijos nelaisvės, bet netrukus atsidūrė airių vyskupų priežiūroje ir visa katalikiška veikla vedė "jų pačių nutautinimui". Autorius taip aiškina tokią padėtį: "Todėl tikrumoje joks Romos katalikų kunigas negali būti nuoširdus savo tautinių interesų gynėjas, nes jam įsakinėja ir jį valdo svetimos tautos žmonės, kurie remia internacionalinius tos organizacijos interesus ir kuriems atskiros tautos reikalai nerūpi ir negali rūpėti" (98 psl.). Pasėkoje to autorius daro išvadą: "Bet ypatingai graudu, kad patekę net į laisvą šalį lietuviai pasirinko vergų likimą. Jie pataikauja svetimiems, jie deda aukas svetimiems ir priklauso nuo svetimųjų valios ir jų malonės" (139 psl.). Patekęs per šimtą puslapių medžiagos ir faktų, kaip R. K. Bažnyčia prisidėjo prie lietuvių išėivijos nutautinimo ir dvasinio nuskurdinimo, stato tokį klausimą: "Sunku įsivaizduoti, kas čia Amerikoje būtų lietuviams nutikę, jeigu savo laiku nebūtų išbujojusi, kaip dabar sakoma, liberalinė, laisva nuo klero įtakos, visuomeninė srovė... Jeigu nebūtų buvę Šliūpo, tai naujieji ateiviai greičiausiai rastų čia atvykę tik keletą škaplierninkų draugijėlių" (169 psl.).

Pagaliau ir katalikiškoji srovė, tiek tėvynėje, tiek išėivijoje, tapo tautinės, liberalinės ar socialistinės spaudos paveikta, nes "privertė ir klebonus veikti tautinėje srityje, nes jie gyveno baimėje, jog jų autoritetas gali visai nusmukti" (169 psl.).

Autorius kategoriškai tvirtina, kad "šios idėjos (laisvo lietuvių) buvo veiksmingos, jos davė išganingus vaisius, jomis vadovaudamies lietuviai laimėjo savo šaliai laisvę" (381 psl.). Jis taipgi yra susirūpinęs susidariusia padėtimi-Lietuvai tapus Maskvos okupuotu kraštu. Amerikos lietuviai, anksčiau susiskaldę į dvi priešingas

Gaidys pragydo

Daug kentėjau

Dagys

srovės, nutraukė savo ideologines kovas ir stojo bendron kovon už lietuvių tautos išlaisvinimą. Tačiau kas įvyko: "Buvo skelbiama visų lietuvių vienybė, bet toji vienybė buvo suprantama tik po klerikaliniu sparnu. Anksčiau stipriai veikę socialistai ir liberalinės krypties sluoksniai nusilpo ir be jokios atodairos pasidavė klerikalų vadovavimui" (333 psl.). Tuo tarpu: "Po II Pas. karo atvykę lietuviai gausiai papildė davatkynus... Ankstyvesniųjų lietuvių išauklėta savarankaus galvojimo karta nustumama šalin, o ankstyvesniųjų veikėjų nuopelnai bandoma suniekinti" (324 psl.).

Šioje situacijoje autorius mato ypatingą grėsmę visai lietuvių tautos vadavimo kovai, nes lietuvių katalikų vyskupai savo paskelbtoje savos rūšies enciklikoje: "Lietuvos Romos Katalikų Episkopato Direktyvos katalikams" ir gausūs pasisakymai lietuviškoje katalikų spaudoje "rengiasi Lietuvoje įgyvendinti tokią "teistinę" sistemą, gal ispaniško ar portugališko tipo, kad šviesioji dalis lietuvių visuomenės turi labai rimtai susirūpinti" (203 psl.). Toliau autorius klausia: "Ko vertos pranciškonų laikraštyje skelbiamos kalbos apie demokratiją" (203 psl.). Su tokia katalikiškos srovės lai-

kysena autorius nesutinka ir kelia klausimą: "Ar šie visi sumanytojai kartais nepagalvoja, kad totalitarinės politinės ir dominuojančios religinės sistemos atgyveno savo amžių?" (204 psl.).

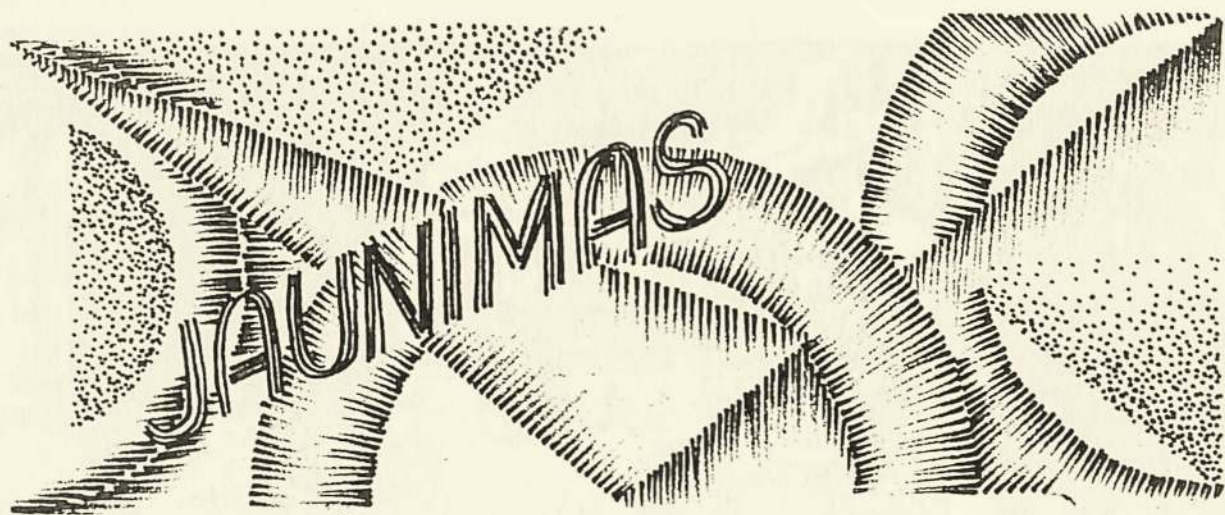
Autorius tuo pačiu pastato pagrindinę tezę, kad ne išėivijos lietuvių vienybė yra pagrindinė moralinė ir idėjinė jėga kovoje už lietuvių tautos laisvę, bet laisvo žmogaus idealai. Išsižadėjus šių idealų vardan "vienybės", prarandama pagrindinė moralinė ir dvasinė galia. Šioji tiesa buvo įrodyta kovoje prieš carinę Rusiją, bus įrodyta ir kovoje prieš Sovietų Rusiją.

Padėtį komplikuoja Vatikano istorinis posūkis-ieškoti koegzistencijos ir dialogo su komunistiniu pasauliu aplamai, o su Maskva ypačiai. Autorius taip apibūdino susidariusią padėtį: "Atsiminkime, kad šiuo tarpu daug kas gali priklausyti ir nuo Vatikano vedamos politikos. O mes jau seniai įsitikinom, kad Vatikano pasekėjai yra besąlyginiai klusnūs savo vadams... Padėtis yra grėsminga ir šiandien neįmanoma numatyti, kas gali mums nutikti. Tuo didesnis yra pavojus, kad dabartiniu metu klero pilnoje įtakoje atsidūrė didžioji dalis lietuvių visuomenės, su visais savo vadin. "veiksniais" (359 psl.)

Šis autoriaus samprotavimas yra paremtas istorine patirtimi: "Nedera užmiršti, kad po garsiųjų Kražių skerdynių, kai Amerikos lietuviai kreipėsi į popiežių, prašydami užtarimo, tai politiniais sumetimais Šventasis Sostas nebuvo lietuvių pusėje" (273 psl.). Tais laikais Leonas XIII pasirašė su Aleksandru III lyg ir nepuolimo paktą ir lietuvių kunigijos karingumas dingo. Karingoji "Apžvalga" užsidarė ir visi kunigai apleido "Varpą". Dr. V. Kudirka po šio liūdno įvykio įspėjo lietuvių tautą, kad panaši istorija ir ateityje pasikartos.

Tai tėra tik pagrindinė autoriaus keliamų minčių santrauka, nepaminint plataus sunkių kovų aprašymo už lietuvių laisvę, kurios vyko ir tebevyksta lietuvių statytose bažnyčiose ir už jų ribų. Autorius plačiai naudoja lietuvių spaudą faktams ir įvykiams nušviesti ir tolygiai žymių laisvos minties filosofų suformuluotus tvirtinimus. Čia patiekiamas filosofo Spinozo tvirtinimas apie neklaidingumą: "Žmogus tik gali manyti, kad jis neklaidingas, bet tvirtinti apie savo neklaidingumą gali tik tai tas, kuris linkęs į tironiją ir prievartą" (282 psl.).

Tenka pareikšti pagarbą kun. M. Valadkai už drąsų žodį ir sveiką mintį, keliant ir svarstant lietuvių tautos laisvės problemas, ir rekomenduoti plačiai mūsų visuomenei susipažinti su šiuo įdomiu veikalu (Kun. M. Valadka "Už Laisvą Lietuvį", 409 psl., 1970m. Kaina 5 dol. Gaunama pas autorių: 1743 N. Sumner Av, Scranton, Pa, 18508).

Fr. SKĖRYS

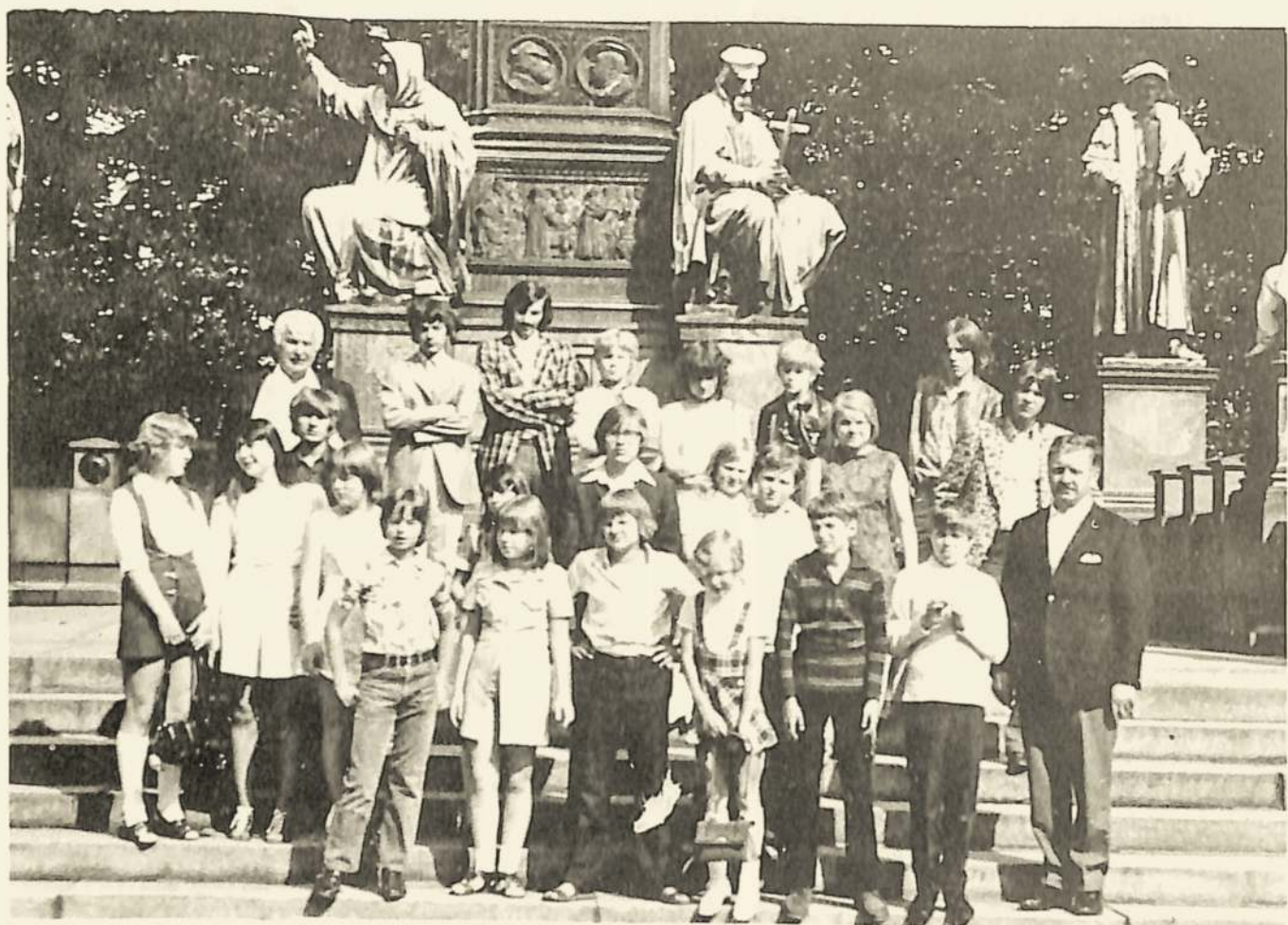
EVANGELIKŲ JAUNIMO IŠKYLA

Vokiečiai sako, kad saulė šviečia, kai angelai keliauja. 1971 m. liepos 4 d., sekmadienį, keliavo ne angelai, o tik Vasario 16 gimnazijos ev. jaunimo ratelio nariai su savo vadovu mkt. Fr. Skėriu. Draugėn jie pasikvietė: VLB Valdybos "Informacijų" redaktorių J. Lukošių, skaučių atstovę A. Šaduikytę (VI kl.), skautų-R. Mauruką (IV kl.) ir ateitininkų atstovą P. Dauknį (VI kl.). Kelionės maršrutas: Romuva-Worms-Speyer-Landau-Trifels-Neustadt a. d. Weinstrasse-Bad Dürkheim-Hüttenfeld.

WORMS. Kelionių bendrovės autobusas su 23 moksleiviais ir dviem senjorais, visi geriausioj nuotaikoj, išriedėjo iš Romuvos kiemo ir po pusvalandžio įsirikiavo į turistinių mašinų iš Vokietijos ir užsienio eilę prieš gražiąją Wormso katedrą. Užrašas prie bažnyčios durų skelbė, kad viduje vyksta jaunimo mišios ir turistai nepageidajami. Tačiau ir be katedros čia yra kas stebėti. Šventovę supa vertingi architektūros bei skulptūros paminklai, skęstantys medžių pavėsy. Nenuostabu, kad viskas čia taip gražiai išplauota ir išpuošta-juk Wormse kuri laiką gyveno Vokietijos kaizeriai, o dabar tose patalpose įsikūrusios bažnytinės ir kt. įstaigos.

Didžiausias visų paminklų, išskyrus pačią katedrą, be abejo, yra didž. reformatoriaus Martyno Liuterio paminklas, kuri sudaro visas bronzinių stovylų ansamblis. Vidury pats Liuteris. Jį supa garsieji teologai-filosofai, vadovo aiškinimu, paruošę kelią reformacijai arba vėliau prisidėję prie jos įsigalėjimo-Waldus, Wiclef, Melanchton, Savonarola, Huss ir kiti. Kiekvienas jų-tikras meno šedevras. Paminklų papėdėje įtaisyti bronziniai herbai tų miestų bei sričių, kur išsivystė reformacija. Mūsų dėmesį atkreipė Ryga.

Kai per parką ir gėlynus grįžome prie katedros, čia jaunimo mišios buvo jau pasibaigusios, bet bažnyčia vėl prisirinkusi mal-

Vasario 16 gimnazijos Evangelikų Jaunimo Ratelio ekskursantai prie dr. Martyno LIUTERIO paminklo Wormso mieste. Dešinėje—ekskursijos vadovas mkt. Fr. SKĖRYS. Kairėje viršuje—PLB Vokietijos krašto valdybos reikalų vedėjas J. LUKOŠIUS. Nuotrauka—mkt. Fr. Skėrio

dininkų. Vos tik pradėjus apžiūrinėti vidų, tuoj per garsintuvus pasigirdo išspėjimas, kad prasideda pamaldos ir turistai prašomi aplėisti šventovę. Išėjome ir apžiūrinėjome katedrą iš lauko. Tai milžiniškas romaniškas pastatas, kurį būtų galima lyginti su pasaulinio garso K'lno, Strassburgo, Sevillos ir kt. katedromis tiek savo istorija, tiek ir meno turtais. Statyta amžiais, keista, didinta, deginta, griauta ir vėl atstatyta. Liudininkė pasaulinės reikšmės religinių ir politinių įvykių. Jos rūsiuose ir paminklų pjedestaluose ilsisi Bažnyčios ir valstybės didžiūnų palaikai.

450 m. nuo Liuterio apsilankymo Wormse ir jo garsaus atsiskaitymo atšaukti savo mokslą sukakties proga čia pat esančiame muziejuje suruošta paroda apie Liuterį.

Dar nevisoje Vokietijoje buvo žinomas Liuterio drąsus žygis, o jau popiežius, prakeikdamas jį, liepė savo pasiuntiniams paveikti jauną Vokietijos imperatorių Karolį V, kad jis priverstų Liuterį gerbti popiežiaus įsakymą. Imperatorius nusprendė pašaukti Liuterį į Wormso susirinkimą. 1521 m. Liuteris gavo pakvietimą su užtikrinimu saugiai nuvykti ir sugrižti. Liuterio draugai mėgino jį sulaikyti, bet Liuteris nusprendė važiuoti. Jam įvažiuojant į Wormsą, visi varpai pradėjo skambėti ir žmonės, užplūsdami visas gat-

ves ir net namų stogus, veržėsi pamatyti drąsų vyrą. Kitą dieną popiet Liuteris buvo pašauktas į vyskupo puošnią pilį. Apie 30 vyskupų, 200 kunigaikščių ir kitų didikų buvo susirinkę prie imperatoriaus sosto. Prie salės durų stovėjo vietinės kariuomenės viršininkas Jurgis Frundsbergas, kuris, draugiškai uždėjęs ranką ant Liuterio pečių, tarė: "Vienuoli, vienuoli, tu eini sunkiuoju keliu, kuriuo nei aš, nei kiti karo vyresnieji sunkiausių kovų metu nėra ėję. Bet jeigu tu tiki į savo reikalo teisingumą ir esi tikras laimėjimu, tai eik pirmyn su pasitikėjimu; Dievas tavęs nepaliks!"

Imperatorius pastatė Liuteriui tik du klausimus: "Ar šitos knygos yra tavo? ir "Ar nori jas atšaukti, ar ne?" Liuteris atsakė į pirmą klausimą teigiamai, į antrą - aiškiai "Ne!" Antram atsakymui jis paprašė vienos dienos laiko apgalvojimui. Kitą dieną jis savo raštų neatšaukė, tvirtindamas, kad atšauktų tik tuo atveju, jeigu jam Šv. Raštu įrodytų, kad jis klysta, arba kitokiu pagrįstu būdu, nes "aš netikiu nei popiežiui, nei jų susirinkimams, kadangi jie visi arba klydo, arba patys sau prieštarauja ir dėlto nenoriu nieko atšaukti, nes yra sunku, nesveika ir pavojinga veikti prieš savo sąžinę. Čia stoviu, kitaip negaliu, tepadedu man Dievas, Amen!"

Liuterio paminklo papėdėje įrašyti paskutiniai dr. M. Liuterio žodžiai, kuris drąsiai kovojo už savo reformaciją. Dabar visas pasaulis švenčia 450 m. nuo tos dienos, kai Liuteris 1521 m. buvo Wormso mieste.

LUDWIGSHAFEN. Kelionė iš Wormso į Speyerį netruko nė pusvalandžio. Važiuojame pareiniu per vieną didžiausių Vokietijos cheminės pramonės telkinių - Ludwigshafeną. Pravažiuojame pasaulinio koncerno BASF (Badische Anilin und Soda Fabrik) fabrikus, nusitęsčius per 7 km ir teikiančius darbą bei duoną per 120,000 darbininkų. Nors sekmadienis, poilsio diena, bet aukšti fabriku kaminai spiaudo į padanges ugnimi ir dūmais, kurie vietomis krinta ant čia pat esančio plento ir prie jo stovinčių namų. Atrodo, kad ir augmenija čia skurdesnė, negu kitur. Iš lauko į autobuso vidų veržiasi cheminė smarvė. Jautresni mokiniai griebiasi už nosies ir šaukia, kad niekadoms nenorėtų gyventi tokiam mieste. O vis tik ir kartu važiuojančių trijų mokinių tėvai gyvena ir dirba Ludwigshafene. Dėkojame Dievui, kad mūsų Romuva toli nuo fabriku ir didžiųjų kelių.

SPEYER. Mus gabenąs autobusas ir Speyery sustoja prie romaniškos katedros. Koks aplinkos skirtumas! Po Wormso, atrodo, lyg Speyerio katedra stovėtų futbolo aikštėje. Iš meno paminklų tik dešinėje pusėje po stogu įrengta didelė akmeninių skulptūrų grupė, vaizduojanti "Prisikėlimą". Šimtmečiai praėjo pro šventovę, nepaliesdami jos. Nežinąs jos praeities galėtų pagalvoti, jog neseniai statyta tokios šviežios akmeninės sienos.

Nors ir čia pataikėme į pamaldas, bet įeiti į vidų jokie parašai

netrukde. Maldininkų buvo gal tiek pat, kiek ir Wormso katedroje, bet bažnyčia sudarė dar nebaigtos įrengti išpūdį. Gal būt vyko pagrindinis remontas, nes ir apšvietimo įrengimai buvo pašalinti: matėsi tik jų pritvirtinimo skylės lubose. Visiškai nedaug statulų ir paveikslų. Tik prieangyje gausu karalių ir kunigaikščių paminklų.

Po katalikų katedros aplankėme ir protestantų "Atminimo" bažnyčią (Gedächtniskirche). Ji nustebino savo klasiška gotika. Tiesiog sunku tikėti, kad dar šio šimtmečio pradžioje būtų sukurtas tokios grynios gotikos paminklas. Lankytojus žavi ir vertingi bažnyčios vitražai.

TRIFELS. Iš Speyerio į Pfalzo kalnus bei miškus kelias eina per derlingus laukus ir senus kaimus. Susidarė išpūdis, jog kiekviename kaime švenčiama. Weingarten minėjo 1200 metų jubiliejų. Sekančiame kaimely visi namai buvo papuošti nukirstais medeliais ar jų šakomis, kaip kad Lietuvoje per Sekmines.

Per apskrities miestą Landau pervažiuojame nesustodami. Artimiausias mūsų kelionės tikslas - kalno viršūnėje esanti Trifels pilis. Iš Annweiler kaimo, atrodo, ji ranka pasiekiamo, bet kelias, vis kildamas, apjuosia kalną 7 km juosta.

Artėjant prie Trifels jaučiama, kad ten kažkas dedasi: du kilometrus prieš kalno viršūnę pakelė prikimšta parkuojančių automobilių. Mašinos pirmyn juda iš lėto ir tik viena kryptimi. Staiga prieš akis atsiveria nedidelė aikštelė, pristatyta mažų palapinių ir ilgų stalų, prie kurių linksmi šnekučiuojasi ir alų bei vyną girksnoja daugiausia medžiotojų drabužiais apsirengę vyrai. Netruksta moterų, mergaičių ir vaikų. Garsiai klega apie poros tūkstančių žmonių minia. Pasirodo, jog pataikėme į Waldhornblasenfest (medžioklės ragų pūtimo šventė). Varžėsi keliasdešimt grupių. Ragų sutartines ataidi kalnai.

Nors kalno viršūnėje vėsiu, bet tenka paprakaituoti, kol staigiai kylančiu takeliu pėsčiomis pasiekiamo pačioje kalno viršūnėje esančią pilį. Dar daugiau prakaito išvarvinome, kol įkopėme į aukštą pilies bokštą. Siaurais, pustamsiais laiptais, kartu su žmonių srove, pamažu lipome aukštyn. Iš bokšto matyti žavūs Pfalzo kalnynai, apsidengę tankiais miškais. Stebina gerai išlaikyta pilis. Vienos salės marmuro grindys tviskėte tviska, lyg jos ir dabar tebebūtų blizginamos šokyje besisukančių porų...

Nuo Landau prasideda garsioji Weinstrasse (vyno gatvė), besitęsianti beveik iki Ludwigshafeno. Abiejose kelio pusėse, kiek tik akys užmato, vien tik vynuogynai. Kaimų gyventojams pasiskinti vynuogių nereikia nė pro duris išeiti: pakanka pro langą iškišti rankas ir gali raškyti saldžias uogas.

BAD DŪRKHEIM. Riedėdami toliau Vyno gatve, pasiekėme garsų savo gydyklomis, vynu ir rulete Bad Dürkheimą. Sustojome prie didžiausios pasaulyje vyno statinės, talpinančios 1,700,000

litrų (taip skelbia virš durų esantis užrašas). Bet čia josios turinį sudaro ne vynas, o šimtai vyną geriančių žmonių. Statinėje įrengtas dviejų aukštų restoranas. Kai kurie jau gerokai išsilinksminę ir traukia trankias dainas, žinoma, apie vyną. Mūsų vadovas vyresniusios pavaišina statinėje skaniu Bad Dürkheimo "Muskatu". Mažiesiems tenka pasitenkinti bealkoholine atgaiva ir ledais.

Tai buvo paskutinė sustojimo vieta grįžtant į Romuvą. Mokinių nuotaika pakili. Mkt. Fr. Skėrys padėjo visiems už gerą elgesį kelionės metu.

KONFIRMACIJOS

Tėviškės ev. liuteronų p-jos konfirmantai (iš k. į d.)—I-je eilėje: Rudolfas Balčiūnas, Arūnas Kaminskas, Irena Kasparaitytė, senj. kun. Anas TRAKIS, Silvija Jurkšaitytė, Ronaldas Kiršininkas, Jonas Vieraitis; II-je eilėje: Arvydas Zaunaitis, Paulius Jonušaitis, Vilius Galinaitis, Arvydas Eleksis, Petras Gicius.

*Chicago, 1971. V.30
Nuotrauka—V. Noreikos*

*Konfirmantai Biržų ev. reformatų bažnyčioje su suprt. kun. P. JAŠINSKU ir kun. Petru ČEPU.
Biržai, 1971. VIII.1*

*Ev. reformatų konfirmantės I Pasaulinio karo metu prie vokiečių okupacijos, Gavėnios laike.
Gilumoje prie bažnyčios durų matosi kun. MUELLERIO galva. Antroje eilėje iš kairės—tikybos
mokytojas Povilas KLYBAS. Biržai, 1918 m. kovas*

AKADEMINIS JAUNIMAS

Kristina PREIKŠAITYTĖ, g. 1948.IX.II V. Vokietijoje. Kelly High School Chicagoje baigė 1966 m. Roosevelt u-te studijuoja Business Management. Tėviškės jaunimo ratelio valdybos kasininkė ir p-jos choristė

Gertruda PREIKŠAITYTĖ, g. 1950.IV.25 V. Vokietijoje. Tilden High School Chicagoje baigė 1969 m. Loop City College studijuoja Elementary Education. Priklauso Tėviškės jaunimo rateliui ir p-jos chorui

Lilly GICIUS, g. 1950 m. Toronte. Harper High School Chicagoje baigė 1967 m. University of Ill. Chicago Circle, studijuodama Political Science in Arts, baigė 1971.V. Dirba Aetna Insurance Co. Floridoje

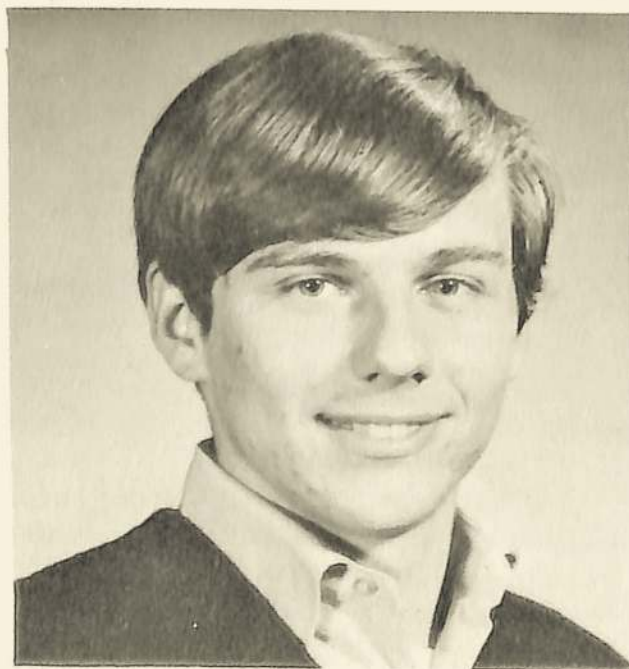
Algis TATORIS Chicago Vocational High School baigė 1967 m. Lankė Kr. Donelaičio lituanistinę m-lą. Allied Institute of Technology Precision Machine Tool Operation skyrių baigė 1969 m. ir gavo iš tos srities diplomą

Laima Violeta KASPARAITYTĖ, g. 1954.III.18 Chicagoje. Baigė Kr. Donelaičio žemesnę ir aukštesniąją lituanistinę m-lą. Kelly High School baigė 1971 m. Priklausė: National Honor Society, Editor Chief of Clarion Newspaper, Student Executive Board ir K.T.A.S. Vyr. skautė. Jūratės d-jos adjutantė. Priklausė Tėviškės p-jos chorui ir yra jaunimo ratelio valdybos narė. Sekmadieninės m-los mokytoja. Trinity College Deerfield, Ill., studijuoja Liberal Arts

Gintaras GRAŽYS, g. 1952.XI.8 Chicagoje. Morgan High School baigė 1970 m. Southwest College studijuoja farmaciją. Priklauso Tėviškės jaunimo rateliui

Bruno VALANTINAS, g. 1953.X.5 V. Vokietijoje. Hubbard High School baigė 1971 m. Priklausė Šachmatų klubui. Southwest College studijuoja aviaciją

SKAISČIAUSIA AŠARA

Solistė Bronė VARIAKOJIENĖ XXIV Tremties Sinode, pietų metu, iš atminties deklamuoja „Skaisčiausią Ašarą“. Kairėje—gen. suprt. kun. St. Neimanas; dešinėje—senj. kun. A. Trakis (gėlės uždengtas), Kolegijos prez. kurt. M. Tamulėnas, jur., Sinodo direkt. kurt. inž. G. Šernas ir kt.

Nuotrauka—kurt. L. Knopfmilerio

Kartą Dievas, pasišaukęs angelą, jam tarė: "Siunčiu tave ilgai kelionei. Tu ant žemės nusileiski ir tarp žmonių skaisčiausią ašarą atraski, kuri būtų mano vardan pralieta. Baltą rožę tu turėsi ir atradęs ašarą skaisčiausią, ant rožės lapelio padėsi".

Dievas, baltą rožę davęs, angelą atleido ir Jo tarnas paklusniausias tuoj ant žemės nusileido. Tik nusileidęs pastebėjo, kad visai maža mergytė bėgdama skubėjo ir nematė, jog ant kelio jai akmuo gulėjo.

Nepastebėjusi taip kelio užtaisyto, maža mergytė smarkiai krito: "Dieve mano! Kodėl kritau ir taip skaudžiai kojytę užgavau?!" Per jos veidelį ašaros riedėjo, o Dievo angelas, vieną paėmęs, atsargiai ant baltos rožės lapelio padėjo. Juk skaistesnės ašaros ir būti negalėjo; mergytė taip gailiai Dievo vardą paminėjo. Nudžiugęs

angelas, kad jam pavyko taip greit skaisčiausią ašarą rasti, skubėjo Viešpačiui nešti, bet į delną žvilgterėjęs pamatė, kad lapelis nuvytęs ir žemėn nukritęs, o jo vietoj, Dievo ranka, žodžius parašytus: "Dievo vardo neminėk be reikalo!"

Dabar angelas suprato savo klaidą padarytą: mergaitė Dievo vardą paminėjo, nes jai kojėlė skaudėjo. Ne į Dievą buvo šauksmas, - tai padarė kojos skausmas.

Ir keliavo angelas toliau, negalvodamas apie kitką, tik apie tai, kas jam Dievo buvo įsakyta. Ir štai atėjo prie pakrypusios trobelės, prie jos sėdinčios liūdnos senelės. Balta buvo senutė, kaip obelaitė! Liūdnos buvo senelės dūmos. Turėjo ji du sūnu: vienas Dievo Žodžio skelbėjas, - ant arenos žuvo; kitas - kalėjime supuvo. Dvi dukteris turėjo: vieną žmonės purvais aptaškė; antrą - žvėrys sudraskė. Turėjo ji dar vieną dukraitę, bet ir tos žmonės nepasigailėjo ir ji išprotėjo.

Angelas nežinojo, kad senelę tokios liūdnos mintys kamuoja. Tik išgirdo, kaip senelė sudejavo: "Dieve mano, nebegaliu daugiau! Ant šios žemės gyventi pavargau! Kodėl, Dieve, mane pamiršai ir ant šios žemės dar laikai?! Išklausk šį kartą ir paimk mane, jei esu dar to verta!" Per jos veidą, raukšlių išvagotą, ašaros riedėjo, o angelas, vieną paėmęs, ant rožės lapelio padėjo. Jam nespėjus pajudėti, ašara išdžiūvo, lapelis nuvyto ir žemėn nukrito, o jo vieton rado žodžius parašytus: "Dievui skundas nereikalingas ir jis žmonėms yra kenksmingas! Kiekvienam žmogui yra skirtas gyventi laikas, kai gyvenimo galas priartės, Dievas pats ateis ir jam mirti padės!"

Nusiminęs angelas toliau keliavo, bet skaisčiausios ašaros vis dar nerado. Visos ašaros netiko, vienas rožės lapas bepaliko!

Taip beskraidant rūmus pamatė ir, išgirdęs baisų riksmą, sparnelius pastatė. Kas gi tai? Iš ten sklido kažkokie garsai: tylūs lyg dejavimo balsai, tai garsūs ir pilni rūstybės.

Nutarė angelas ten užeiti apsidairyti, gal ašarą skaisčiausią teks ten pamatyti. Kai įėjo jis į rūmus, žvėrys draskė žmonių kūnus, o aplink stovėję žmonės meldėsi ir laukė Dievo malonės.

Tik staiga nutilo ir arenoje pasirodė mergaitė jauna. Ji buvo graži, kaip pavasario žiedas ir skaisti, kaip saulėje rasa; jos rūbas - sniego baltumas. Ji visa, kaip skaisčiausia ašara... Kryžiumi rankas ant krūtinės sudėjusi, ramiai sau stovėjo ir tyliai maldą kalbėjo: "Tebūnie Dievo valia! Tepaima Jis mano gyvybę. Jis man ją davė, Jis ją teatima!"

Maldos žodžius betariant iš jos akių didelė ašara išriedėjo, o angelas atsargiai ją paėmęs, ant rožės paskutinio lapelio padėjo.

Prie Dievo sosto paskubėjo, kur jo Viešpats sėdėjo ir rožės lapą prie Jo kojų padėjo. Lapelis nenuvyto. Ant jo žibėjo skaisčiausia ašara - Dievo vardan pralieta.

IŠKELIAVUSIEJI AMŽINYBĖN

OLGA KARAŠIENĖ

Olga KARAŠIENĖ XXIII Tremties Sinodo pietų metu. Chicago, 1970. VI.21

Olga Karašienė, gimusi Biržuose 1892 m. rugsėjo 11 d., mirė Vilniuje 1971 m. rugsėjo 1 d.

Paskutiniuoju laiku gyveno vyr. sūnaus šeimoje Vilniuje. Prieš 5 metus palaidojusi vyrą kurt. Jurgį, 1970 m. ant jo kapo pastatė charakteringą, gražų, iš Lietuvos krašto, šlifuoto akmens paminklą. Jos sumanymu paminkle buvo iškalti šie maldos žodžiai: "Tebūnie Ta-

vo Valia". Paminklas su tuo reikšmingu įrašu pridengė ir jos išvargusią kūną.

Velionė Olga buvo ramaus ir švelnaus būdo, santūri pokalbiuose, jautrios širdies, nepalenkiamo lietuviško nusistatymo. Po I Pas. karo su vyru iš Kaukazo grįžo Lietuvon 1919 m. Nepriklausomybės laikotarpyje didesnių metų skaičių praleido prižiūradama ūkį Užušilių km., kuris buvo atiduotas dirbti pusininkui. Rūpestingai augino ir auklėjo du sūnus-Algirdą ir Narimantą. Vyras, užimtas valstybinėje tarnyboje, ūkį aplankydavo retkarčiais, turėdamas progą.

1970 m. pavasarį, gegužės mėn., sūnaus Narimanto rūpesčiu, buvo atvykusi į šį kraštą pusei metų. Sūnaus gražioje sodyboje Berkeley Heights, N. J., smagiai praleido keletą mėnesių. Motinai buvo didžiausias džiaugsmas po 27 m. pasimatyti su mylimu sūnumi ir pažinti jo gražią šeimą. Aplankė gimines New Yorke, Baltimoreje ir Chicagoje. Dalyvavo 1970 m.

mūsų Bažnyčios Sinodo pamaldose ir pietuose. Čia buvo miela ir garbinga viešnia. Chicagoje pas gimines viešėjo porą savaitių. Ji buvo labai laiminga ir džiaugėsi apsilankymu Amerikoje.

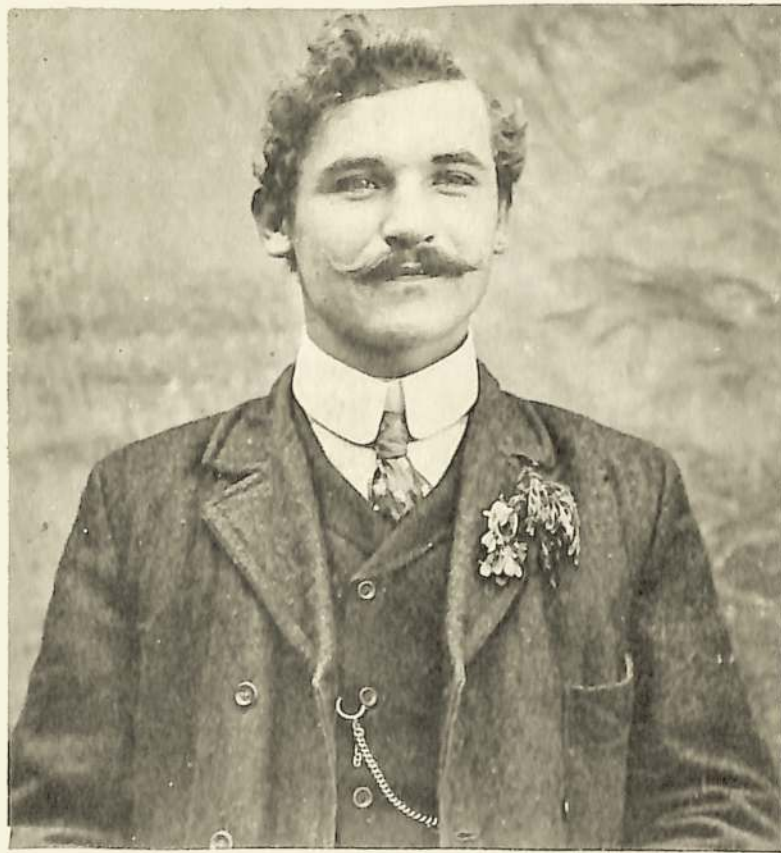
Grižusi pas sūnų Narimantą-sunegalavo. Gydytojai patarė nedelsiant vykti atgal į Vilnių. Sūnus Algirdas pasitiko ją Maskvoje ir skubiai patalpino ligoninėn Vilniuje. Namuose, nors ir rūpestingoje marčios bei gailest. sesers glo-

boje, visų jėgų neatgavo. Antrą kartą paguldyta ligoninėn, iš jos savo jėgomis nebeišėjo.

Laidotuvių apeigas atliko kun. P. Jašinskas. Prie karsto pasakytame žodyje pabrėžė, kad žmogų giminės du kartu su gėlėmis pasveikina: pirmą kartą, kai jis užgimsta ir guli lopšyje, antrą kartą-kai jis guli karste.

Ramybės angelas tesaugo jos kapą ir amžinoji šviesa tešviečia jai per amžius. M. Karaša

JURGIS PALŠIS

Kuratorius Jurgis PALŠIS
1893. V. 4—1971. V. 27
Biržai, 1915 m.

Kuratorius Jurgis Palšis, gimęs ir augęs Zizonių km., Vabalninko vls., Biržų aps., mirė 1971 m. gegužės 27 d., sulaukęs 78 metų. Mirė po ilgos ir sunkios ligos. Palaidotas gretimo Nausėdžių kai-

mo kapinėse. Liko žmona ir trys sūnūs su šeimomis.

Velionis buvo aktyvus Biržų reformatų bažnyčios komiteto narys, kuris rūpinasi visais bažnyčios išlaikymo reikalais.

Velionio kurt. J. Palšio karstas, suprt. kun. P. Jašinskui lydint, per kapinių vartus įnešamas kapines. Iš abiejų pusių stovi išsirikiavusi palyda su vainikais. Nausėdžių kapinės, 1971.VI.1

Velionis savo apylinkėje turėjo gerą vardą ir buvo visų gerbiamas. Nepaprastai daug žmonių nulydėjo jį į amžinojo poilsio vietą.

Laidotuvėse dalyvavo ir kun. P. Jašinskas su vargonininku Sprindžiu (jr.).

S. P.

Parai praslinkus po operacijos, širdies priepuolio ištikta, Šv. Kryžiaus ligoninėje Chicagoje, artimųjų ir gydytojų apsupta, 1971.IX.18 amžinybėn iškeliavo biržiečiams gerai pažįstama „Mūsų Sparnų“ skaitytoja ir rėmėja Stefanija KVIETKAUSKAITĖ-SNARSKIENĖ-TUMIENĖ, 72 metų amžiaus. 1937 m. Biržuose darytoje nuotraukoje matome velionę su sūnumi Eugenijumi ir vyru Valerijonu.

ĮAM ŽINIMAS

Raščiūnų km., Papilio vls., reformatų kapinėse prie Jurgio ir Anės TREČIOKŲ paminklo (iš k. į d.): anūkė Anė Trečiokaitė, jų vyr. sūnaus Petro duktė; Adomas Vėjelis, Jono Trečioko sūnaus Jurgio žentas; Adomo Vėjelio duktė Danutė; Jurgio ir Anės Trečiokų marti Zana ir jos duktė Alovyna Trečiokaitė-Vėjeliene

Prisimindamas seniai mirusius nams" 20 metų sukakties proga savo mielus tėvelius, Jurgį ir Anę du šimtus dol. Kvedaravičiūtę Trečiokus, kurie mane išaugino lietuviškoje ir reformatų dvasioje, kuriais per visą gyvenimą didžiavaus, ypač rusų caro laikais, už jų suteiktus gerus ir naudingus gyvenimui patarimus, kurie palengvino mano gyvenimą, būdamas jiems labai dėkingas, jų atminimui aukoju "Mūsų Spar-

Jokūbas Trečiokas

"M. Sp. "Redakcija mielam bendradarbiui kurt. Jokūbui Trečiokui, už savo mielų tėvelių vardų įamžinimą ir už skirtą ta proga stambią auką mūsų žurnalui, reiškia gilią padėką. Gera sveikata ir dieviškoji palaima teneapleidžia Jūsų.

"M. Sp." Redakcija

LIC. KUNIGUI JONUI PAUPERUI,

brangiam mano vyrui, tėvui, uošviui ir seneliui, staiga ir netikėtai 1971 m. geguzės 22 d. mirus, reiškiame padėką visiems, kurie suteikė jam paskutinį patarnavimą ir palydėjo jį į amžino poilsio vietą.

Nuoširdžiai dėkojame kunigams: senj. A. Trakiui, kuris suorganizavo dvejas budėtuvių pamaldas Ziono parapijos bažnyčioje ir visą laidojimo tvarką kapinėse; J. Jozupaičiui, suprnt. St. Neimaniui, suprnt. P. Diliui, A. Žilinskui iš Toronto, K. Burbuliui, kurie atlaikė gedulingas pamaldas ir palydėjo velionį į kapines.

Dėkojame Ziono parapijos Tarybai bei Valdybai ir jos pirmininkui A. Sėdaičiui už visokeriopą patarnavimą, grabnešiams ir visiems brangiems parapijiečiams, kuriems atskirai neturime galimybės padėkoti.

Dėkojame Ziono parapijos chorui ir jo dirigentui Z. Paul, Tėviškės parapijos chorui ir jo dirigentui J. Lampačiui už sugiedotas giesmes gedulingų pamaldų metu.

Dėkojame visiems, kurie prisiuntė gėlių bei pareiškė užuojautą asmeniškai ir spaudoje. Visiems nuoširdus ačiū.

Liūdinti žmona Marija, sūnus Jonas su žmona Waltraut, anūikai Monika ir Mark, sūnūs-Viktoras ir Martynas su žmona Astrida

JOKŪBAS DAGYS

Administracinis majoras Jokūbas Dagys gimė 1897 m. Vinkšniūnių km., Biržų vls. ir aps., mažajam ūkininko šeimoje. Po pradžios mokyklos baigimo, lankė Biržų miesto keturklasę mokyklą. Mokslas jam sekėsi.

Artėjant I Pasaul. karo frontui prie Biržų krašto, 1915 m. jis paliko gimtąjį kaimą ir pasileido vienas į Rusijos nežinomus miestus. Atsidūrė Petrograde. 1916 m. vasarą į frontą man rašytame laiške graudžiai nusiskundė sunkiu gyvenimu ir materialiniais nepriekliais. Parėmiau pinigais. Vėliau nuvyko į Voronežą, kur buvo daug lietuvių moksleivių.

Grižęs Lietuvon, stoji kariuomenėn. Ilgesnį laiką tarnavo Vyr. Kariuomenės Štabe. Kaip karo valdininkas ėjo Rikiuotės skyriaus raštvedžio pareigas. Vėliau išlankė egzaminus karininko laipsniui ir po to buvo pakeltas į adm. kapitono laipsnį.

Majorui Dagiui teko keletą me-

tų administruoti Centrinės Karininkų "Ramovės" Kaunegana stambią nuosavybę. Jo žinioje ir atsakomybėje buvo "Trijų Milžinių" 4 aukštų namas, kuriame buvo nuomojamos patalpos restoranui, "Ramovės" salės bei kitos įstaigos.

"Ramovės" Vytauto D. seklyčios visos sienos buvo išpieštos istoriniais Vytauto D. laikų paveikslais. Per pirmąjį bolševikmetį, kai raudon. armijos karininkai pareiškė norą užimti "Ramovę", J. Dagys suskubo tuos paveikslus apsaugoti nuo sunaikinimo. Visus paveikslus uždengė drobės ritiniu taip, kad negalima buvo spręsti, jog po drobe yra paslėpti paveikslai.

Vokiečių okupacijos metu J. Dagys dirbo Kaune, -įstaigoje, kurios žinioje buvo visi malūnai ir aprūpinimas miltais. Bendrovę tvarkė ir valdė daugiausia kariuomenės intendantūros buvę karininkai. Tolimesnis J. Dagio likimas nežinomas.

M. KARAŠA

DVASININKŲ ORDINACIJA BIRŽUOSE

1971 m. liepos 25 d. 12 val. Biržų ev. reformatų bažnyčioje buvo atlaikytos reikšmingos reformatų ir liuteronų bendros pamaldos. Jų metu buvo ordinuoti diakonais: Petras Čepas ev. reformatams, ordinavo suprnt. kun. Povilas Jašinskas, ir Pranas Kalvanas ev. liuteronams, ordinavo jo brolis senj. kun. Jonas Kalvanas.

Abu kandidatai į kunigus lankė (ir tebelanko) evangelikų kunigams paruošti kursus Rygos universitete, į kur P. Čepas kas mėnuo savaitgaliais tebevyksta kvotimams laikyti ir paskaitų klausyti. Moko si neakivaizdiniu būdu namuose.

Diakonas Pr. Kalvanas skiriamas Biržų ev. liuteronų parapijai aptarnauti, kuri ligi šiol neturėjo

nuolatinio vietinio dvasiškio.

Diakonas P. Čepas, 50 metų amžiaus, gyvena Medeikiuose, kur turi savo namelį. Pragyvenimui dirba vietos pieninėje. Vedęs Eugeniją Petronytę, Braškių km. šventėjo (sakytojo) Martyno dukrą. Auginą tris vaikus. Duktė Laima, 23 metų, dėl silpnos sveikatos, pripažinta nedarbinga. Sūnūs: Vilius 15 ir Jonas 11 metų tebelanko vietinėje Medeikių mokyklą.

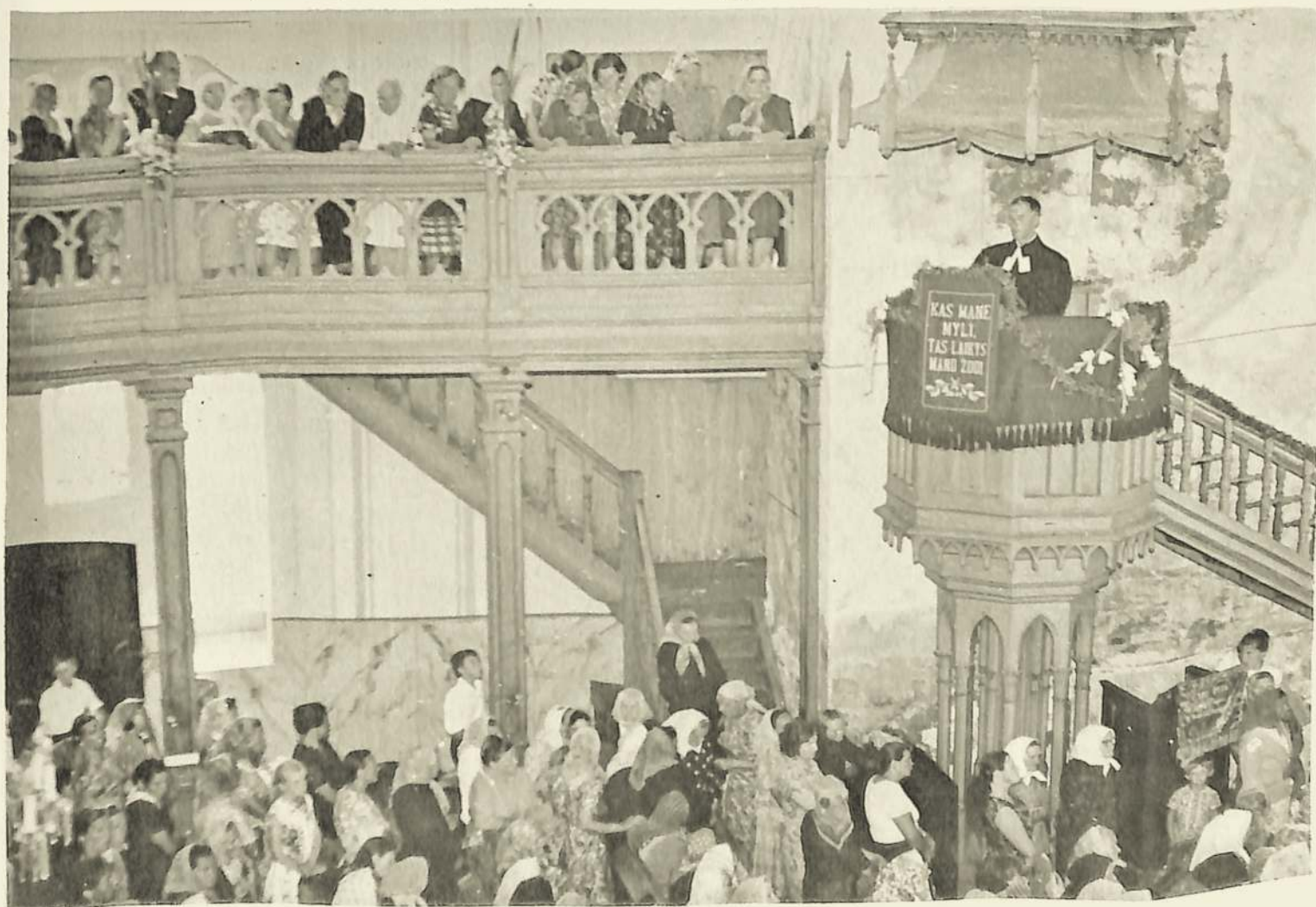
P. Čepas ordinuotas dar jam nebaigus viso 4 metų kurso dėl to, kad suprnt. kun. P. Jašinskui buvo labai reikalingas padėjėjas. P. Čepas dirba gana įtemptai, bet pagal jo pasisakymą: "Mokytis ir dirbti yra nelengva, bet ryžtas ir meilė šiam kilniam darbui nugalė viską".

Kunigai atlaikė iškilmingas pamaldas ev. reformatų bažnyčioje (iš k. į d.): A. Timpā—Tauragės p-jos; Fr. Kalvanas—Biržų p-jos; Jonas Kalvanas—Tauragės p-jos; Povilas Jašinskas ir Petras Čepas—Biržų p-jos; Ernst. Roga—Klaipėdos krašto. Biržai, 1971. VII.25

Ev. reformatų bažnyčioje kunigienių galerija iškilmingose pamaldose (iš k. į d.): Eugenija Čepienė-Medeikių km.; Marė Mizarienė—Iškonių km.; Birutė Frankienė—Biržų mst.; Katrė Bausienė—Vilniaus mst.; Aleksandra Balčiauskienė—Biržų mst.; Emilija Jašinskienė—Biržų mst. ir Adomas Grybė—Švabiškio p-jos. Lonka išpuošta vainikų girliandomis. Biržai, 1971. VII.25

Iš ev. reformatų bažnyčios sakyklos pamokslą sako kun. Petras ČEPAS. Biržai, 1971. VII.25

Biržų ev. reformatų bažnyčioje dalyviai per iškilmingas pamaldas 1971 m. liepos 25 d.

Okup. Lietuvoje bažnyčios darbuotojui prie valdžios leistinių sąlygų sunku reikštis ir veikti, tokio darbo imasi tikrai tam pašaukimą turįs asmuo.

Viešpats telaimina pažadus davusius. Tepadeda skelbti Jo amžinos tiesos žodį, teikti dvasinį patarnavimą tikinčiųjų paguodai ir pagalbai. Nepavargti, būti suaugusiųjų draugais, padėjėjais; jaunuolių mokytojais, vargo ir senatvės prislėgtiems ramintojais ir vilties skleidėjais.

Ev. liuteronai, kurių bažnyčia laike II Pas. karo buvo sugriauta, naudojami reformatų bažnyčia, kurioje taip pat pamaldoms renkasi ir baptistai. Reformatų pamaldos vyksta kas sekmadienį, vidudienį. Po jų pamaldoms renkasi baptistai. Liuteronai pamaldas laiko vieną kartą per mėnesį.

"Ir štai aš esu su jumis per visas dienas iki amžiaus pabaigos", sako Viešpats (Mato 28, 20).

Kun. S. Neimanas

DEVENIAI LANKĖSI CHICAGOJE

Aktyvūs visuomenės veikėjai, žymūs mūsų Bažnyčios rėmėjai-mecenatai, kuratoriai dr. Mykolas ir Alena Deveniai, gyv. Santa Monica, Calif., 1971 m. lapkričio

mėn. antroje savaitėje lankėsi Chicagoje. Pasisvečiavo pas savo dukrą Dalią ir žentą dr. Kazį Bobelį, gyv. Elgine, IL, pasidžiaugė sveikai augančiais anūkais, daly-

Californijos Lietuvių Protestantų Sąjungos metiniame susirinkime I-sios L. A. Liuteronų bažnyčios patalpose 1970 m. (iš k. į d.): kun. M. Preikšaitis, V. Glažė, Kregždienė, J. Mejeris, A. Glažienė, J. Pauperas, dr. M. Devenis, H. Petkienė, E. Sinkys, J. Kutra, A. Devenienė ir J. Glažė.

vavo ALT'o metiniame suvažiavime ir apžiūrėjo reformatų tvarkomą bažnyčią.

Susitikę su keliais mūsų Bažnyčios veikėjais, aptarė svarbius bažnytinius reikalus.

Jubiliatas dr. M. Devenis, Lietuvių Protestantų S-gos Los Angeles pirmininkas ir steigėjas, ei-

naš 81-sius metus, sveikai atrodo ir tebėra darbštus, energingas. Tik klausia kiek susilpnėjusi.

Sveikindami Jubiliatą ir reikšdami gilų dėkingumą už rūpinimąsi mūsų Bažnyčios reikalais, nuširdžiai linkime kuratoriams Deveniams kuo tvirčiausios sveikatos ir dieviškosios palaimos. J.Kr

MARĖ TAMULĖNIENĖ ATŠVENTĖ 80-TĄ GIMTADIENĮ

Marė Tamulėnienė, gyvenanti 108 Chelsea St., Gardner, Mass., savo sūnaus ir marčios namuose 1971 m. gegužės mėn. atšventė netikėtai suruoštą 80 metų gimtadienį, susilaukdama daug dovanų, sveikinimų ir gėlių. M. Tamulėnienė JAV išgyveno 60 metų. Gimusi 1891 m. gegužės 22 d. Klausučių km., Biržų aps. Duktė ūkin. Martyno ir Banės Tunkūnų. Į JAV atvyko 1911 m., būdama 20 metų, pas brolių Jokūbą Tunkūną į Water-

Marė TAMULĖNAS

bury, Conn., kur išgyveno 4 metus. Persikėlusį Gardner, sukūrė šeimą su Jonu Tamulėnu. Išaugino sūnų Edvardą ir dukrą Liliją, kurie yra vedę. Vyras mirė 1950 m. ir palaidotas Gardner kapinėse. Turi septynis anūkus.

M. Tamulėnienė priklauso Gard-

nerio Auksinio Amžiaus klubui ir Lithuanian Outing sąjungai.

M. Tamulėnienė yra nuoširdi "M. Sp." skaitytoja ir duosni rėmėja. "Mūsų Sparnai" sveikina ir linki M. Tamulėnienei daug, daug gražių metų ir geros sveikatos.

J. P.

MOTIEJUS TAMULĖNAS - JUBILIATAS

Kurt. Motiejus ir Kazimiera TAMULĖNAI

"M. Sp." bendradarbis kurt. M. Tamulėnas, aktyvus mūsų Bažnyč. narys, du kartu buvęs Kolegijos prezidentu, 1971 m. gruodžio 22 d. sulaukė garbingų 80 m. amžiaus.

Išėjęs pensijon Racine, Wis., kur turėjo gerai sutvarkytą namą, sveikatos sumetimais su žmona persikėlė į West Palm Beach, Florida. Ten jis išsigijo nedidelį, vieno buto, gražų namelį, tinkamą padorniam gyvenimui. Ne žemiškieji turtai ar biznio reikalai rūpi Tamulėnams. Jie stengiasi savo gyvenimu ir darbais paliudyti žmonėmis buvus.

West Palm Beach lietuvių gyvena vos keli ir dėl to lietuviškos organizacinės veiklos negali būti.

Nežiūrint į tai, Tamulėnams nubodžiauti netenka. Juk visokių darbų, norint geroje tvarkoje namą su sklypu palaikyti, darbų iki valios. Be to, gausi lietuviškoji spauda juos lanko, kuria įdomaujasi.

Kad ir toli nuo veiklos centrų gyvena, bet nuo mūsų Bažnyčios reikalų nėra nutolę. Tamulėno laišakai visuomet pilni įvairių sumanymų. Rūpinasi mūsų Bažnyčia ir jos istorija.

M. Tamulėnas, be kasdieninių reikalų tvarkymo, sugeba rasti laiko ir spaudai. Laiks nuo laiko randi jo straipsnius ne tik "M. Sp.", bet ir "Naujienose", "Sandaroje" ir kt.

Kai 1971 m. pavasario vakarą, dėka A.M. Kuolų, trumpai akimir-
kai teko užsukti į West Palm Beach,
Tamulėnus radome sveikus namuo-
se. Po ilgoko nesimatymo, Motiejų
Tamulėną išvydome nė kiek nepa-
senėjusi, -žvalų, energingą, suma-
nų. Ne visi tokio gražaus amžiaus
sulaukę taip sveikai atrodo. Gal
prie to prisideda ir švarus, saulė-
tas Floridos oras bei sūrokas At-
lanto vandenynas. Nuo karščių at-
sigaiivinti į paplūdimį M. Tamulė-

nas "nujoja" dviračiu.

Jų sodelis, tiesa, nedidelis, bet
pilnas įvairių vietinių vaismedžių,
įvairiarūšių gėlių ir dekoratyvi-
nių krūmelių. Jaukus ir mielas
kampelis, kurio ne vienas galėtų
pavydėti.

"M. Sp." redakcijos ir visų re-
formatų vardu nuoširdžiai sveiki-
name Jubiliatą ir p.K. Tamulėnie-
nę, linkėdami daug sveikų, giedrių
dienų, našios darbuotės bei dieviš-
kosios palaimos.

J. Kr.

MOTERŲ DRAUGIJOS POBŪVIS

Saulėtą 1971 m. liepos 11 d. Mar-
quette Parko ažuolų pavėsyje, ne-
toli nuo Bronės ir kurt. Viliaus Va-
riakojų rezidencijos, įvyko Ev. Re-
formatų Moterų D-jos suorganizuo-
tas pobūvis. Vykusieji į pobūvį at-
sivežė kėdes, staliukus, nes pikni-
kavimui skirti stalai su suolais,
nežinia dėl ko, iš parko buvo dingę.

Diena buvo graži, pobūvis užsi-
tęsė gana ilgai. Atsigaiivinta buvo
ne tik grynu oru, bet ir pasisotinta
skaniais mielių šeimininkių priga-
mintais skanėstais ir kava. Pobū-
vis buvo gausingesnis už praeitų
metų. Smagu ir miela buvo savųjų
tarpe pabendrauti ir įvairiais rei-
kalais pasišnekučiuoti. Draugijos

Reformatų Moterų D-jos narės surengusios pobūvį Marquette Parke (iš k. į d.): kurt. P. Variakojis, kurt. K. Neimaniėnė, A. Knopfmilerienė, E. Tatorienė, V. Kregždienė, E. Palšienė, kurt. K. Variakojienė, E. Pušnėraitienė, E. Balcerienė, A. Dagienė ir G. Juozuvaitienė.
Chicago, 1971. VII.11

Nuotrauka - kurt. L. Knopfmilerio

Reformatų Moterų D-jos surengto pobūvio Marquette Parke dalyvių dalis. Viduryje sėdi d-jos pirmininkė kurt. K. NEIMANIENĖ. Chicago, 1971. VII.11 Nuotrauka—kurt. L. Knopfmillerio

nares pasirodė ne tik vaišingos, bet ir sumanios. Be valgių, buvo atsivežusios daug ir vertingų darbėlių. Vargu ar kuris grįžo iš pobūvio ko nors iš pravestos loterijos nelaimėjęs.

Gaila, kad ne visi mūsų šiečiai, gyvenantys Chicagoje, tokiuose gražiuose Moterų D-jos rengiamuose pobūviuose dalyvauja. Čia ne tik lai-

ką vertingai praleidi, arčiau susibičiuliuoji, bet ir po įvairių rūpesčių pasijunti dvasiniai atsigaivinęs.

Būtų gera, kad M-rų D-ja rengdama pobūvius energingiau imtųsi iniciatyvos išjudinti ir "užkietėjusius", kad ir jie rastų laiko švarioje gamtoje su saviškiais pabendrauti.

J. Kr.

REFORMACIJOS ŠVENTĖ

1521 m. įvyko viena iš dramatiškiausių ir svarbiausių momentų visuotinėje krikščionių Bažnyčios istorijoje. Tais metais Wormso reichstage, dalyvaujant jaunam imperatoriui Karoliui V, dr. Martynas Liuteris pasakė reikšmingus ir neužmirštamus žodžius, kurie pakeitė pasaulį ir visą krikščioniją.

"Jeigu aš nesu įrodomas klydimu, remiantis Šv. Rašto liudijimu ar sveiku protavimu, tai aš negaliu tik nusilenkti popiežiaus ar tarybos autoritetui, nes yra žinoma,

jog jie dažnai klydo ir sau prieštaravo. Mano sąžinė yra Dievo žodžio kalyns. Aš negaliu atšaukti ir neatšauksiu, kadangi nėra nei saugu, nei išmintinga eiti prieš sąžinę. Čia aš stoviu, kitaip negaliu. Dieve padėk!"

Nuo šio didžiojo istorinio įvykio šiais metais suėjo 450 metų. Tad šių metų bėgyje V. Vokietijoje, ypač Wormse mieste, įvyko gausingi minėjimai.

Mūsų bažnyčioje Reformacijos šventės minėjimas įvyko 1971 m.

spalio 31 d. Besiruošiant šiai šventei buvo susilaukta iš kurt. Jokūbo Trečioko stambi 200 dol. auka, skirta "Mūsų Sparnams", sąrišų sujų 20-ties metų minėjimu. Bažnyčia buvo papuošta lietuvių tautine vėliava, kurią pasiuvo ir dovanuoja dr. Paulina Vaitaitienė, o kotą padarė ir stovą dovanuoja kurt. Vilius Variakojis. Be to, jis padovanuoja gražią, savo darbo, vytį, kuri dabar puošia salę.

Laike iškilmingų pamaldų, iš sakyklos, gener. suprnt. kun. St. Neimanas visų reformatų vardu mūsų Bažnyčios rėmėjams nuoširdžiai padėkojo. Pareiškė padėką ir Viktorijai Kregždieni, kuri savo darželio gėlėmis papuošė bažnyčią.

Užkandžių pradžioje Kolegijos prezidentas M. Tamulėnas, jr., dėl ligos negalėdamas asmeniškai dalyvauti, šventės dalyvius pasveikino iš Racine telefonu, o dalyviai iš savo pusės palinkėjo prezidentui greit pasveikti-sutvirtėti.

Minėjimą pravedė Chicagos parapijos pirm. kurt. inž. Hermanas Pavilonis. Jis įteikė mūsų Bažnyčios knygynėliui N. Testamentą, išleistą Mintaujoj 1844 m., spaus-

dintą gotiškomis raidėmis su esamu jame kun. V. Meškausko įrašu, ir antrą knygą-John Noble "I was a slave in Russia". Tuo buvo parodytas visiems gražus gestas, kad knygos nebūtų išmetamos į šiukšlyną, o kaupiamos knygyno sudarymui.

Kurt. H. Pavilonis savo ilgesniame žodyje iškėlė Reformacijos esmę bei jos reikšmę ir apgailėstavo pasireiškiantį nūdien krikščioniškame pasaulyje pasimetimą bei nuosmukį.

Kurt. M. Guobužienė suglaustai papasakojo savo išspūdžius, patirtus iš apsilankymo okup. Lietuvoje. Trumpesnius žodžius tarė suprnt. kun. S. Neimanas, kuratoriai: E. Gerulis, L. Knopfmileris, P. Bružas ir kt.

Minėjimą baigė suprnt. kun. St. Neimanas, padėkodamas Ald. Dagienei už parūpinimą ir paruošimą maisto užkandžiams ir sukalbėdamas maldą. "Palaiminti, kurie girdi Dievo žodį ir jį laiko" (Luko 11, 28), tokiais žodžiais jis buvo sukvietęs dalyvius į šią Reformacijos šventę.

J. Kr.

KNYGA-JONAS HUSAS

Zenono Byčinsko istoriniai biografine studija "Jonas Husas", daugelį metų išgulėjusi "Sandaros" spaustuvėje, galų gale išvydo šviesą. Šios knygos iš ukrainiečių kalbos vertėjas kurt. Mykolas Plepys, kaip ne kartą teigė, iš tikrųjų, iki gyvas buvo savo darbo nepamatė.

Knyga, šiais reformų laikais, yra viena aktualiausių. Pravartu ir būtina kiekvienam žinoti apie to Vytauto Didžiojo bendralaikio re-

formas narsioje čekoslovakų tautoje ir Vak. Europoje. Tos reformos, dėl kurių Jonas Husas buvo ant laužo sudegintas, ir šiandien tebėra aktualios, plačiai apie jas kalbama, bet... nevykdomos.

Šios knygos 123 psl. po prof. Jono Huso atvaizdu atspausstas klaidingas-"Imperatorius Zigmantas" įrašas, turėjo būti Jonas Husas.

Knygą išleido Lietuvių Evangelikų Taryba.

J. Kr.

PADĖKA

"Mūsų Sparnų" žurnalo redaktoriui inž. Jokūbui Kregždei, už paskatinimą rašyti, sutvarkymą ir parengimą spaudai mano rašinių apie Papilio Ev. Reformatų bažnyčią, Papilio valsčių ir dvarą ir rašinių apie papiliečius, reiškiu nuoširdžią padėką.

Jokūbas Trečiokas

***

CHICAGO. Lietuvos Generaliniam Konsului dr. Petriui Daužvardžiui mirus, Lietuvos Ev. Reformatų Bažnyčios Kolegija, vietoje gėlių, pasiuntė 25 dol. auką Vasario 16 Gimnazijai Vokietijoje.

SVEIKINIMAS IŠ V. VOKIETIJOS (Atsiųsta Redaktoriui J. Kregždei)

Iš metinio ev. liuteronų egzilų Bažnyčių atstovų suvažiavimo 1971 m. rugsėjo 20-24 d. d., gražiam Bavarijos krašte, siunčiame Jums, Jūsų šeimai ir "Mūsų Sparnų" bendradarbiams nuoširdžiausių sveikinimų ir linkėjimų.

Jūsų (parašai): Fr. Skėrys, K. Klumbys, J. Stanaitis, Fr. Šlenteris, M. Posingis, A. Gelžinius, A. Keleris. 1971. IX. 23.

CHICAGO. Tėviškės p-jos Moterų D-ja, paskyrusi kuklią auką "M. Sp." reikalams, sveikina šio puikaus leidinio visus darbuotojus 20-ties metų sukakties proga, linkėdama, kad ir ateity "Sparnai" plasnotų iš namo į namą "pas jaunus, senus"; kur plaka krikščioniška širdis - "Sparnai" teatneša tiesos ir meilės idėjas.

Pirm. I. Barmienė ir narės

DETROIT. Dėkoju už turiningą, įdomų žurnalą. Reiškiame Jums mūsų pagarbą. V. V. Š.

SKAITYTOJŲ ŽODIS

CHICAGO. Pildant velionės Stefanijos Snarskienės-Tumienės vėlią, per "M. Sp." puslapius vykdomam lietuvių evangelikų jaunimo tautiniam ir religiniam auklėjimo darbui paremti perduodama skirta auka 20 dol.

Velionės valios vykdytojai LOS ANGELES. Nuoširdus ačiū už žurnalą "Mūsų Sparnai". Perskaičiau supasigerėjimu. Pasirodo, kad tais sparnais - "M. S." skrajojama ne vien tik religinėse padingėse, bet platokai užgriebiama ir to mūsų žemiškojo pasaulio.

B. N

CALGARY, Canada. Nuoširdžiai sveikinu jūsų žurnalą. Priedu auką ir prašau man ir toliau "Mūsų Sparnus" siuntinėti. Man, kaip biržietei, "Mūsų Sparnai" yra labai mielas žurnalas ir man prie širdies. Jį skaitydama prisimenu savo mylimą gimtinę ir Biržų bažnyčią, kurią visada lankydavau.

Jūsų A. G. M.

CORBY, ANGLIJA. Iš tėvynės neturiu kažkokių ypatingų žinių. Plentas nuo Parovėjos iki Biržų asfaltuotas. Biržų girioje didžiosios linijos paverstos žvyruotais keliais, kad mašinos vasarą galėtų įvažiuoti. Matyt giria yra nusausinta, nes buvo dideli lieknai. Už Spalviškių, prie vieškelio, pagiry, įrengta lentpiūvė. J. P.

ARGENTINA. Širdingai dėkoju už žurnalą, kurį man siuntinėjate. Šį žurnalą mielu noru remčiau, bet šiuo metu pinigų išsiųsti yra uždrausta. Viską suvaržyta. Kas bus toliau - nežinia. Linkiu laimės visai jūsų bendruomenei.

M. N. de Pl.

HAMILTON. Siųsdamas geriausių linkėjimus Jums visiems, dėkoju už gaunamą žurnalą ir prašau jį ir toliau man siuntinėti. A. J. ROCKFORD, IL. Ačiū kaimynui A. Šernui, kad jis supažindino mane su "M. Sp.". Labai malonu prisiminti mūsų mielą Biržų apylinkę, jos mielus kaimynus, kurių pavardės ten mirga, kurios tokios mielos ir draugiškos, su kuriais praleidau savo vaikystės dienas.

Nors šis svetingas kraštas daugeliui mūsų pailgino amžių, turėjome progą stebėti žmogų vaikščiojant ant mėnulio, bet dažnokai užaina noras sulaukti tokios progos, kad galėčiau dar kartą vaikščioti palei Radvilų pilį, po Medeikių laukus ir atsigulti šalia savo tėvelių ir kaimynų Pelaniškių smiltyne.

J. Str.

ROCHESTER. "... Susimildami nebe rašikite kad musu Lietuva ir taip paverkta. aš tik ka sugrižau aplankius musu Tevine Lietuva ir niat kalbejaus su kunigu ir jisai sako kad jau visakas tenai susitvarke, ir niekas kunigu ir Bažničiu nia persiakioja ir nia waržo. tenai labai gražu. ir žmonis dabar visi pamokiti ir labai Draugiški ir mandagus, tai rodos kad niekas nieko ne paverge, teip je visi dirba ir daugibe pristatita nauju Budinku ir seniej wisur namai ir Bažničios atremontuojami. ir da aš norečiau kad šitu mano straipsniuka idetumet jusu žurnal

Su didele pagarba, Katherine Žemaitiene".

P. S. Spausdinama kalbos netaisant. Komentarai nereikalingi. Red.

NUO 1971 M. BIRŽELIO 1 D. IKI 1971 M. GRUODŽIO 1 D.
GAUTOS "MŪSŲ SPARNAMS" AUKOS

J. Trečiokas, Chicago - 210 dol. ; Dr. & Mrs. M. Deveniai, Calif. - 50 dol. ; J. Kutra, Calif. - 50 dol. ; Rev. M. Valadka, Scranton - 25 dol. ; J. Warekois, Country Club Hills - 25 dol. ; Mrs. F. Johnsen, Vokietija, - 20 dol. ; S. Tumienės auka, Chic. - 20 dol. ; E. Tunkūnas, Gardner, - 20 dol. ; Liet. Ev. Parapija, N. York, 20 dol. ; Tėviškės p-jos Moterų D-ja - 15 dol. ; O. ir P. Mekai, Cape Code, - 15 dol. ; P. Ramutėnas, N. Zeland, - 11 dol. ; Skulpt. Dagys, Canada, - 11 dol. ; V. Shobrys, Chic. 10. 40 dol.

Po 10 dol. :

M. Tamulėnas, W. Palm Beach; T. Miglinas, Florida; Mrs. K. Žemaitis, Rochester; O. Šlepavičienė, Cape Code; Mrs. A. Bikneris, Wi-

nimac; M. ir J. Bernšteinai, Mass; J. Stružas, J. Dagys ir A. Šernas - visi iš Rockford; M. Tamulėnas, Racine; V. Karosas, Cicero; P. ir G. Šernai, Canada; J. Tatoris, L. Liubertienė, E. Starienė, kun. P. ir H. Diliai, J. Variakojis, kun. A. Trakis, A. Pilmonas - visi iš Chicagos.

Po 7 dol. :

Mrs. M. Tamulėnas, Gardner.

Po 5 dol. :

P. Kėželis, Australia - 5. 13 dol. ; St. Neimanas, jr., A. Kuras, M. Puodžiūnas, Mrs. D. Jurcys, R. Gecevičius, A. Lepertas, E. Gudaitienė, P. Lampsatienė, E. Vaišvilaitė, V. Kasiulienė, M. Purvinas, K. Bertulis, M. Nordenas, E. & E. Hollenderiai, E. Tatorienė, G. Josuwit, A. Uznieenė, P. Vaitaitienė, E. Šleite-

rienė, M. Benešienė - visi iš Chicagos; J. Mejeris, Santa Monica; A. Lingat, La Salle; Mrs. E. Sturmas, P. Jaunius, Mrs. A. Matulionis - visi iš Canados; Mrs. V. Sherksnis, Gardner; B. Micpovilius, Boston; J. Pauperas, jr., California; B. Narbutas, M. Chesna - abu iš Los Angeles; Mrs. D. Evans, Rockford; P. Kutra, Cheltenham; J. Aukštikalnis, N. York; O. Tilindis, Elgin; D. Kregždienė, Cincinnati; K. Vileišis, Mich.

Po 4 dol. :

Mrs. Lenderskis, Cypress; H. Malone, P. Variakojis, M. Gicius - visi iš Chicagos.

Po 3 dol. :

M. Stonie, Lawrence; J. Valiūnas, Mass; P. Lelis ir O. Yčienė - abu iš Toronto; St. Palshis, Oak Brook; V. Girdauskas, J. Padagas, M. Meyer, H. Malone, A. Šilgalienė, R. Nausėda, J. Kiršininkas, M. Jaudžiuvienė, E. Pušneraitienė, A. Sėdaitis, J. Kasparaitis - visi iš Chicagos; E. Lukošaitis, Vokietija - 2. 94 dol.; J. Pipynė, Anglija - 1 svaras; H. Vencėlienė, Chicago - 2. 50 dol.

Po 2 dol. :

J. A. Urbonas, Dayton; Mrs. M. Neuman, Omaha; A. Jodinskas, Detroit; P. Narvydas, Maspeth; O. Kregždienė, N. Žibas, P. Kleinaitis, M. Naujokienė, L. Plačaitė, O. Pauliukienė, E. Kaminskienė, E. Austinas, M. Orentienė, A. Blokas, M. Kasp-

raitienė, A. Albrechtienė, A. Buntinaitė, M. Jankuvienė, G. Bražinskienė, A. Švagerienė, I. Jonušaitienė, E. Simaitis, E. Balcerienė, E. Varankienė, M. Žvilienė, E. Sėdaitis - 1. 50 dol. - visi iš Chicagos.

Po 1 dol. :

J. Kasakaitis, Teikertienė, A. Dravininkas, J. Shembor, A. Galinauskienė, E. Varneckas, M. Bosnic, E. Markvaldas, P. Česna, E. Gavėnienė, A. Lukas, E. Lingaitis, Jurgaitienė, J. Skvirblys, O. Genutis, Ida Barmienė - visi iš Chicagos.

***

Per "Mūsų Sparną" atstovą Canadoje p. K. Kregždę gauta aukų: L. Vaštokas ir J. Paulikaitis po 5 dol.; J. Dičpetris - 4 dol.; P. Lelis - 3 dol.; ir iš 12 asmenų po 1 dol.

REMKIME EVANGELIŠKĄJĄ SPAUDĄ

Aukotojas, kuris nerastų savo pavardės aukų sąrašė, prašomas susisiekti su administracija.

"Mūsų Sparnai"

5718 So. Richmond Ave
Chicago, Ill. 60629

Mielas skaitytojai, tik Tavo duosnios aukos dėka ir bendradarbių pasišventimo žurnalas pajėgia tobulėti. Tikimės ir ateityje mus nepamiršite, leisite ir toliau su viltimi žvelgti į ateitį. Nuoširdus ačiū Jums.

TELEVIZIJOS

Spalvotos ir paprastos, radijai stereo.

Krantuvė Marquette Parke. Pardavimas ir taisymas.

MIGLINAS TV

2346 W. 69th St.

tel. 776-1486

Chicago Savings and Loan Association

5 1/4%
6%

CERTIFICATES
SĄSKAITOMS

5%

Ant visų
knygelių
sąskaitų

MRS. PHILOMENA PAKEL, President

6245 SO. WESTERN AVE.

TEL. GR 6 - 7575

Nuo 1914 metų

Midland Savings aptar nauja taupymo ir namų paskolų reikalus visos mūsų apylinkės. Dėkojame Jums už mums parodytą pasitikėjimą. Mes norėtume būti Jums naudingi ir ateityje.

Sąskaitos apdraustos iki
\$20.000

Frank Zogas

Frank Zogas, President

5%

Passbook Savings
All accounts com-
pounded daily —
paid quarterly

6%

2 Years Savings
Certificate
(Minimum \$5,000)

**MIDLAND
SAVINGS**

AND LOAN ASSOCIATION

4040 ARCHER AVENUE
CHICAGO, ILLINOIS 60632
PHONE: 254-4470

PETKUS

LAIDOJIMO ISTAIGA

MARQUETTE PARK CHICAGO

2533 W. 71 St. Tel. GR 6-2345-6

CICERO ILLINOIS

1410 S. 50 Ave., Tel. TO 3-2108-9

TRYS MODERNIOS KOPLYČIOS